

Woord vooraf.

Deze verhandeling kwam niet door mezelf alleen tot stand, maar kon enkel verwezenlijkt worden met de medewerking van een aantal andere personen. Vooreerst gaat mijn dank uit naar professor Anna Bergmans, promotor van deze verhandeling. Voor het enthousiasme waarop ze mijn keuze voor dit onderwerp onthaalde en de verdere begeleiding en sturing van het onderzoek.

Bijzondere dank gaat uit naar Hilda, Dries en Bob Van den Berghe, die me hun nauw aan het hart liggende bedrijfsarchief toevertrouwden en tijd vrijmaakten om mijn vragen te beantwoorden. Bovendien gaven ze me toestemming om archiefmateriaal te reproduceren. Zonder hen was dit onderzoek onmogelijk. Ook alle bedrijfsmedewerkers, die interesse vertoonden, me een koffie brachten, de deur naar de archiefruimte voor me openden en mijn e-mail beantwoordden, wil ik bij deze bedanken. Jos De Mey, die gedurende de jaren vijftig en zestig ontwerper was voor Van den Berghe-Pauvers, wil ik danken voor zijn getuigenis en het ter beschikking stellen van archiefmateriaal.

Verder ben ik dank verschuldigd aan Veerle De Houwer, voor de assistentie bij het inventariseren en op computer stellen van de archiefgegevens. Norbert Poulain, Leen Meganck, Willem Verbanck, Marijke Detremmerie, Niek Vermeulen en Fredie Floré, dank ik voor hun bereidwillige medewerking en het verschaffen van informatie.

Voor praktische zaken en hulp bij de lay-out kon ik steeds rekenen op mama en Jo, die mijn dank verdienen voor de vele uurtjes die ze vrijmaakten.

Tenslotte wil ik ook Frederik bedanken voor de steun en stimulans, voor de welgemeende interesse voor dit onderwerp en, niet te vergeten, voor zijn geduld.

_____ Van den Berghe-
Pauvers _____

Inhoudsopgave.

Woord vooraf.

Inhoudsopgave.

Inleiding.	p. 1
Lijst met gebruikte afkortingen.	p. 8
Gevolgde methodiek.	p. 9
Hoofdstuk 1. Historiek van het bedrijf Van den Berghe-Pauvers.	p. 12
1.1. Vroege sporen in de houtsector.	p. 13
1.2. Meubelmakers Désiré en Florimond Van den Berghe.	p. 14
1.3. Meubelmakerij Van den Berghe-Pauvers.	p. 15
1.4. De weg naar moderne vormgeving en succes.	p. 16
1.5. Tijdloze Van den Berghe-Pauvers meubelen.	p. 18
1.6. In een notendop.	p. 20
Hoofdstuk 2. 1922 1939: Diversiteit tijdens het interbellum.	p. 21
2.1. Tussen traditie en vernieuwing.	p. 22
2.2. Samenwerking met architecten.	p. 34
2.3. De vorming van Albert Van den Berghe.	p. 39
2.4. Publiciteit en tentoonstellingen tijdens het interbellum.	p. 40
2.5. In een notendop.	p. 41
Hoofdstuk 3. 1940 1948: de oorlog en zijn naweeën.	p. 43
3.1. Het bedrijfsleven bij Van den Berghe-Pauvers tijdens jaren van oorlog.	p. 44
3.2. 17 december 1944: een bombardement treft het meubelbedrijf.	p. 46
3.3. Moeilijkheden tijdens de eerste naoorlogse jaren.	p. 47

3.4.	In een notendop.	p. 48
Hoofdstuk 4.	1949 1957: Het moderne sociale meubel.	p. 49
4.1.	Het Gentse Meubel.	p. 50
4.2.	Nationale Salons voor Modern Sociaal Meubel.	p. 56
4.3.	Het schone en betere meubel in ieders bereik.	p. 60
4.4.	Jos De Mey, ontwerper bij Van den Berghe-Pauvers.	p. 63
4.5.	In een notendop.	p. 65
Hoofdstuk 5.	1958 1968: Moderne sobere meubelreeksen en interieurinrichtingen.	p. 66
5.1.	Expo 58 als scharnierpunt.	p. 67
5.2.	De Internationale Jaarbeurs te Gent.	p. 71
5.3.	Het Gouden Kenteken.	p. 74
5.4.	Volledige interieurinrichtingen door Van den Berghe-Pauvers.	p. 76
5.5.	De woning Windekind te Baarle.	p. 78
5.6.	In een notendop.	p. 79
Hoofdstuk 6.	1969 1979: Frisse wind voor Van den Berghe-Pauvers.	p. 81
6.1.	Jaren zeventig ingezet met totale vernieuwing.	p. 82
6.2.	Terugkeer naar het houten meubel.	p. 86
6.3.	Modulaire meubelsystemen.	p. 87
6.4.	Cirkant succesmeubel.	p. 89
6.5.	Design Centre selecties.	p. 91
6.6.	In een notendop.	p. 92
Hoofdstuk 7.	1980 1989: Succes en experiment tijdens de veelzijdige jaren tachtig.	p. 94
7.1.	Meubelen als bloemen: iris, krokus en orchidee.	p. 95
7.2.	(An)abstracte levensbeschouwing in de ontwerpen van Dries Van den Berghe.	p. 96
7.3.	Van den Berghe-Pauvers ontwerpen in het buitenland.	p. 99

7.4.	Flirten met het postmodernisme.	p.
100		
7.5.	In een notendop.	p.
103		
Hoofdstuk 8:	1990 2003: Blijvende creativiteit, getemperde vitaliteit.	p.
104		
8.1.	Meest recente meubelkriebels.	
	p. 105	
8.2.	Deelname aan beurzen.	p.
108		
8.3.	De stijl is Van den Berghe-Pauvers	p.
110		
8.4.	In een notendop.	p.
112		
Besluit.		
	p. 113	
Bibliografie.		p.
118		
Lijst van de afbeeldingen.		p.
125		
Verklaring in verband met de toegankelijkheid van de licentiaatsverhandeling.		p.
135		

Inleiding.

De Cirkante tafel, de meubelreeksen Ann en Abstrakta en het Iris dressoir. Zover reikte mijn kennis van de Gentse meubelfabriek Van den Berghe-Pauvers, toen ik, na het zien van een affiche, dit bedrijf als onderwerp voor mijn licentiaatsverhandeling in overweging nam. Dat het bedrijf reeds meer dan tweehonderd vijftig jaar actief was in de houtsector, zoals de affiche mee deelde, liet vermoeden dat Van den Berghe-Pauvers toch wel voldoende stof voor onderzoek zou bieden en als onderwerp kon fungeren voor een verhandeling. Dit vermoeden werd bevestigd na een bezoek aan de meubelzaak in de Meibloemstraat, waar in de ruime toonzaal ook andere dan de mij bekende meubelontwerpen werden geëxposeerd. Het bedrijfsarchief bleek, na de eerste vluchtige kennismaking, een uitgebreid aantal interessante documenten te bevatten, wat garandeerde dat het onderzoek zou kunnen steunen op voldoende basismateriaal.

Uit een eerste literatuuronderzoek bleek dat Van den Berghe-Pauvers wel in diverse publicaties een plaats kreeg, maar dat nog geen uitgebreid onderzoek was gebeurd naar het meubelbedrijf en de historiek ervan. Te meer daar eerder nog geen studie was verricht naar deze familiezaak, herbergde het uitgebreide archief een schat aan informatie. Met meubelbedrijf Van den Berghe-Pauvers als onderwerp voor deze licentiaatsverhandeling, begaf ik me dus op onontgonnen terrein.

Gezien de talrijk in het archief aanwezige documenten zonder logische volgorde bewaard werden, drong inventarisatie zich op, als eerste fase van het onderzoek, dat hierdoor uiteraard uitgebreid werd. Alleen na te zijn geïnventariseerd, konden de archiefgegevens op overzichtelijke en efficiënte wijze gehanteerd worden.

De inventaris diende in eerste instantie als belangrijkste bron en werkinstrument binnen het gevoerde onderzoek te fungeren, maar zou tegelijk het bedrijfsarchief toegankelijker maken voor andere geïnteresseerden en onderzoekers¹. Tijdens deze tijdsroevende inventarisatie, die als belangrijk onderdeel van het onderzoek beschouwd wordt, kreeg het onderwerp van deze verhandeling duidelijker vorm.

¹ De archiefinventaris werd in een afzonderlijk deel aan deze verhandeling toegevoegd. Hierin werd ook uitleg verschaft over de gehanteerde bronvermeldingen “volgnr.” en mapdoctr.

Gebaseerd op de bedrijfsslogan “meubelmakers sedert 1740” was het oorspronkelijk de bedoeling een overzicht te brengen van de historiek en evolutie van Van den Berghe-Pauvers, vanaf de vroegste, achttiende-eeuwse sporen tot heden.

De bewaarde archiefgegevens hadden echter enkel betrekking op de twintigste eeuw. Slechts enkele dateerden van vóór 1907, toen Charles Van den Berghe als houtbewerker in de Leeuwstraat te Gent gevestigd was. Twee van zijn zonen, Désiré en Florimond trokken in 1907 naar de Meibloemstraat, waar Désiré omstreeks 1920 met zijn vrouw Marie Pauvers de meubelmakerij zonder zijn broer verder zette. De weinige gegevens van voor deze datum deden beslissen het onderzoek te beperken tot een overzicht vanaf de eigenlijke oprichting in 1920 van het bedrijf Van den Berghe-Pauvers. Ook de documenten in verband met Désiré, die nog erg traditionele meubelen vervaardigde, bleven eerder beperkt. Het merendeel van de archiefbescheiden stond in verband met Albert Van den Berghe, die vanaf de jaren dertig koos voor moderne vormgeving, en Dries en Bob, die in het voetspoor van hun vader traden.

Gezien het archief als uitgangspunt en belangrijkste bron werd gehanteerd, werd het onderwerp beperkt tot een overzicht van de historiek van het aan de Meibloemstraat gevestigde meubelbedrijf Van den Berghe-Pauvers, vanaf ongeveer 1920 tot heden, wat voldoende uitgebreid bleek om als onderwerp van studie te fungeren. Deze verhandeling werd, zoals de titel luidt, het verhaal van “twee generaties moderne vormgeving”. “Van hout tot meubel” slaat op de, niet onbelangrijke, vroege voorgeschiedenis van het familiebedrijf in de houtsector, waaraan in dit onderzoek niet geheel kon worden voorbijgegaan.

In plaats van te vertrekken vanuit een vastomlijnd onderzoeksdomein, kreeg het onderwerp van deze verhandeling slechts langzaam vorm. Tijdens de fase van archiefonderzoek en inventarisatie werd het onderwerp duidelijker afgebakend, waarna het verdere onderzoek kon aangevat worden.

De vele informatie die in het bedrijfsarchief bewaard werd, stond in schril contrast met het feit dat naar dit meubelbedrijf nog geen onderzoek gevoerd werd, wat een extra motivering vormde om de aangevatte studie verder te zetten. Hoewel Van den Berghe-Pauvers nooit eerder onderwerp van degelijke en uitgebreide studie was, kregen een aantal aan het bedrijf verbonden meubelontwerpen een plaats in diverse publicaties.

Uiteraard is onderzoek naar de Belgische meubelgeschiedenis uit de verschillende decennia van de twintigste eeuw niet onbestaande, maar de plaats die hierin aan het Gentse bedrijf wordt toegekend, blijft echter beperkt tot een aantal summier vermeldingen.

Wat het interbellum betreft, werd Van den Berghe-Pauvers een aantal keren vermeld in *Van kromme tot rechte* en werden twee meubelen opgenomen in de tentoonstellingscatalogus *Groeten uit 1926*². Deze werken getuigen samen met andere publicaties, als onder meer *Meubelen uit Mechelen, 1820-1960* en de jaarboeken van de stichting De Coene, waarin de resultaten van recent onderzoek naar de Kortrijkse Kunstwerkstede De Coene opgenomen werden, van aandacht voor de meubelontwerpers en -fabrikanten uit het, door diversiteit gekenmerkte interbellum in België³.

Ook wat de tweede helft van de twintigste eeuw betreft, reikt de erkenning voor Van den Berghe-Pauvers niet verder dan de publicatie van een aantal succesrijke meubelontwerpen, zoals de Gouden Kenteken stoel en de Cirkante tafel, wat in contrast staat met de ruime aandacht die aan het meubelbedrijf werd besteed in eigentijdse artikels uit onder meer de jaren vijftig, zestig en zeventig. Enkele Van den Berghe-Pauvers meubelen werden onder andere opgenomen in de catalogussen, verschenen naar aanleiding van de tentoonstelling *Furniture from Belgium from Henry van de Velde till today*, in 1979 georganiseerd door het Design Centre en, de tentoonstelling *Forms from Flanders* die in 2001 in het Gentse Design Museum te zien was⁴.

Ook in recente internationale overzichten van toegepaste kunsten uit zowel de jaren vijftig als de jaren zestig werden een aantal meubelcreaties, ontworpen door Jos De Mey en gerealiseerd door Van den Berghe-Pauvers, gepubliceerd⁵.

Het meubelbedrijf komt eveneens aan bod in het toch wel baanbrekende overzichtswerk *Belgische meubelkunst in de XXe eeuw* door Frans Defour⁶. Bovendien is de Cirkante tafel van Bob Van den Berghe op de voorpagina van deze publicatie te zien.

² Y. DE SMET, N. POULAIN, *Van kromme tot rechte, architectuur en toegepaste kunsten in Oost-Vlaanderen van 1920 tot 1940*, Gent, 1979.

H. BOSSCHAERT, K. CASSIMAN, N. POULAIN, *Groeten uit 1926, De kunstscène te Gent anno 1926*, (tent. cat.), Gent, 1991.

³ H. DE NIJN, R. FABRI, R. VAN SANTVOORT, e.a., *Het Mechelse Meubel 1500-2000, van houtsnijwerk tot design*, deel 2: *Meubelen uit Mechelen 1820-1960* (tent. cat.), Gent, 2000.

STICHTING DE COENE vzw, *Art De Coene*, jaarboek 1, 2 en 3, Kortrijk, 2000, 2001 en 2002.

⁴ W. CLAES, e.a., *Furniture from Belgium, from Henry van de Velde till today* (tent. cat.), Lier, 1979.

M.E. BUCQUOYE, L. DAENENS, e.a., *Forms from Flanders, from Henry van de Velde to Maarten van Severen 1900-2000* (tent. cat.), Gent, 2001.

⁵ C. FIELL, P. FIELL, *50s decorative art, source book*, Keulen, 2000.

C. FIELL, P. FIELL, *60s decorative art, source book*, Keulen, 2000.

⁶ DEFOUR, F., *Belgische meubelkunst in de XXe eeuw, Van Horta tot heden*, Tiel, 1979.

Het derde en laatste luik van de in 2000 te Mechelen georganiseerde tentoonstelling *Het Mechelse Meubel 1500-2000, Van Houtsnijwerk tot Design*, behandelde het Belgische meubeldesign in de jaren vijftig. In de naar aanleiding van deze tentoonstelling verschenen catalogus was Jos De Mey, die tijdens de jaren vijftig en zestig een belangrijk aandeel had in de meubelcreaties van Van den Berghe-Pauvers, één van de twaalf meubelontwerpers aan wie een afzonderlijk hoofdstuk gewijd werd ⁷. Een deel van deze tekst verscheen letterlijk in de tentoonstellingscatalogus *Forms from Flanders*.

In tegenstelling tot andere, minder diepgaande publicaties als bijvoorbeeld *De fifties in België*, kan de catalogus naar aanleiding van de tentoonstelling in Mechelen, met teksten van onder meer Mil De Kooning, Fredie Floré en Iwan Strauven, als belangrijke wetenschappelijke bijdrage aan de studie naar het Belgische meubeldesign in de jaren vijftig beschouwd worden. Met deze publicatie werden de eerste stappen gezet om het Belgische meubel uit de jaren vijftig uit de vergetelheid te halen. De Kooning en Strauven wijten deze onbekendheid vooral aan het gebrek aan onderzoek naar deze materie ⁸.

Zonder afbreuk te doen aan de verdiensten van deze auteurs, dienen toch ook de bekommernissen van Frans Defour in acht genomen te worden. Deze op rust zijnde meubelontwerper en fabrikant uit Hooglede, formuleerde zijn commentaar op de recente tentoonstellingen in Mechelen en Gent, in brieven aan de inrichtende organisatie. Kopieën van deze briefwisseling werden ook aan Dries Van den Berghe, vriend en collega, bezorgd ⁹. Defour betreurt dat in tentoonstellingen en overzichtswerken over het Belgische naoorlogse meubel steeds dezelfde ontwerpers aan bod komen, terwijl vele anderen, meubelfabrikanten in het bijzonder, telkens over het hoofd gezien worden en niet de erkenning krijgen die hen toekomt. Dit hiaat van de ontbrekende namen aanklagend, vreest Defour dat over de Belgische meubelkunst uit de vijftiger en zestiger jaren een totaal onecht beeld ontstaat, dat weinig of niets meer met de realiteit te maken heeft.

“De geschiedenis van het Belgisch meubeldesign pint zich, van de ene auteur naar de andere, steeds vast op de tien of twaalf zelfde namen, terwijl de prille meubelindustrie, destijds

⁷ F. FLORÉ, *Het getemperd modernisme van Jos De Mey*, in: *Het Mechelse Meubel 1500-2000, van houtsnijwerk tot design*, deel 3: *Hedendaags design. Albfred Hendrickx en het fifties-meubel in België* (tent. cat.), Gent, 2000, p. 105-112.

⁸ D. HATIER, *De fifties in België*, Brussel, 1988.

M. DE KOONING, I. STRAUVEN, *Het fifties-meubel in België*, in: *Het Mechelse Meubel 1500-2000, van houtsnijwerk tot design*, deel 3: *Hedendaags design. Albfred Hendrickx en het fifties-meubel in België* (tent. cat.), Gent, 2000, p. 10.

⁹ BA VdB-P, volgnr. 288-297: briefwisseling Frans Defour.

familiebedrijfjes, een leeuwendeel had in het meubeldesign van de fifties.”¹⁰ “Het is gewoon onbegrijpelijk en historisch onjuist om die kostbare periode alleen aan een klein dozijn ontwerpers toe te schrijven. De grote acteurs, de producenten, handwerkers, fabrikanten blijken voor de theoretici niet te hebben bestaan. [...] Nochtans hebben een rits van ontwerpers als Veranneman, Verroken, Demey, Debruyne en andere hun start en zowaar hun loopbaan aan hen te danken, en er hun eerste inspiratie zien vorm krijgen. Het is vernederend en een blaam voor al wie zich destijds heeft ingezet voor het betere meubel. Het doodzwijgen van creatieve mensen en het negeren van een uiterst creatieve periode laten een verwaterde meubelgeschiedenis achter. [...]De tentoonstelling in Mechelen, hoe mooi ook, vertelt slechts halve waarheden, is om niet te zeggen een vervelende herhaling, een mystificatie die, naarmate de tijd vordert, steeds minder overtuigt. Maar goed, de stijl der fifties wacht, ook na Mechelen, nog steeds op een wetenschappelijk bezoek... met een hele rits van bijkomende evenwaardige namen.”¹¹

Met deze verhandeling werd getracht tegemoet te komen aan de bekommernissen van Defour en een eerste aanzet te geven tot het invullen van de leemte “in onze, al beperkte meubelgeschiedenis”¹². Uiteraard verdienen de telkens opnieuw vermelde ontwerpers de aandacht die hen toekomt, maar er dient opgemerkt dat deze ontwerpers, zonder de progressief ingestelde en idealistische meubelfabrikanten, die instonden voor de nodige ambachtelijke kennis, niet zouden geweest zijn wat ze zijn geworden.

Albert Van den Berghe was reeds rond 1930 uitvoerend fabrikant voor meubelontwerpen van de vooruitstrevende architect Gaston Eysselinck, en werkte vooral in de jaren vijftig samen met ontwerpers als Eric Lemesre, Emiel Veranneman en Jos De Mey. Albert was bovendien ook zelf ontwerper. Deze verbondenheid tussen ontwerper en producent, die, met Dries en Bob Van den Berghe, tot heden bewaard bleef bij Van den Berghe-Pauvers, verstevigde wellicht de overlevingskansen van het bedrijf.

Bedoeling van dit onderzoek was een overzicht van de geschiedenis en de verdiensten van het meubelbedrijf in een overzichtelijke verhandeling samen te brengen, waarbij de nadruk kwam te liggen op de twee laatste generaties met Albert, Dries en Bob als belangrijkste protagonisten, terwijl de voorgeschiedenis slechts beknopt behandeld wordt. Een van de

¹⁰ BA VdB-P, mapdocnr. 8/68: brief van Frans Defour aan de redactie van De Standaard, 2000.

¹¹ BA VdB-P, mapdocnr. 8/67: brief van Frans Defour aan A. Vande Walle, 27 maart 2000.

BA VdB-P, mapdocnr. 5/24: brief van Frans Defour aan M. Dubois en L. Daenens, 9 april 2001.

¹² BA VdB-P, mapdocnr. 5/24: brief van Frans Defour aan M. Dubois en L. Daenens, 9 april 2001.

doelstellingen hierbij was het meubelbedrijf Van den Berghe-Pauvers, zij het beknopt, in stedelijke of nationale en indien relevant in internationale context te situeren, en dit voor elke behandelde periode. Hiertoe werden zowel stromingen en algemene tendensen in het meubeldesign, als, opmerkelijke organisaties en evenementen, die voor het Gentse meubelbedrijf van belang waren, toegelicht. De Van den Berghe-Pauvers meubelen werden echter niet vergeleken met concrete meubelen van andere ontwerpers, omdat dit te ver zou leiden en de samenhang van het onderzoek in het gedrang zou brengen. Er dient opgemerkt dat, wat de meest recente decennia betreft, wegens de geringe afstand in tijd, weinig literatuur voorhanden was aan de hand waarvan Van den Berghe-Pauvers binnen een ruimere context kon gesitueerd worden.

De verhandeling werd ingedeeld in een aantal hoofdstukken, waarbij in het eerste een globaal overzicht wordt gegeven van de historiek van Van den Berghe-Pauvers, met aandacht voor de voorgeschiedenis, het ontstaan en de evolutie van het meubelbedrijf en de verdiensten van de elkaar opvolgende generaties. Dit eerste hoofdstuk, waarin nog geen concrete meubelen aan bod komen, geldt als ruimer kader en context, waarbinnen de volgende hoofdstukken makkelijk te situeren zijn.

De activiteiten van het meubelbedrijf, de deelname aan interieurevenementen, de meubelcreaties en hun ontwerpers, ... werden behandeld in de volgende zeven hoofdstukken. Zonder alle meubelen gedetailleerd en afzonderlijk te bespreken, werd getracht een zo correct mogelijk beeld te scheppen. De gehanteerde chronologische indeling, waarvan af en toe wel eens afgeweken werd om een samenhangend geheel te creëren, was hierbij de meest logische optie. Terwijl het merendeel van de hoofdstukken telkens ongeveer één decennium omvat, worden de door diversiteit gekenmerkte meubelen uit de interbellumperiode besproken in het tweede hoofdstuk, dat hierdoor het meest uitgebreid werd.

Aan elk hoofdstuk werd een korte samenvatting toegevoegd en bovendien werden de hoofdlijnen van deze verhandeling ook in het besluit samengebracht.

Lijst met gebruikte afkortingen.

Om aangename leesbaarheid en duidelijkheid van de doorlopende tekst te garanderen, werden hierin geen afkortingen opgenomen. Deze werden wel gehanteerd in referenties in voetnoten en in beide toegevoegde delen, zijnde de geprinte neerslag van de archiefinventaris en een gedeelte waarin afbeeldingen opgenomen werden. In voetnoten en onderschriften bij afbeeldingen hebben de gebruikte afkortingen voornamelijk betrekking op de herkomst van documenten uit geraadpleegde archieven. Ook de naam van het meubelbedrijf Van den Berghe-Pauvers, dat onderwerp is van deze verhandeling, werd in de voetnoten en onderschriften dikwijls afgekort. In de inventaris van het bedrijfsarchief werden bovendien voor de Nederlandse taal algemeen gangbare afkortingen regelmatig gebruikt. Vlotte doorlopende tekst is niet van toepassing op de inventaris, die wel duidelijk en makkelijk hanteerbaar dient te zijn. Het gebruik van afkortingen versnelde het invoegen van de archiefgegevens in het gebruikte archiveringsprogramma en is als dusdanig verantwoord. Hierna volgt een overzicht van de gebruikte afkortingen.

BA VdB-P:	Bedrijfsarchief Van den Berghe-Pauvers
ADVDB:	Archief Dries Van den Berghe
ADMG:	Archief Design Museum Gent
KASTG:	Kerkarchief Sint-Theresia Gent
AJDM:	Archief Jos De Mey
AJDMUG:	Archief Jos De Mey Universiteit Gent
RAR:	Rijksarchief Ronse

GAZ: Gemeentearchief Zwalm

GAG: Gemeentearchief Gavere

VdB-P: Van den Berghe-Pauvers

VdB: Van den Berghe

mapdocnr.: map documentnummer

docnr.: uniek documentnummer

volgnr.: volgnummer

afb.: afbeelding

Gevolgde methodiek.

In de loop der jaren werd door de opeenvolgende generaties Van den Berghe een uitgebreid aantal documenten, van uiteenlopende aard en belang, bijeen gesprokkeld en samengebracht in het bedrijfsarchief. De aanwezigheid van deze gegevens bood een extra dimensie en meerwaarde aan het onderzoek, gezien de historie van de meubelfabriek kon gereconstrueerd worden aan de hand van deze tijdsgebonden documenten.

De inventarisatie van de archiefbescheiden, die zonder overzichtelijke of logische ordening samengebracht werden, bleek noodzakelijk om efficiëntie van het verdere onderzoek te garanderen. Een beschrijving van de toestand van het archief en van de methode van inventarisatie, werd opgenomen in het inleidend woord bij de geprinte neerslag van de archiefinventaris. Ook een digitale versie van deze inventaris kan beschikbaar gesteld worden, maar werd om praktische redenen niet aan deze verhandeling toegevoegd. Het archiveringsprogramma Midosa is niet zonder voldoende begeleidende richtlijnen te hanteren en kan, indien niet correct gebruikt, voor heel wat computerproblemen zorgen. Eenmaal het systeem gekend, biedt de digitale versie wel meer zoek- en sorteermogelijkheden dan de geprinte weergave.

De inventarisatie, die heel wat tijd in beslag nam, speelde als eerste fase en belangrijk onderdeel, een cruciale rol in deze studie, die werd opgebouwd rond de resultaten van het archiefonderzoek. De afbakening van het onderwerp en de structuur van de verhandeling werden bepaald aan de hand van de aanwezige archiefgegevens, waardoor het bedrijfsarchief kan beschouwd worden als belangrijkste bron en uitgangspunt.

Uiteraard werd deze basisinformatie verder aangevuld met gegevens uit andere bronnen. Om een overzicht te kunnen geven van de voorgaande generaties van de familie Van den Berghe, werden de gemeentearchieven van Zwalm en Gavere en het rijksarchief te Ronse geraadpleegd. Uit het archief van de Sint-Theresiakerk van Rooigem, bewaard door Marie-Christine Buysse, werden een beperkt aantal gegevens gebruikt, die me door Niek Vermeulen bezorgd werden. Bruikbare documenten, zowel oude tijdschriften en catalogussen, als fotomateriaal, bewaard in het archief van het Design Museum te Gent bewezen hun nut in dit onderzoek. Het archief van Jos De Mey, dat geschonken werd aan de vakgroep architectuur en stedenbouw van de Gentse universiteit, kon eveneens, na toestemming van Freddie Floré, geraadpleegd worden. De ontwerper Jos De Mey bewaarde zelf ook nog een aantal documenten, die hij ter beschikking stelde. Tenslotte bevatte ook het persoonlijk archief van Dries Van den Berghe nuttige informatie.

In het bedrijfsarchief bleef een uitgebreid aantal eigentijdse artikels uit tijdschriften en kranten bewaard, waaruit informatie kon geput worden in verband met de meubelfabriek, maar die ook interessant waren voor de situering in context en tijdsgeest. Vermelding van herkomst en datering werd bij deze documenten veelal achterwege gelaten, waardoor ook in de bibliografie, voetnoten en onderschriften van deze verhandeling de bronvermeldingen niet steeds volledig zijn.

Andere geraadpleegde artikels zijn voornamelijk terug te vinden in de universiteitsbibliotheek van de vakgroep architectuur en stedenbouw en in het, binnen dezelfde vakgroep bewaarde, archief van Jos De Mey, dat, naast foto's ook een aantal tijdschriften uit de jaren vijftig en zestig bevat.

Vanzelfsprekend werd ook literatuur geraadpleegd. Voor het interbellum waren, naast algemene werken over deze periode, vooral de twee publicaties waarin Norbert Poulain een belangrijk aandeel had, van belang: *Van kromme tot rechte* en *Groeten uit 1926*¹³.

Het derde deel van de catalogus, verschenen naar aanleiding van het in 2000 georganiseerde tentoonstellingsproject Het Mechelse meubel 1500-2000, van houtsnijwerk tot design, kan beschouwd worden als belangrijkste literaire bron in verband met de jaren vijftig. In dit werk, *Hedendaags design, Alfred Hendrickx en het fifties-meubel in België*, waren vooral de teksten

¹³ Y. DE SMET, N. POULAIN, 1979.
H. BOSSCHAERT, K. CASSIMAN, N. POULAIN, 1991.

van Mil De Kooning, Fredie Floré en Iwan Strauven interessant voor het gevoerde onderzoek¹⁴. Ook diverse bijdragen in het tweede deel van deze tentoonstellingscatalogus, *Meubelen uit Mechelen, 1820-1960*, boden nuttige informatie¹⁵.

Tenslotte dienen ook het overzichtswerk van Frans Defour, *Belgische meubelkunst in de XXe eeuw*, uit 1979 en de meer recente tentoonstellingscatalogus *Forms from Flanders, from Henry van de Velde to Maarten Van Severen 1900-2000* vermeld te worden als belangrijke informatiebronnen¹⁶.

De hier aangehaalde publicaties vormen slechts een fractie van de geraadpleegde literaire bronnen. De volledige literatuurlijst werd achteraan in dit deel opgenomen.

Ook mondelinge getuigenissen vormden een belangrijke bron van informatie. In verband met de interbellumperiode beantwoorden Leen Meganck, Norbert Poulain, Willem Verbanck en Niek Vermeulen, zowel mondeling als per e-mail, gestelde vragen. Jos De Mey, die gedurende ruime tijd meubelen ontwierp in opdracht van Van den Berghe-Pauvers, maakte tijd vrij voor een interessant gesprek. Rik Gerard, die eveneens als meubelontwerper werkte voor het bedrijf, kon, wegens zijn langdurig verblijf in Frankrijk, niet geïnterviewd worden. Hilda, Dries en Bob Van den Berghe, die sinds hun kindertijd met de meubelfabriek vertrouwd zijn en die heden de leiding hebben over dit familiebedrijf, konden uiteraard, als dichtste betrokkenen, heel wat informatie verschaffen.

Tenslotte werden ook de meubelen die deel uitmaken van het huidige Van den Berghe-Pauvers gamma als monumentale bronnen gebruikt, evenals de oudere meubelen, die in het fabrieksmagazijn bewaard worden als herinnering aan vroegere tijden. Andere nog bestaande meubelen werden niet opgespoord, maar de talrijke in het bedrijfsarchief aanwezige iconografische bronnen, waaronder foto's, tekeningen, folders en advertenties, compenseerden dit ruimschoots.

De diverse gegevens, afkomstig uit verschillende bronnen, werden in deze verhandeling samengebracht tot een coherent geheel, dat het verhaal van Van den Berghe-Pauvers vertelt.

¹⁴ M. DE KOONING, F. FLORÉ, I. STRAUVEN, *Het Mechelse Meubel 1500-2000, van houtsnijwerk tot design*, deel 3: *Hedendaags design. Alfred Hendrickx en het fifties-meubel in België* (tent. cat.), Gent, 2000.

¹⁵ H. DE NIJN, R. FABRI, R. VAN SANTVOORT, e.a., 2000.

¹⁶ DEFOUR, F., 1979, p. 62.

M.E. BUCQUOYE, L. DAENENS, e.a., 2001.

Hoofdstuk 1. Historiek van het bedrijf Van den Berghe-Pauvers.

1.1. Vroege sporen in de houtsector.

Meubelbedrijf Van den Berghe-Pauvers is een familiebedrijf, en dit reeds generaties lang. De vroegste verwijzing naar activiteit in de houtsector is te vinden bij Joannem Baptista Van den Berghe, die op 19 mei 1742 te Munkzwalm geboren werd als jongste van vijf kinderen van Petronilla De Visscher en Joannis Vanden Berghe ¹⁷. Op 3 februari 1812 werd Augustinus Van den Berghe, eveneens te Munkzwalm, geboren als zoon van Joannem Baptista en zijn echtgenote Jeanne Christine Moreels. In het geboorteregister wordt als beroep van vader Joannem Baptista, die toen reeds zeventig jaar was, ‘scieur’ vermeld ¹⁸. Augustinus huwde met Christina De Waegenaere, een vrouw uit Dikkelvenne. Daar werd op 3 juli 1840 hun zoon Charles Louis geboren, die voor het schrijnwerkersvak zou kiezen ¹⁹.

¹⁷ RAR, uittreksel uit de doopregisters van Munkzwalm, 1682-1744, bladzijde der register 171. Registratie geboorte Joannem Baptista Van den Berghe, 19 mei 1742.

¹⁸ ‘Scieur’ is het Franse woord voor ‘zager’.

GAZ, uittreksel uit de geboorteregisters van Munkzwalm 1811-1820. Registratie geboorte Augustin Van den Berghe, 3 februari 1812.

¹⁹ GAG, uittreksel uit de geboorteregisters van Dikkelvenne. Registratie geboorte Carolus Ludovicus Vandenberghé, 3 juli 1840.

Charles trok, rond het midden van de negentiende eeuw, met zijn gezin naar Gent, waar hij in het Gravensteen zijn leertijd doorbracht. Omstreeks 1870 richtte hij als houtbewerker een eigen zaak op in de Leeuwstraat te Gent, waar tot voor een aantal jaren nog steeds een lid van de familie Van den Berghe woonde ²⁰. De in het bedrijfsarchief aanwezige documenten uit de periode dat het bedrijf in de Leeuwstraat gevestigd was, zijn erg schaars. In een ontvangstnota van 26 december 1903 voor de verkoop en levering van bomen aan de “gebroeders van den Berghe” wordt inderdaad “Leeuwstraat te Gent” als adres vermeld ²¹.

Charles werd vader van vier zonen en vier dochters. De oudste zoon, Désiré, geboren op 15 juni 1867, werd, net als zijn broers ingeschakeld in het bedrijf van zijn vader ²². Het klein ambachtelijk bedrijf, dat ooit nog sloepen zou vervaardigd hebben, evolueerde en kende verschillende fasen van mechanisatie. Désiré, de grootvader van de huidige generatie Van den Berghe, maakte zelf een draaibank. Deze werd aangedreven door een molenwiel, dat in beweging werd gebracht door twee honden. Het verhaal, dat Désiré twee verschillende melodietjes floot, waarop de honden elkaar aflostten, wordt nog steeds verteld door zijn nageslacht. De opbrengsten van het bedrijf lieten na verloop van tijd toe een echte motor te kopen, die de hondenkracht verving. Terwijl Désiré een draaibank vervaardigde, knutselde zijn broer Florimond een lintzaag ineen. Andere houtbewerkingsmachines en een betere en zwaardere motor werden aangekocht, waardoor de graad van mechanisatie van het bedrijf van Charles en zijn zonen rond 1895 als vooruitstrevend voor die tijd beschouwd werd ²³.

1.2. Meubelmakers Désiré en Florimond Van den Berghe.

Désiré, die intussen reeds zelf een gezin had, kocht samen met zijn broer Florimond een stuk grond aan de Meibloemstraat, die toen nog volledig landbouwgebied was, maar langzaam opging in de arbeiderswijk Brugse Poort ²⁴. Met afbraakmateriaal werd een atelier gebouwd,

²⁰ B. VAN DEN BERGHE, D. VAN DEN BERGHE, informatie uit gesprek d.d. 20 januari 2003.

BA VdB-P, mapdocnr. 28/84: tekst door Albert VdB, betreft historiek VdB-P, naar aanleiding van zestig jarig bestaan van het bedrijf, 1967.

²¹ BA VdB-P, mapdocnr. 37/40.

²² Désiré VdB (15 juni 1867 – 2 mei 1959)

BA VdB-P, mapdocnr. 40/50: overlijdensbericht Désiré VdB, 1959.

²³ B. VAN DEN BERGHE, D. VAN DEN BERGHE, informatie uit gesprek d.d. 20 januari 2003.

BA VdB-P, mapdocnr. 28/84 en 39/77: teksten door Albert VdB, betreft historiek VdB-P, naar aanleiding van zestig jarig bestaan van het bedrijf, 1967.

²⁴ BA VdB-P, mapdocnr. 13/28: onuitgegeven tekst *Van den Berghe-Pauvers, historiek en filosofie*, s.d., circa 1985.

alsook een woonhuis met winkel en op 6 december 1907 werd de nieuw opgerichte “mecanieke meubelmakerij” van de gebroeders Désiré en Florimond Van den Berghe in gebruik genomen ²⁵.

In het bedrijfsarchief bleef een kopie bewaard van een identiteitskaart, op naam van Charles Louis Vanden Berghe, vader van Désiré en Florimond (afb. 1). Dit document geeft op 28 april 1914, Leeuwstraat 20 als adres van schrijnwerker Charles Vanden Berghe, wat aantoont dat hij niet mee verhuisde met zijn zonen naar de nieuwe vestiging in de Meibloemstraat ²⁶.

Uit de vroegste periode, dat het bedrijf in de buurt van de Brugse Poort gevestigd was, dateren reeds een groter aantal documenten in het bedrijfsarchief, waarin niets bewaard bleef uit de achttiende en negentiende eeuw. Die documenten uit de beginjaren van de twintigste eeuw zijn voornamelijk ingekomen rekeningen voor aankoop en levering van hout en houtbewerkingsmachines. Andere stukken van rond 1910 hebben betrekking op de gebouwen van de gebroeders Van den Berghe ²⁷. Een drietal bewaarde documenten, met diverse berekeningen, ontvangstbewijzen en een uitgaande rekening, dragen verschillende versies van briefhoofden, waarop “Gebroeders Vanden Berghe, Meibloemstraat 16” te lezen staat. Twee hiervan dateren uit 1920, het andere heeft geen vermelding van datum. Een ander ongedateerd briefhoofd draagt als opschrift “D. en F. Vanden Berghe, meubelmakers”, waarbij “Leeuwstraat 26” als adres vermeld wordt, wat erop wijst dat de twee broers het bedrijf van hun vader hadden overgenomen voor ze zich in de Meibloemstraat vestigden (afb. 2-5) ²⁸.

De meubelmakerij van Désiré en Florimond werd gecombineerd met een houthandel, waar hout gezaagd en geschaafd werd, wat ook gebeurde in het bedrijf van vader Charles, die, zo luidt het verhaal, op openbare veilingen zelf bomen ging kopen en hiertoe telkens een winterse uitstap van ongeveer twintig kilometer te voet diende te ondernemen ²⁹. Het ambachtelijke familiebedrijfje aan de Meibloemstraat werd in zijn groei geremd door de eerste wereldoorlog, waarna beide broers hun eigen weg zouden gaan.

²⁵ BA VdB-P, mapdocnr. 28/84 en 39/77: teksten door Albert VdB, betreft historiek VdB-P, naar aanleiding van zestig jarig bestaan van het bedrijf, 1967.

²⁶ BA VdB-P, mapdocnr. 40/63.

Een tiental in het archief bewaard gebleven ingekomen rekeningen dateert van vóór 1907 en is dus te relateren aan het bedrijf in de Leeuwstraat. BA VdB-P, volgnr. 347-356.

²⁷ BA VdB-P, volgnr. 357-372, 2687-2688, 2758-2763.

²⁸ BA VdB-P, mapdocnr. 13/48 - 13/49, 20/17 - 20/18.

²⁹ BA VdB-P, mapdocnr. 28/84: tekst door Albert VdB, betreft historiek VdB-P, naar aanleiding van zestig jarig bestaan van het bedrijf, 1967.

1.3. Meubelmakerij Van den Berghe-Pauvers.

Rond 1920 werd de vennootschap van de broers ontbonden en kocht Florimond, die intussen ook een eigen gezin had, het ouderlijke huis aan de Leeuwstraat, waar hij een eigen zaak startte. Désiré stichtte samen met zijn vrouw een nieuw vennootschap en baatte het bedrijf in de Meibloemstraat verder uit. De exacte datum van deze belangrijke ontwikkeling is niet gekend, maar naar alle waarschijnlijkheid werd Désiré eigenaar van het bedrijf na een openbare verkoop in september 1920. Een affiche van deze verkoop “om uit onverdeeldheid te treden” bleef bewaard en vermeldt als onroerende goederen “twee huizen, met werkhuis en land, gestaan en gelegen Meibloemstraat 14 en 16”³⁰.

De nieuwe zaak, waarin Marie Pauvers, de West-Vlaamse echtgenote van de hardwerkende Désiré, de commerciële leiding nam, werd ‘Van den Berghe-Pauvers’ genoemd. Tot heden bleef deze naam, die verwijst naar de grootouders van de huidige generatie, behouden als naam van de intussen bekend geworden meubelfabriek.

Een uitgebreid gamma briefhoofden, visitekaartjes en bedrukte enveloppen van het meubelbedrijf bleef bewaard. De vormgeving ervan is van erg uiteenlopende aard en vermoedelijk werden verschillende logo’s gedurende dezelfde periode gebruikt³¹. De briefhoofden en visitekaartjes vertonen een zekere evolutie. Exemplaren uit de jaren twintig kennen een nog erg traditioneel ontwerp en kwamen ook voor in Franstalige versie. “Ebenisterie mécanique” of “mekanieke meubelmakerij” zal geleidelijk vervangen worden door enkel “meubelmakerij” en rond de jaren vijftig zal het opschrift “meubelfabricatie” aangevuld worden met “binnenhuiskunst” of “woninginrichting” (afb. 6-12). Er dient toch opgemerkt te worden dat ook op oudere kaartjes “volledige inrichting van magazijnen en cafés” of “installations complètes” naast andere diensten van het bedrijf Van den Berghe-Pauvers vermeld werden (afb. 6-8). Totaalinrichting behoorde met andere woorden ook reeds tot het vocabularium van Désiré Van den Berghe, al blijft het onduidelijk wat hier precies dient onder verstaan te worden. Naar alle waarschijnlijkheid beperkte dit zich tot houten interieuronderdelen, waartoe behalve losstaand, ook muurvast meubilair en lambriseringen behoren.

³⁰ Ibidem.

BA VdB-P, mapdocnr. 40/80: affiche van openbare verkoop, 1920.

³¹ Documenten met verschillende vormgeving zijn soms rond dezelfde periode gedateerd. Bovendien werd minder recent briefpapier van het bedrijf ook vaak gebruikt als kladpapier, onder meer voor diverse berekeningen.

BA VdB-P, volgnr. 495-526: briefpapier, visitekaartjes VdB-P.

Een aantal bewaarde foto's van meubelen door Désiré vervaardigd, dateren voornamelijk van rond de jaren 1929-1933. De ambachtsman was toen reeds de zestig voorbij, maar zou actief bezig blijven in het atelier tot rond de leeftijd van tachtig jaar (afb. 13). Op 2 mei 1959 overleed Désiré Van den Berghe op eenennegentig jarige leeftijd ³².

1.4. De weg naar moderne vormgeving en succes.

Albert, oudste van drie kinderen en enige zoon van Désiré Van den Berghe en Marie Pauvers, werd te Gent geboren op 20 januari 1906 (afb. 14) ³³. Traditiegetrouw leerde hij het vak van meubelmaker in het atelier van zijn vader. Hij volgde bovendien avondlessen economie en handelswetenschappen en behaalde in 1928 het diploma meubelkunst na een zeven jaar durende opleiding, eveneens in avondonderwijs, aan het Sint-Lucasinstituut te Gent. Albert kreeg geleidelijk medezeggenschap tot hij in 1938, bij de oprichting van de PVBA Van den Berghe-Pauvers definitief de teugels in handen kreeg ³⁴.

Het was Albert die vanaf de jaren dertig bewust de richting van de moderne vormgeving insloeg; een weg die door hem geëffend werd en die daarna ook door zijn zonen zou bewandeld worden. De moderniserende invloed van Albert zou zich niet enkel uiten in de vormgeving van de meubelen, maar ook in die van de briefhoofden en visitekaartjes, waarvan de letter 'D.', vaak voorafgaand aan de firmanaam, geleidelijk zou verdwijnen. Vader Désiré, legde zich neer bij de keuze van zijn opvolger en morde enkel wanneer deze weer eens een nieuwe machine gekocht had ³⁵.

In de jaren dertig werden de eerste contacten gelegd met diverse jonge en vooruitstrevende Gentse architecten als Gaston Eysselinck (1907-1953), Robert Verbanck (1911) en François Meirlé (1903-1968). Er kwam een losse samenwerking tot stand, waarbij Van den Berghe-Pauvers fungeerde als uitvoerder van de ontwerpen van voornoemde figuren. Deze vonden in Albert een meubelfabrikant, ontwerper en persoon die zich op dezelfde golflengte bevond inzake woonideeën.

³² Désiré VdB (15 juni 1867 – 2 mei 1959)

BA VdB-P, mapdocnr. 40/50: overlijdensbericht Désiré VdB, 1959.

³³ ADMG, dossier VdB-P, overlijdensbericht Albert VdB, 1986.

³⁴ Een huurcontract uit 1939 tussen eigenaar Désiré Van den Berghe-Pauvers en huurder 'Huis Van den Berghe-Pauvers' met Albert als beheerder, vermeldt dat de personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid (PVBA; thans BVBA) 'Huis Van den Berghe-Pauvers' gesticht werd in 1938.

BA VdB-P, mapdocnr. 31/8.

BA VdB-P, mapdocnr. 28/84: tekst door Albert VdB, betreft historiek VdB-P, naar aanleiding van zestig jarig bestaan van het bedrijf, 1967.

³⁵ B. VAN DEN BERGHE, D. VAN DEN BERGHE, informatie uit gesprek d.d. 20 januari 2003.

Opnieuw werd de opgang van het bedrijf verstoord door de wereldoorlog. Op 17 december 1944 liepen zowel het woonhuis als het atelier oorlogsschade op tijdens een bombardement, waarbij ook heel wat interessante documenten verloren gingen ³⁶. Slechts een aantal tekeningen en brieven van Gaston Eysselinck bleven gespaard en tot op heden bewaard in het bedrijfsarchief. Van de samenwerking met Robert Verbanck en François Meirlé getuigen slechts een beperkt aantal bewaarde brieven.

Na de heropbouw van de gebouwen en voornamelijk vanaf de jaren vijftig, kreeg het bedrijf nieuwe impulsen en werd het bekender bij het publiek. De tijdsgeest speelde hierin een belangrijke rol; heel wat initiatieven werden op nationaal en regionaal vlak genomen ter promotie van het moderne en sociale meubel. Specifiek voor de Gentse situatie kunnen Het Gentse Meubel en de Nationale Salons voor Modern Sociaal Meubel genoemd worden ³⁷.

Opnieuw werden ontwerpers onder de arm genomen. Het betreft hier de figuren Eric Lemesre (1922), Emiel Veranneman (1924), Eric Grinwis en voornamelijk Jos De Mey (1928), die in de jaren vijftig en zestig, als onafhankelijke huisontwerper kan beschouwd worden en een groot aantal meubelen en interieurs ontwierp voor Van den Berghe-Pauvers. Aan de meubelfabriek was in de jaren zestig en zeventig een eigen ontwerpstudio verbonden, met onder meer Rik Gerard, die vanaf 1958 in het bedrijf aangenomen werd als tekenaar-ontwerper, wiens plaats later, rond 1963 ingenomen werd door Walter Hendrix ³⁸.

De Nationale Salons voor Modern Sociaal Meubel en de Internationale Jaarbeurs, beide te Gent, en Expo 58 te Brussel, zijn slechts enkele van de belangrijke manifestaties waarop meubelbedrijf Van den Berghe-Pauvers meubelen met moderne vormgeving presenteerde. Alberts rol in het uitbouwen van het bedrijf tot wat het in de jaren vijftig, zestig en zeventig betekende en tot wat het nog steeds in de Vlaamse meubel- en designsector betekent, kan hierin niet onderschat worden. Hij kan met zekerheid de belangrijkste persoon genoemd worden in de evolutie van het bedrijf. Hij was zowel ontwerper als fabrikant en verkoper van moderne houten meubelen, waarvoor hij de nodige publiciteit maakte in advertenties en artikels en die hij op beurzen en tentoonstellingen aan het publiek voorstelde. Zijn

³⁶ BA VdB-P, mapdocnr. 16/1: ingekomen brief van Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw, betreft vergoeding oorlogsschade geleden op 17 december 1944, 1953.

³⁷ M. DE KOONING, I. STRAUVEN, 2000, p. 11, 27-28.

³⁸ In het bedrijf waren een aantal mensen tewerk gesteld die het ontwerpen en uittekenen van meubelen en interieurs tot taak hadden. Deze groep ontwerpers en tekenaars wordt in folders, advertenties en artikels als 'studiebureau' omschreven.

meubelbedrijf draaide op volle toeren en stelde op een gegeven ogenblik zelfs een veertigtal mensen tewerk.

Tot aan zijn dood op 26 mei 1986 bleef hij bij de zaak betrokken hoewel die toen reeds door de volgende generatie geleid werd.

1.5. Tijdloze Van den Berghe-Pauvers meubelen.

In de loop van de jaren zestig begonnen de kinderen van Albert Van den Berghe en zijn echtgenote Irène Cassiman, Hilda, Dries en Bob – officieel André en Robert – eveneens in het familiebedrijf te werken (afb. 15). Hilda werd geboren op 8 oktober 1939, Dries op 13 oktober 1943 en de jongste, Bob op 14 maart 1947. Beide zonen traden als ontwerpers in vaders voetspoor, terwijl dochter Hilda meer administratieve en commerciële taken, waaronder secretariaat en boekhouding, op zich nam en nog steeds neemt. Alledrie groeiden ze op mét en, gezien ze op hetzelfde adres ook woonden, als het ware in het bedrijf. Reeds op jonge leeftijd gingen de zonen tijdens de vakanties mee om meubelen te leveren, stonden ze op zaterdag in de toonzaal, waar ze ervaring opdeden in het omgaan met klanten en hielpen ze in het atelier met het kuisen en smeren van machines. Ze knutselden in het meubelatelier en kenden reeds vroeg tientallen houtsoorten.

Die voorkennis zorgde er voor dat Dries zijn hogere studies niet afwerkte. Hij volgde twee jaar binnenhuisarchitectuur en twee jaar sierkunsten aan het Sint-Lucasinstituut, maar haalde geen eindexamen. Hij kon daar, naar eigen zeggen, niets nieuws meer leren, en begon te werken in het bedrijf van zijn vader, die hem toestond zijn studies op te geven. Hierdoor kwam de verantwoordelijkheid bij Bob te liggen, die inderdaad afstudeerde als binnenhuisarchitect na zijn opleiding, eveneens aan het Sint-Lucasinstituut te Gent. Hij ging net als zijn oudere broer aan de slag als ontwerper en verkoper in de meubelzaak. De keuze voor hun opleiding en hun functie in het bedrijf was een vanzelfsprekendheid, maar zeker geen opgedrongen verplichting. Een onbewust traditiegevoel bracht hen naar het familiebedrijf, waarmee ze als kind opgroeiden en waarin ze nu een bedrijfsleidende functie vervullen ³⁹.

Ook de ontwerpen van Dries en Bob bleven niet onopgemerkt. Getuige daarvan het grote aantal selecties die diverse van hun ontwerpen voornamelijk in de jaren zeventig ontvingen

³⁹ B. VAN DEN BERGHE, D. VAN DEN BERGHE, informatie uit gesprek d.d. 20 januari 2003.

van het in 1964 opgerichte Design Centre. Veel van de toen ontworpen en bekroonde meubelen zijn ook nu nog actueel en worden nog steeds verkocht in de toonzaal, die net als het meubelatelier zelf nog altijd op de zelfde locatie, namelijk aan de Meibloemstraat te Gent, gevestigd is.

Nieuwe meubelen worden momenteel slechts sporadisch ontworpen. Van den Berghe-Pauvers is een stijlbegrip geworden. Wanneer men de ontwerpen van de jaren vijftig vergelijkt met de meubelen die nu in de toonzaal staan, is een duidelijke vormevolutie vast te stellen, maar geen echte stijlbreuk. Consequent houdt men vast aan die eigen, ornamentarme en uitgepuurde stijl. Deze uitpuring en het feit dat Van den Berghe-Pauvers geen tientallen variaties op hetzelfde thema wil brengen, heeft tot gevolg dat momenteel slechts een beperkt aantal nieuwe ontwerpen het licht ziet en in productie wordt genomen.

Ook de samenwerking met andere ontwerpers behoort reeds geruime tijd tot het verleden, maar wordt, met het oog op de toekomst, niet uitgesloten. Voor een eventuele samenwerking, dienen ontwerpers gevonden te worden die in diezelfde lijn, sfeer en filosofie, eigen aan Van den Berghe-Pauvers, meubelen ontwerpen ⁴⁰.

De nieuwe generatie Van den Berghe-Pauvers kondigt zich aan in het bedrijf. Tot de vijftientig in het bedrijf tewerk gestelde mensen behoren een viertal dochters van zowel Dries, Bob als Hilda ⁴¹. Geen enkele mannelijke opvolger voelde zich geroepen in het familiebedrijf een functie uit te oefenen, waardoor, anticiperend op de toekomst de slagzin “meubelmakers van vader op zoon sedert 1740” recent vervangen werd door “meubelmakers sedert 1740” ⁴².

1.6. In een notendop.

Toen de broers Désiré en Florimond Van den Berghe in 1907 een meubelfabriek oprichtten aan de Meibloemstraat te Gent, vermoedden ze wellicht niet dat hun familiebedrijf bijna honderd jaar later nog steeds op dezelfde plaats gevestigd zou zijn. Ook de vader van Désiré en Florimond, Charles had reeds een eigen meubelmakerij - schrijnwerkerij aan de Leeuwstraat, eveneens te Gent, waar de broers het vak leerden.

De roots van Charles, die midden de negentiende eeuw naar Gent kwam, lagen in Munkzwalm, waar zijn grootvader, Joannem Baptistam, geboren in 1842, als houtzager de

⁴⁰ Ibidem.

⁴¹ Ann, Veerle, Els en Katrien

⁴² E. VAN DEN BERGHE, informatie uit e-mail, d.d. 29 april 2003.

kost verdiende. Dit is de vroegste vermelding van activiteit in de houtsector bij de familie Van den Berghe.

Rond 1920 keerde Florimond terug naar het ouderlijke huis in de Leeuwstraat, waar hij zijn eigen zaak startte. Désiré bleef samen met zijn vrouw, Marie Pauvers in de Meibloemstraat en het nieuwe bedrijf kreeg de naam Van den Berghe-Pauvers.

Onder leiding van Albert Van den Berghe, die zijn vader Désiré opvolgde, kende het bedrijf tijdens de jaren vijftig, zestig en zeventig een langdurige bloeiperiode. De toen ontworpen en geproduceerde meubelen waren alle modern van vormgeving. De eerste aanzet in de moderne richting vond reeds plaats in de jaren dertig, op initiatief van Albert.

De familietraditie verder zettend traden ook Alberts kinderen Hilda, Dries en Bob, die momenteel nog steeds het bedrijf leiden, in vaders voetspoor. De meest succesrijke ontwerpen van de twee broers dateren voornamelijk uit de jaren zeventig en tachtig en worden, naast meer recente meubelen, nog steeds verkocht.

Hilda, Dries en Bob, alsook de volgende generatie, zijn op bescheiden wijze fier op het succesverhaal van Van den Berghe-Pauvers, een bedrijf van en voor mensen met liefde voor hout en tijdloze vormgeving.

Hoofdstuk 2. 1922 |1939: Diversiteit tijdens het interbellum.

2.1. Tussen traditie en vernieuwing.

2.1.1. Traditioneel meubilair.

Hoewel de familie Van den Berghe reeds in de achttiende en negentiende eeuw in de hout- en meubelsector werkzaam was, dateren de vroegste in het bedrijfsarchief bewaarde documenten uit de beginjaren van de twintigste eeuw. Het betreft hier vooral ingekomen rekeningen voor de gebroeders Désiré en Florimond en een aantal documenten in verband met de gebouwen aan de Meibloemstraat⁴³. Ontwerptekeningen of foto's van meubelen vervaardigd in de eerste twee decennia van de twintigste eeuw ontbreken echter.

De oudste tekening dateert van 1926 en is van de hand van de architect Charles De Guis⁴⁴. In een door de architect gesigineerd briefje vraagt deze aan Van den Berghe een prijsofferte op te stellen voor het vervaardigen van eikenhouten meubelen voor de buffetzaal in het station te Brugge. Het tweede, bijgaande, ditmaal ongesigineerde en ongedateerde briefje geeft meer uitleg bij de te vervaardigen meubelen. De blauwdruk, die eveneens door De Guis gesigineerd is, bevat de voorstellingen van een tafel, een stoel, een toog en een kast voor op de toog (afb. 16). Hoewel afmetingen vermeld zijn en bijkomende informatie gegeven is in het begeleidende briefje, kan toch gesteld worden dat het hier slechts om schetsmatige tekeningen gaat, die een weinig gedetailleerd beeld geven van de meubelen, waarbij de toog bovendien slechts gedeeltelijk is weergegeven.

De afgebeelde meubelen ogen stevig, onder meer door het voorkomen van verbindingsregels tussen de poten van zowel de tafel als de stoelen. Zwaar overladen snijwerk werd achterwege gelaten en gereduceerd tot sobere rechthoekige lijsten en profielen, waardoor de meubelen eenvoudig kunnen genoemd worden. De wand van de toog bestaat uit naast elkaar geplaatste briefpanelen, typisch voor de neogotiek⁴⁵.

Het hanteren van diverse neostijlen, wat een typisch negentiende-eeuws fenomeen is, uitte zich zowel in de architectuur als in de meubelkunst. Dit romantisch terugrijpen naar vroeger kan mede verklaard worden door het zoeken naar een nationaal verleden van het jonge België⁴⁶. De drang naar het verleden werd bij sommigen versterkt door de eerste wereldoorlog, waardoor ook tijdens het interbellum de vraag naar traditionalistische architectuur bleef bestaan. Ook de aankleding van het interieur gebeurde vaak op traditionele manier⁴⁷. Het

⁴³ Slechts een beperkt aantal documenten heeft betrekking op het bedrijf in de Leeuwstraat. Zie hiervoor 1.1 en 1.2.

⁴⁴ BA VdB-P, mapdocnr. 8/27: ingekomen brief van Charles De Guis, architect te Gent.

⁴⁵ R. GEERINCKX, *Schrijnwerk vergeten kunst*, Lannoo, Tielt, 1985, p. 39.

⁴⁶ H. DE NIJN, *Inleiding*, in: *Het Mechelse Meubel 1500-2000, van houtsnijwerk tot design*, deel 2: *Meubelen uit Mechelen 1820-1960* (tent. cat.), Gent, 2000, p. 10.

⁴⁷ L. MEGANCK, *Traditionalisme*, in: *Openbaar Kunstbezit in Vlaanderen, Architectuur in het interbellum*, Gent, jg. 36, april 1998, nr. 2, p. 8-9.

negentiende-eeuwse Belgische zogenaamde traditionele stijlmeubel, het overwegend massieve meubel in gesculpteerde eik, werd gekenmerkt door beladen overdecoratie en zware stijl ⁴⁸. De zware en overladen ornamentiek evolueerde aan het begin van de twintigste eeuw naar meubelen, nog steeds in traditionele stijl, maar zonder te veel overdreven versiering en meestal zonder uitgesproken verwijzing naar één bepaalde stijl ⁴⁹. De eenvoudige, maar stevige meubelen op de ontwerptekening uit 1926 zijn in deze context te situeren.

Of de opdracht voor deze meubelen voor het station te Brugge ook daadwerkelijk aan het meubelbedrijf Van den Berghe-Pauvers werd toevertrouwd is niet bekend. Wel bewijzen deze documenten dat Désiré Van den Berghe in 1926 in aanmerking kwam voor een toch niet onbelangrijke opdracht en de reputatie had een goed vakman te zijn, wat blijkt uit het volgende fragment in het briefje van architect De Guis: “Rekend wel uw prijs uit om goed en verzorgd werk te leveren. Zoo als gij gewoonlijk doet ⁵⁰.”

Bovendien kan uit deze archiefbescheiden worden afgeleid dat Van den Berghe meubelen vervaardigde naar ontwerp van niet aan het bedrijf gebonden ontwerpers, in casu architect De Guis.

Twee bewaarde foto's dragen op de keerzijde het opschrift “teekenaar Léon Speiser”, met vermelding van zijn adres te Sint-Amandsberg ⁵¹. Eén van beide foto's heeft bovendien een stempel van D. Van den Berghe, gedateerd op 5 april 1929, wat wijst op een samenwerking tussen tekenaar Speiser (1883-1958) en het meubelbedrijf ⁵². Leo Speiser behaalde in 1908 de grote prijs beeldhouwkunst aan het Sint-Lucasinstituut te Gent. Hij werd één van de

⁴⁸ I. VAN CAUWENBERGH, *Ontstaan en ontwikkeling van de Mechelse meubelindustrie in de negentiende eeuw*, in: *Het Mechelse Meubel 1500-2000, van houtsnijwerk tot design*, deel 2: *Meubelen uit Mechelen 1820-1960* (tent. cat.), Gent, 2000, p. 24, 29.

⁴⁹ Idem, p. 32.

R. VAN SANTVOORT, *De productie van de Mechelse meubelfabrikanten 1900-1960*, in: *Het Mechelse Meubel 1500-2000, van houtsnijwerk tot design*, deel 2: *Meubelen uit Mechelen 1820-1960* (tent. cat.), Gent, 2000, p. 68.

⁵⁰ Hieruit blijkt bovendien dat VdB geen onbekende was voor architect De Guis.

⁵¹ Bouwmeesterstraat nr. 62, St.-Amandsberg.

BA VdB-P, mapdocnr. 18/93, 18/103.

Hetzelfde adres wordt vermeld in literatuur, waardoor zekerheid bestaat over de identiteit van Leo(n) Speiser. J. DE MAEYER, J. VAN CLEVEN, e.a., *De Sint-Lucasscholen en de neogotiek 1862-1914*, Leuven, 1988, p. 373.

⁵² Dries en Bob herinneren zich de naam Leo Speiser, evenals de bezoeken die ze als kinderen samen hun vader aan hem brachten.

B. VAN DEN BERGHE, D. VAN DEN BERGHE, informatie uit gesprek d.d. 19 februari 2003.

ADVDB: overlijdensbericht Leo Speiser, (11-11-1883/9-12-1958).

Ook Norbert Poulain relateert de naam Speiser aan de meubelsector, maar verdere informatie ontbreekt.

N. POULAIN, informatie uit gesprek d.d. 7 maart 2003.

belangrijkste medewerkers van beeldhouwer Remi Rooms (1861-1934), in wiens atelier zowel burgerlijk als religieuze meubelen en kunstvoorwerpen vervaardigd werden ⁵³.

Mogelijk vervulde Speiser voor Van den Berghe-Pauvers enkel de functie van tekenaar of ontwerper, maar het is niet uitgesloten dat hij ook als houtsnijder of meubelmaker aan het bedrijf verbonden was. Uit de schaarse gegevens kan niet afgeleid worden of het een eerder occasionele, dan wel nauwere samenwerking betrof.

Behalve de twee foto's is enkel een schetsmatige door Speiser gesigeneerde, maar ongedateerde potloodtekening in het bedrijfsarchief bewaard gebleven ⁵⁴. De tekening toont een uit geometrische en florale motieven opgebouwd ornament, aansluitend bij de art deco sfeer en nieuwer van vormgeving dan de meubelen op beide foto's. Enkel deze drie documenten, de twee foto's en de tekening, zijn met zekerheid aan Speiser te relateren. Over de aard, de intensiteit en de duur van deze samenwerking tussen Van den Berghe-Pauvers en Leo Speiser zijn echter geen gegevens voorhanden.

Het is ook niet bekend of Désiré Van den Berghe steeds een beroep deed op een meubelontwerper, of hij deze taak ook zelf vervulde. Bekwame vakmensen hadden vaak verscheiden aspecten van het vak onder de knie en stonden zowel in voor het eigenlijke meubelmaken, als voor het ontwerpen en eventueel beeldhouwen van meubelen ⁵⁵. Of dit verenigen van verschillende aspecten ook van toepassing was op meubelmaker Désiré is niet bekend, maar niet onwaarschijnlijk. Archiefphoto's tonen aan dat nieuwe meubelstukken vaak ontstonden door het aanbrengen van variaties op bestaande modellen, waardoor er van ontwerpen in de ware zin van het woord niet steeds sprake was.

Op de gedateerde foto met Speisers naam, is een interieur met eetkamermeubelen te zien, terwijl de andere foto slaapkamermeubelen toont (afb. 17-18). Beide meubelensembles zijn gepresenteerd in kamers, waarin een gelijkaardig gestreept behang en luchters van hetzelfde type voorkomen, wat doet vermoeden dat beide ensembles voor dezelfde klant ontworpen werden, en gefotografeerd werden in de woning waarvoor ze bedoeld waren.

Anders is het met het merendeel van de foto's die in de gebouwen van Van den Berghe genomen werden. Dit is op te maken uit de tegelvloeren, muren en het behangpapier dat op

⁵³ J. DE MAEYER, J. VAN CLEVEN, e.a., 1988, p. 308, 370, 373.

Speiser was later leraar aan de Sint-Lucasschool.

N. POULAIN, *Provinciale tentoonstelling "De goedkope woning", Gent 1929*, in: *Interbellum*, Gent, jg. 18, mei 1998, nr. 3, p. 11.

⁵⁴ BA VdB-P, mapdocnr. 29/47.

⁵⁵ R. VAN SANTVOORT, *De productie van de Mechelse meubelfabrikanten 1900-1960*, 2000, p. 63.

vele foto's hetzelfde is. Soms zijn de meubelen in de winkelruimte opgesteld, andere keren in een deel van het atelier, waarbij op de achtergrond meermaals planken of andere meubelen en op de grond soms ook houtkrullen te zien zijn ⁵⁶.

De landelijke en eenvoudige eikenhouten meubelen, waarvan het ontwerp toegeschreven wordt aan Leo Speiser, vertonen naast afwijkende, vooral gelijkaardige ornamenten en afwerkingvormen. Ze ogen erg stevig en zelfs robuust en kunnen beschouwd worden als alledaagse meubelen. Het dure stijlmeubel werd tijdens het interbellum nog steeds gevraagd, maar werd onderscheiden van de zogenaamde "meubles ordinaires". In het algemeen waren het de kleine firma's die in hoofdzaak het goedkope meubel voor alledaags gebruik, dat in de twintigste eeuw populairder werd, produceerden. Dit eenvoudig, maar degelijke meubilair, dat door de gewone burger werd aangeschaft, werd toch verlevendigd, zij het met beperkte en sobere ornamentiek ⁵⁷. Eenvoudige lijsten, rechtlijnige profielen en inkepingen werden, gezien het bedrijf van de broers Van den Berghe in 1908 reeds over een freesmachine beschikte, waarschijnlijk machinaal aangebracht ⁵⁸.

De robuuste stoelen, met en zonder armleuningen, hebben een zitting in stromatten, ook mattenbies genoemd, een bekleding die, net als het vlechtrotan of het gecanneerd Spaans riet, erg courant was ⁵⁹. Een kaartje van het bedrijf vermeldt stoelen naast andere te verkrijgen meubeltypes en draagt bovendien het opschrift "al de meubelen worden in het huis zelf gemaakt", wat erop wijst dat ook het vervaardigen van stoelen, wat een specialiteit op zich vormde, in de meubelfabriek van Désiré Van den Berghe gebeurde ⁶⁰. Of het bekleden van

⁵⁶ De ruimtes werden als dusdanig ook door Dries en Bob herkend.

B. VAN DEN BERGHE, D. VAN DEN BERGHE, informatie uit gesprek d.d. 19 februari 2003.

⁵⁷ F. FABRI, *Papieren meubels*, in: *Het Mechelse Meubel 1500-2000, van houtsnijwerk tot design*, deel 2: *Meubelen uit Mechelen 1820-1960* (tent. cat.), Gent, 2000, p. 50, 52.

R. VAN SANTVOORT, *De productie van de Mechelse meubelfabrikanten 1900-1960*, 2000, p. 68.

⁵⁸ BA VdB-P, mapdocnr. 8/28, 8/29: ingekomen nota en rekening voor de gebroeders VdB, betreft aankoop *toupie*, 1908.

De freesmachine of topie werd gebruikt voor het frezen van lijsten, groeven en tanden.

R. VAN SANTVOORT, *De grote verscheidenheid in de structuur van de Mechelse meubelbedrijven*, in: *Het Mechelse Meubel 1500-2000, van houtsnijwerk tot design*, deel 2: *Meubelen uit Mechelen 1820-1960* (tent. cat.), Gent, 2000, p. 77.

⁵⁹ De uit biezen opgebouwde stromatten werden gebruikt voor de bekleding van stoelen voor dagelijks gebruik.

De gecanneerde zitting, die een patroon van horizontaal, verticaal en diagonaal geweven strootjes vertoont, werd ook voor minder courant gebruikte zitmeubelen gebruikt.

W. MERTENS, Tussen stromat en legwerk: de bekleding van het zitmeubel in Mechelen van 1825 tot 1925, in: *Het Mechelse Meubel 1500-2000, van houtsnijwerk tot design*, deel 2: *Meubelen uit Mechelen 1820-1960* (tent. cat.), Gent, 2000, p. 96-97.

⁶⁰ BA VdB-P, mapdocnr. 20/2.

De stoelenmakerij ontwikkelde zich onafhankelijk van het schrijnmakers- of meubelmakersambacht, waardoor het gebruikelijk was dat het vervaardigen van stoelen uitbesteed werd aan gespecialiseerde vaklui.

zitmeubilair, hetzij met biezen, riet of textiel, eveneens in de meubelfabriek gebeurde dan wel uitbesteed werd, is niet bekend.

2.1.2. Art deco ornamentiek.

Een drietal foto's, waarvan twee, gedateerd in 1929, te lokaliseren zijn in de winkelruimte, tonen een stoel met gecanneerde zitting en elegante vormgeving (afb. 19). De slanke gedraaide voorste poten zijn bovenaan voorzien van drie elkaar opvolgende conische ringen. Deze decoratievorm is ook terug te vinden bij de poten van diverse andere meubelen, waaronder een fijn, maar eenvoudig pronkkastje, met acht hoge elegante pootjes (afb. 20). Het voorkomen van hetzelfde motief bij verschillende meubelen maakt het mogelijk ook ongedateerde foto's rond dezelfde periode te dateren. Door gebrek aan gedateerde archiefphoto's – de wel gedateerde zijn allemaal tussen 1929 en 1931 te situeren – is er echter geen zekerheid over hoelang bepaalde ornamenten gebruikt werden.

Bij een buffetkast komen vier gelijkaardige, van conische vormen voorziene pootjes voor als balusters tussen het onderste en bovenste kastgedeelte (afb. 21). Het florale, binnen een rechthoekige basisvorm gevatte houtsnijwerk op de vier onderste deurpaneeltjes van dit kastje, is een ander vaak voorkomend motief, aan de hand waarvan verschillende meubelen rond dezelfde periode te situeren zijn. Dit gestileerde florale motief, beïnvloed door de art deco, komt onder verschillende gedaantes terug op de diverse meubelstukken. De meestal rechthoekige basisvorm staat gewoonlijk rechtop en kan verschillende formaten aannemen. Over de uitvoering van het decoratieve houtsnijwerk zijn in het bedrijfsarchief geen documenten voorhanden. Mogelijk gebeurde dit door vaklui in dienst bij Van den Berghe-Pauvers, zoniet werd het uitbesteed.

Het bewuste florale motief, komt in diverse uitvoeringen voor bij een uitgebreid aantal buffetkastjes (afb. 23-24)⁶¹. Bij deze bergmeubelen wordt variatie in de modellen gecreëerd door het wisselende aantal deuren en lades van het onderste kastgedeelte. Lijsten, kastpoten, hang- en sluitwerk en ornamentiek komen in dezelfde vorm vaak terug, maar kunnen

M. KOCKEN, *Het sociale leven van de Mechelse stoelenmakers*, in: *Het Mechelse Meubel 1500-2000, van houtsnijwerk tot design*, deel 2: *Meubelen uit Mechelen 1820-1960* (tent. cat.), Gent, 2000, p. 81.

⁶¹ Dergelijke buffetkastjes zijn het talrijkst vertegenwoordigd op de archiefphoto's uit de jaren twintig en dertig. Of dit een correct beeld geeft over de reële situatie is niet bekend.

evengoed verschillend zijn. Het bovenstel kan een spiegel of eveneens bergruimte, met variatie in het aantal deuren en lades, bevatten.

De net besproken buffetkast met de gedraaide, met conisch motief uitgewerkte balusters tussen boven- en onderstel, werd in quasi identieke vorm gepubliceerd in *Groeten uit 1926* (afb. 22)⁶². Verschillend zijn het metaalbeslag, het voorkomen van een marmeren afdekblad bij één van beide kasten en de uitwerking van de glas-in-loodraampjes bij de bovenste vier kastdeuren. Het meubel wordt in de tentoonstellingscatalogus toegeschreven aan de firma Van den Berghe en gedateerd circa 1924⁶³.

De conische elementen en het gestileerde bloemenmotief getuigen net als de geometrische vormentaal van de glas-in-loodramen van de geldende invloed van de art deco. Glas-in-loodramen waren erg populair, zowel als decoratief onderdeel van architectuur als voor de opsmuk van meubilair. Gestileerde florale en geometrische motieven, kenmerkend voor de art deco, duiken in de Gentse architectuur vooral op rond 1925. De invloed van de *Exposition internationale des arts décoratifs et industriels modernes* in dat jaar georganiseerd te Parijs is hier wellicht niet vreemd aan⁶⁴. Terwijl de art deco, tot uiting gebracht in dure meubelen en ensembles, de stijl van de nieuwe rijken genoemd wordt, vervaardigde Van den Berghe-Pauvers eerder populaire meubelen met art deco inslag. Bij een aantal eerder traditionele meubelen, waaronder de buffetkasten met glas-in-loodramen, komen art deco ornamenten voor, wat erop wijst dat Van den Berghe-Pauvers de nieuwe vormentaal geleidelijk aan integreerde.

2.1.3. Art deco meubilair.

Een aantal meubelstukken tonen aan dat de integratie van de art deco niet beperkt bleef tot het louter ornamentele. Zo is vernieuwende vormentaal duidelijk aanwezig bij een aantal kastjes met een voor die periode ook nieuwe functie. In het bedrijfsarchief bleven foto's bewaard van een aantal radiokasten (afb. 25-27). Het is opmerkelijk dat ook bij deze meubelen met nieuwere vormgeving hetzelfde gestileerde bloemenmotief voorkomt, dat ook op de meer

⁶² H. BOSSCHAERT, K. CASSIMAN, N. POULAIN, 1991, p. 199.

⁶³ In het archief zijn de oudste gedateerde foto's tussen 1929 en 1931 te situeren. Mogelijk beschikte Désiré VdB pas vanaf dit ogenblik over een fototoestel, maar werden reeds vroeger meubelen met dezelfde vormgeving geproduceerd. Bovendien duidt de datumstempel niet noodzakelijk op de datum van fabricatie van het meubel. Ook de datum in de catalogus is slechts bij benadering gegeven.

⁶⁴ H. BOSSCHAERT, K. CASSIMAN, N. POULAIN, 1991, p. 167, 186.

traditionele meubelen aanwezig was. De drie kastjes waarin radio en grammofoon kunnen opgeborgen worden, hebben een massief, blokvormig karakter, steunen op een ruim tien centimeter hoge sokkel, hebben ongedecoreerde zijpanelen en een gelijkaardig uitgewerkt deksel. Op de kastdeuren van de drie meubelstukken is het floraal motief aanwezig, telkens in een andere vorm gevat. De eenvoudige houten handgrepen op de deuren komen ook bij andere meubelen voor. Soms bestaan ze uit slechts één stuk, andere keren zijn twee of drie rechthoekige houten balkjes van ongelijke lengte samengevoegd tot een geometrisch geheel, opnieuw aansluitend bij de art deco. Bij twee van de drie kasten nemen de respectievelijk twee en vier deuren de volledige voorzijde in. Bij het derde meubel is boven de deurtjes een ajour uitgewerkt paneel te situeren, opgebouwd uit horizontaal en verticaal latwerk, met centraal een ruitvorm waarin houten letters “Gand-Radio” vormen (afb. 25). Achter de deurtjes, die net als het deksel bovenaan, kunnen blijven open staan wanneer de radio speelt, bevindt zich een afsluitend paneel, waarin een cirkelvormig, met verticale houten latjes ingevuld klankgat zit ⁶⁵. Het radiomeubel waarbij het florale ornament in horizontale friesvorm aangebracht is, heeft onderaan de deuren een ribbelfries (afb. 26). Dit trapsgewijs verspringende fries is, vaak in combinatie met de geometrische opgevatte houten handvaten, bij diverse andere meubelstukken aanwezig. Foto's uit het bedrijfsarchief tonen bijvoorbeeld twee smalle kastjes, die onderaan voorzien zijn van het getrapte fries (afb. 28-29). Of deze sobere, bijna ornamentloze bergmeubelen een specifieke functie hadden, is niet bekend.

Een vijftal archieffoto's tonen bergmeubelen, opgebouwd uit een onderstel en een kleiner en smaller bovenstel, waarvan het eveneens onduidelijk is of ze voor een specifieke functie vervaardigd werden (afb. 30-34). Florale in een rechthoek gevatte motieven komen opnieuw in verschillende variaties voor bij deze kasten, die ajour uitgewerkte deuren of paneeltjes hebben ⁶⁶. Ook deze opengewerkte motieven hebben een gevarieerde, maar telkens gestileerde vormtaal, bestaande uit rechthoeken, cirkels, rechte en golvende, gestroomlijnde lijnen. De doorbrekende zon, opgebouwd uit een cirkel omgeven door straalsgewijze lijnen, een vaak terugkerend symbool van de art deco, is eveneens bij één van deze meubelen aanwezig ⁶⁷.

De vijf kastjes, met gelijkaardige trapsgewijze opbouw, zijn ondanks de overeenkomsten toch ook erg verschillend. Het meest opmerkelijke van de vijf kastjes heeft een hoger centraal

⁶⁵ Of beide ander kastjes op gelijkaardige manier van een klankgat voorzien zijn, is niet af te leiden uit de foto's waarop deze enkel in gesloten toestand te zien zijn.

⁶⁶ Het voorkomen van ajour uitgewerkte kastdeuren sluit niet uit dat deze meubelen eveneens dienden als radiomeubelen.

⁶⁷ M. HASLAM, D. KLEIN, N.A. MCCLELLAND, *Art Deco, ontstaan, ontwikkeling en opleving van deze decoratieve stijl*, Den Haag, 1987, p. 7.

gedeelte, dat bestaat uit twee kastdeuren, waarboven een valdeur aanwezig is (afb. 34). Deze drie vlakken bleven ongedecoreerd, maar hebben centraal wel een andere kleur. Deze werd mogelijk bekomen door het gebruik van een andere houtsoort of door een andere bewerking van deze gedeelten ⁶⁸. De sokkel, waarin de kast als het ware verzonken zit, werd uitgewerkt in zebrano, wat voor extra kleurwerking zorgt samen met de donkere en lichte vlakken ⁶⁹. Het gebruik van donkere en exotische houtsoorten, al dan niet uit fineerhout, was net als andere kostbare materialen, in die periode erg in trek, wat aansloot bij de art deco als luxestijl ⁷⁰. Ondanks de algemene populariteit van exotische houtsoorten, bevat het bedrijfsarchief Van den Berghe-Pauvers, met uitzondering van het meubel met sokkel in zebrano, geen foto's, waarop het gebruik van dergelijke houtsoorten zichtbaar is. De foto's tonen voornamelijk art deco meubelen in donker hout, waaronder gebeitst eikenhout ⁷¹. Het slechts sporadisch voorkomen van duurdere houtsoorten kan erop wijzen dat Van den Berghe-Pauvers voornamelijk goedkopere en populaire meubelen produceerde. Toch vermelden briefhoofden en kaartjes “meubles de luxe et ordinaires”, “pracht- en gewone meubelen” of “gewoon en kunstmobielier”. Ook de vermelding “alle houtsoorten” wijst erop dat men voor zowat elke stijl en prijs bij Van den Berghe-Pauvers terecht kon (afb. 6-8, 12)

Hoewel de opbouw van het meubeltje met zebrano hout symmetrisch is, werd de decoratie op asymmetrische wijze aangebracht. Een rechthoek met florale ornamentiek bevindt zich centraal op de linkerdeur, terwijl de rechterdeur een rechthoekig, ajour uitgewerkt motief bevat met centraal een spiraalachtige bol, die doorsneden wordt door drie golvende horizontale lijnen. Achter dit ornament in lichte kleur, is een schijnbaar geluidsdoorlatende achtergrond aanwezig, waardoor de kast mogelijk diende om een radio in te plaatsen ⁷².

Op een aantal andere in het archief bewaarde foto's zijn zitmeubelen te zien, met textielen bekleding. Ook deze textielen sluiten met een drukke florale en geometrische vormtaal aan

⁶⁸ Houtsoort en afwerking zijn niet te herkennen op de foto.

⁶⁹ Zebrano, ook zebra wood of zingana genoemd, is een tropische houtsoort uit West-Afrika. Het hout dankt zijn naam aan de zebra-achtige streep-tekening die verschijnt wanneer het hout kwartiers wordt gezaagd. Zebrano wordt voornamelijk toegepast in de vorm van fineer.

S. I. WISELIUS, *Houtvademeccum*, Almere, 1998, p. 317, 364.

⁷⁰ J. VANDENBREEDEN, *De architectuur van het meubel: het interbellum*, in: *Het Mechelse Meubel 1500-2000, van houtsnijwerk tot design, deel 2: Meubelen uit Mechelen 1820-1960* (tent. cat.), Gent, 2000, p. 116. F. DEFOUR, 1979, p. 62.

⁷¹ Op de meeste foto's zijn houtsoort en behandeling van het gebruikte hout echter niet te herkennen.

⁷² De foto's van de andere kastjes met ajour uitgewerkte motieven tonen deze meubelen mogelijk in een onvolledig afgewerkte fase, die misschien ook op dergelijke wijze vervolledigd zouden worden. Een andere mogelijkheid is dat de opengewerkte delen van een glazen invulling voorzien werden. Dergelijke afwerkingen, die waarschijnlijker zijn dan het open laten van soms toch wel erg grote vlakken, werden mogelijk uit besteed aan andere vaklui. Dit zijn echter slechts hypothesen.

bij de art deco. De meubelen zelf hebben een eenvoudige vormgeving quasi zonder ornamentiek. Eén ongedateerde foto, genomen bij Van den Berghe-Pauvers, toont een zetel en stoel, bekleed met textiel met een druk floraal motief (afb. 35). Tussen beide zitmeubelen staat een tafeltje, waarvan het vierkante bovenblad steunt op een centrale sokkel. Op de zijwanden van deze sokkel is opnieuw een rechthoek aanwezig, ingevuld met een floraal motief in houtsnijwerk. Zowel bij de tafel als bij de twee zitmeubelen op deze foto fungeren bolvormen als poten, een voor de interbellumperiode courant element.

Bij de zetel zijn de ronde poten de enige zichtbare houten elementen; de rest is volledig bekleed met een meubelstof met florale motieven. De zitting van de stoel is met dezelfde stof bekleed, waarbij de afwerking met siernagels duidelijk zichtbaar is. De hoeken aan de bovenzijde van de rugleuning zijn afgeschuind, waardoor een opwaarts effect bereikt wordt.

Een zelfde type stoel, maar ditmaal met donkere lederen zitting, komt voor op een andere foto, genomen in een interieur met houten plafond en muren met wandkasten (afb. 36). Er is geen informatie over de ruimte waar de foto genomen werd en het is bovendien niet bekend of Van den Berghe ook instond voor de houten muur- en plafondbekleding. Dit wordt niet uitgesloten gezien visitekaartjes en briefhoofden van Désiré Van den Berghe volgende opschriften dragen: “volledige inrichtingen van woningen, magazijnen, cafés en burelen” en “volledige binnendecoratie”, waarbij bovendien behangpapier, tapijten en lambriseringsen als te verkrijgen interieuronderdelen vermeld worden. Van den Berghe-Pauvers was niet het enige meubelbedrijf dat instond voor de volledige interieurinrichting. Ook andere Gentse meubelmakers, waaronder Charles Van Beerleire (1886-1955), Jousse, Theophile en Jozef (1898-1987) Mees, Jean Kint (1890-1965) en Braun-Fortuna concipieerden, net als de Kortrijkse Kunstwerkstede De Coene volledige interieurs ⁷³.

In tegenstelling tot de uitbundige stoffen bekleding, draagt het donkere leder van de stoel op de foto, bij tot een soberdere uitstraling. Eveneens met leder bekleed is het zeteltje met bolpoten op dezelfde foto. Twee houten panelen steunen op de pootjes, en vormen zo de zijkanten van de fauteuil. Aan de buitenkant van deze zijpanelen, die tevens als armleuningen fungeren, bleef het ongedecoreerde donkere hout zichtbaar, terwijl de binnenkant, evenals zitting en rugleuning bekleed werd met leder, dat ook hier met siernagels bevestigd werd.

⁷³ Y. DE SMET, N. POULAIN, 1979, p. 33-34.

H. BOSSCHAERT, K. CASSIMAN, N. POULAIN, 1991, p. 185.

A. DEMEY, *De Kortrijkse Kunstwerkstede Gebroeders De Coene: een successtory tot september 1944*, in: *Art De Coene*, jaarboek 1, Kortrijk, 2000, p. 2-4.

Het vierkante tafeltje met bolvormige poten, komt voor op een andere foto, die een interieurzicht toont, met aan de muren behang met heel druk ogende florale motieven, in dezelfde sfeer als de textielen stoffering van de diverse aanwezige zitmeubelen (afb. 37). Tegen de muur bevindt zich een zitbank, die deel uitmaakt van een zogenaamde cosy-corner, een meubelgeheel dat bovendien ook een kolomkast en kwartrond bergmeubel, dat eveneens als armleuning fungeert, bevat. Dit meubeltype ontstond in de Arts and Crafts beweging en kende vooral in de art deco succes⁷⁴. Het gehele meubel steunt op een plint, opgebouwd uit een houten gedeelte en een met metaal afgewerkt onderste gedeelte. De totale aankleding van deze kamer baadt met de meubelen, het behang, de spiegel en de flankerende buisvormige lichtarmaturen, geheel in de sfeer van de art deco. Gezien er geen informatie voorhanden is over deze interieuraankleding is het opnieuw niet bekend of Van den Berghe-Pauvers hier al dan niet voor instond.

Een gelijkaardige cosy-corner is op een ander foto te zien (afb. 38). De bekleding van de zitbank met de hoge, rechte rugleuning heeft opnieuw een drukke print, waarbij ditmaal bloemen in combinatie met elkaar opvolgende driehoeken en andere, kleinere motieven voorkomen. Het zitmeubel heeft aan één zijde een massieve en rechthoekige armleuning, terwijl aan de andere kant opnieuw een kolomkast te situeren is. Boven de zitbank bevindt zich een horizontaal kastgedeelte met twee glazen schuifdeurtjes. Opnieuw steunt het gehele meubel op een, ditmaal volledig houten plint. Op de voorgrond is een rond bijzettafeltje te zien, met vier afgeronde pootjes, een bovenblad en een tussenblad. Een gelijkaardig tafeltje, in donker gekleurd eikenhout, bevindt zich momenteel nog steeds in de magazijnen van Van den Berghe-Pauvers.

Een ander met textiel gestoffeerd zitmeubel betreft een opmerkelijk vierkant hoekzeteltje (afb. 39)⁷⁵. Het vrij gesloten meubeltje, waarvan de zitting en de binnenzijdes van de vier leuning – twee rug- en twee armleuning – met textiel bekleed zijn, is diagonaal opgebouwd. De stof met een drukke combinatie van allerlei geometrische figuren werd ook hier bevestigd met een rij siernagels. Een quasi identiek zeteltje, met dezelfde bekleding is opgenomen in de tentoonstellingscatalogus *Groeten uit 1926*, waar het toegeschreven wordt aan Albert Van den Berghe en gedateerd wordt rond 1925 (afb. 40)⁷⁶. Aan de hand van de

⁷⁴ Andere benamingen voor cosy-corner zijn: canapé cosy, divan cosy of divan-bibliothèque.

P. LISABETH, P. SWIMBERGHE, *Strak van stijl*, in: *Art De Coene*, jaarboek 2, Kortrijk, 2001, p. 35-36.

⁷⁵ BA VdB-P, doc.nr. 8/61.

⁷⁶ H. BOSSCHAERT, K. CASSIMAN, N. POULAIN, 1991, p. 201.

situering van de motieven van de stoffering is het mogelijk te concluderen dat het om een ander exemplaar gaat. Bovendien heeft het gepubliceerde meubel centraal geen bolvormig, maar een recht pootje, wat getuigt van een oorspronkelijk verschil of van een latere herstelling.

2.1.4. Versobering: tussen art deco en modernisme.

Op een aantal ongedateerde foto's zijn erg eenvoudige, onversierde meubelen in donker gebeitst hout, gecombineerd met metalen fragmenten te zien. Een eerste foto toont een staande klok, die zich, nog zonder wijzerplaat en mechanisme, in de gebouwen van de meubelfabriek Van den Berghe-Pauvers bevindt ⁷⁷. Een andere foto, die dezelfde klok in een interieur toont, draagt op de keerzijde een stempel met opschrift "Fernand De Vleeschouder, architecte, Gand" (afb. 41) ⁷⁸. Het meubel steunt op een in metaal uitgewerkte sokkel, die breder is dan de sober vormgegeven klok zelf. Beide deurtjes, met houten blokjes als handgrepen, kregen een glazen invulling. Binnen het grootste houten deurkader kreeg het glas een tweede, wit metalen omlijsting.

Een gelijkaardige metalen omlijsting is aanwezig bij een kast op een andere foto (afb. 42). Dit bergmeubel heeft dezelfde sokkel in gehamerd metaal als de klok, en als één van beide, eerder besproken cosy-corners (afb. 37). Het minder diepe en kleine bovenste kastgedeelte bestaat uit twee lage deurtjes, even breed als de houten deuren eronder. De deurtjes bestaan volledig uit glas, gevat in een metalen kader.

Op de foto waarop de staande klok in een interieur te situeren is, is deels een zitbank te zien, met een met siernagels bevestigde lederen rugleuning, omlijst door een houten kader. Aan de buitenzijde van de armleuning, die als een massief houten paneel doorloopt tot op de grond, of ervan gescheiden wordt door een metalen plint, bevindt zich bovenaan een houten blokje, te vergelijken met de handvatjes van de klok, maar groter ⁷⁹.

Een gelijkaardige element is aanwezig bij een ander zitmeubel (afb. 43). De zitting, rugleuning en binnenkanten van de armleuningen van deze eenzitter hebben eveneens een lederen bekleding, waarbij de siernagels opnieuw een decoratieve, omlijstende functie hebben. De rugleuning is bovenaan trapeziumvormig afgeschuind, waardoor de fauteuil

⁷⁷ Deze achtergrond werd als dusdanig door Dries en Bob geïdentificeerd.

B. VAN DEN BERGHE, D. VAN DEN BERGHE, informatie uit gesprek d.d. 19 februari 2003.

⁷⁸ Ferdinand De Vleeschouder: 1907-1945, afgestudeerd aan Sint-Lucas in 1930.

L. MEGANCK, doctorassistent Universiteit Gent, informatie uit e-mail, d.d. 24 april 2003.

⁷⁹ Een metalen plint is niet te zien op de foto, maar is mogelijk wel aanwezig.

herinnert aan de stoelen met dezelfde afgeschuinde rugleuningen. De twee houten zijpanelen zijn van de vloer gescheiden door een, ditmaal niet gehamerde, metalen plint.

Zowel de eenvoudige metalen kaders als de metalen, al dan niet gehamerde plinten werden naar alle waarschijnlijkheid niet door Van den Berghe-Pauvers zelf vervaardigd, maar uitbesteed aan vaklui. Het metaalbeslag van de besproken meubelen vertoont duidelijke vormovereenkomsten met metaalbeslag vervaardigd door de Gentse metaalbewerker Richard Demeyer (1890-1964), die vaak samenwerkte met de Gentse meubelmaker Charles Van Beerleire, zaakvoerder van de kunstmeubelmakerij La Flandre ⁸⁰. Een aantal meubelen, toegeschreven aan Van Beerleire, met meubelbeslag van Demeyer, vertonen dezelfde plinten in gehamerd, vernikkeld koper en lijsten, eveneens in vernikkeld koper (afb. 44-45). Geen enkel archiefbescheiden bevestigt echter de mogelijke samenwerking tussen Van den Berghe en Demeyer. De gelijkenissen, mogelijk als gevolg van beïnvloeding, bewijzen niet dat het meubelbeslag van de Van den Berghe-Pauvers meubelen door Demeyer verzorgd werd.

Een prijsofferte uit 1938 van kunstsmederij Achiel François voor Van den Berghe bleef in het bedrijfsarchief bewaard ⁸¹. Hierin worden prijzen medegedeeld van onder meer deurplinten, deurtrekkers, ijzeren raampjes, letters en nummers, dit alles in diverse metaalsoorten, bestemd voor winkel Rodina in de Veldstraat. Of deze prijsofferte tot concrete samenwerking leidde, is onbekend. Achiel François verzorgde het ijzersmeedwerk in de winkel Defauw te Gent, die door Gaston Eysselinck rond 1936 werd verbouwd en waarvoor Van den Berghe-Pauvers het houten meubilair vervaardigde ⁸². Documenten waaruit de aard of duur van een eventuele samenwerking tussen Van den Berghe-Pauvers en kunstsmederij François kan afgeleid worden, zijn niet voorhanden.

In het bedrijfsarchief bleven een foto en ontwerptekening van het tabernakel voor de Gentse Sint-Theresiakerk bewaard (afb. 46-47) ⁸³. Het tabernakel in gepolierde amarant en ebbenhout, voorzien van deuren in fijn gedreven en verguld koper, is nog steeds aanwezig in de kerk. Het houtwerk werd uitgevoerd door Van den Berghe-Pauvers, naar ontwerp van Jules Fonteyne uit Brugge. De artistieke vergulde koperen deurplaten, met de voorstelling van een

⁸⁰ Y. DE SMET, N. POULAIN, 1979, p. 73.

⁸¹ BA VdB-P, mapdocnr. 31/34.

⁸² Y. DE SMET, N. POULAIN, 1979, p. 50.

⁸³ Gent telt twee Sint-Theresiakerken. Het betreft hier de kerk van de parochie Rooigem, die in 1928 ingehuldigd werd.

BA VdB-P, mapdocnr. 34/12: ontwerptekening tabernakel door Jules Fonteyne uit Brugge.

levensboom, werden geleverd door de fabriek van koperen en zilveren kerksieraden van M. Geernaert uit Gent ⁸⁴.

Gebrek aan voldoende gegevens maakt het onmogelijk veralgemenende conclusies te trekken met betrekking tot het aanwezige metaalbeslag bij meubelen vervaardigd door Van den Berghe-Pauvers. Het is onduidelijk of het meubelbedrijf met één of meerdere metaalbewerkers vaste samenwerkingsverbanden onderhield.

2.2. Samenwerking met architecten.

Net als de foto met de staande klok in een interieur, draagt ook een andere foto op de keerzijde een stempel van architect Fernand De Vleeschouder (afb.48). Hierop staat een meubelensemble, met zowel zit- als opbergfunctie, geconcipieerd als een geheel voor de hal waar het, in een brede rondboogvormige nis geplaatst is. Het donkere, ongedecoreerde hout wordt bij dit meubelstuk gecombineerd met stromatten voor de drie zittingen en rugleuningen. Boven het meubel hangt een grote rondbogige spiegel tegen de muur van de insprong, die geflankeerd wordt door buisvormige lichtarmaturen, waardoor het geheel in de art deco sfeer te plaatsen is.

De naamstempels van De Vleeschouder kunnen betekenen dat beide foto's genomen werden in het huis van de architect of bij een van zijn klanten. Het is niet duidelijk of de meubelen ook door de architect ontworpen werden, waarbij Van den Berghe-Pauvers enkel de rol van uitvoerder vervulde. Dit lijkt niet onwaarschijnlijk gelet op de samenwerking van het meubelbedrijf met ander architecten.

Het is evenwel opvallend dat teksten over de historiek van het bedrijf wel de samenwerking met de architecten Gaston Eysselinck (1907-1953), Robert Verbanck (1911) en François Meirlé (1903-1968) vermelden, maar dat Fernand De Vleeschouder hierbij niet vernoemd wordt. Mogelijk was deze samenwerking slechts eenmalig of werden de meubelen op de foto niet naar zijn ontwerp vervaardigd, maar was De Vleeschouder een doorsnee klant.

De samenwerking met de architecten Meirlé, Verbanck en Eysselinck blijkt onder meer uit een bijlage bij een brief, daterend september 1957, aan Léon Louis Sosset in verband met

⁸⁴ KASTG, ingekomen prijsofferten en brieven aan de kerkfabriek en de pastoor van de Sint-Theresiakerk: van Jules Fonteyne uit Brugge (17 oktober 1930); van M. Geernaert uit Gent (20 maart 1931, 14 april 1931); van Van den Berghe-Pauvers uit Gent (30 maart 1931).

mogelijke publicatie in de tijdschriften *Interieur* en *Meubles et Décors* ⁸⁵. Een fragment uit deze tekst luidt als volgt: “reeds vanaf 1930 werden moderne meubelen gemaakt, naar eigen ontwerpen, en naar ontwerpen van de jonge architecten Fr. Meirlé en Rob. Verbanck. Terzelfdertijd werden bestendige opdrachten uitgevoerd voor de geniale architect G. Eysselinck, die terecht mag aanzien worden als een der baanbrekers voor modern-rationeel wonen.”

De relatie tussen Van den Berghe-Pauvers en deze architecten, was die tussen opdrachtgever en uitvoerder. De modernistische architecten, die zich ook bezig hielden met de volledige binnenhuisinrichting, evenals met het ontwerpen van meubilair, zochten een uitvoerder voor hun meubelontwerpen en vonden die gelijkgestemde uitvoerder in de persoon van Albert Van den Berghe. Het fenomeen van het op elkaar afstemmen van de verschillende delen van de woning manifesteerde zich reeds op het einde van de negentiende eeuw, met name in het werk van architect Victor Horta. Ook de modernisten uit het interbellum richtten hun aandacht zowel op exterieur als op interieurinrichting en ontwierpen hiertoe muurvaste, maar ook mobiele onderdelen. Het ideaal van eenheid tussen architectuur, woninginrichting en meubilair bleef eerder uitzondering dan regel en slechts een aantal modernistische architecten slaagden erin dit ideaal ook trouw te blijven en te realiseren, onder hen Gaston Eysselinck ⁸⁶.

Heel wat archiefgegevens gingen verloren toen het bedrijf in de Meibloemstraat tijdens de tweede wereldoorlog getroffen werd door een bombardement ⁸⁷. Ook veel sporen van de samenwerking tussen het meubelbedrijf en de architecten Verbanck, Meirlé en Eysselinck

⁸⁵ BA VdB-P, mapdocnr. 18/124.

In een nogal recente tekst wordt Huib Hoste samen met Eysselinck, Verbanck en Meirlé vermeld als één van de ontwerpers waarmee Albert Van den Berghe samenwerkte. In het bedrijfsarchief werden echter geen documenten gevonden die de mogelijke samenwerking met Huib Hoste aantonen. Indien er toch samenwerking zou geweest zijn met Hoste, is het opmerkelijk dat zijn naam niet voorkomt in twee oudere teksten, respectievelijk daterend van september 1957 en circa 1985, die enkel Eysselinck, Verbanck en Meirlé vermelden. Naar alle waarschijnlijkheid sloop de naam van Hoste toevallig binnen in de meer recente tekst. Een eventuele samenwerking met Hoste kan totnogtoe niet bewezen worden en wordt hier dan ook buiten beschouwing gelaten.

BA VdB-P, mapdocnr. 13/28: onuitgegeven tekst *Van den Berghe-Pauvers, historiek en filosofie*, s.d., circa 1985; 18/124: briefwisseling tussen VdB-P en L.L. Sosset, 1957.

⁸⁶ L. DAENENS, H. DEMEYER, M. DUBOIS, *Gaston Eysselinck architect en meubeldesigner (1907-1953)* (tent. cat.), Gent, 1978, p. 5, 44.

Y. DE SMET, N. POULAIN, 1979, p. 17, 25-27

A. DEMEY, *Het modernisme*, in: *Openbaar Kunstbezit in Vlaanderen, Architectuur in het interbellum*, Gent, jg. 36, april 1998, nr. 2, p. 28, 34.

⁸⁷ BA VdB-P, mapdocnr. 16/1: ingekomen brief van Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw, betreft vergoeding oorlogsschade geleden op 17 december 1944, 1953.

Voor meer informatie, zie 3.2.

werden uitgewist, waardoor nu slechts een beperkt en onvolledig beeld kan gevormd worden over de aard en duur van deze relaties en de gehele periode van voor de tweede wereldoorlog.

Twee brieven, respectievelijk van 27 en 29 september 1937 getuigen van de samenwerking met architect François Meirlé⁸⁸. Beide brieven bevatten prijsoffertes en technische gegevens voor de bemeubeling voor de winkel Hawaux-Tyncke, volgens ontwerp van Meirlé. Bij deze schaarse gegevens blijft het wat betreft architect Meirlé.

Ook de feitelijke gegevens over de samenwerking met Robert Verbanck blijven beperkt tot een aantal brieven⁸⁹. Een eerste uitgaande brief van 1935 is een prijsofferte voor meubelen naar ontwerp van de architect. De twee andere documenten dateren van 1939. Eén daarvan is een rekening van Van den Berghe-Pauvers aan Robert Verbanck, waarin onder meer het plaatsen van cubex-elementen vermeld wordt⁹⁰. De andere brief is van de hand van Robert Verbanck zelf en is een klachtenbrief aan het meubelbedrijf in verband met geleverde meubelen.

Hoewel gespreid over een tijdspanne van vier jaar, geeft dit beperkte aantal documenten geen informatie over de intensiteit van de zakelijke relatie, die de architect onderhield met Van den Berghe-Pauvers. De samenwerking werd wel bevestigd door Robert Verbanck, die zich herinnerde voor de tweede wereldoorlog een hangkast te hebben besteld bij de meubelfabriek. De kast had drie schuifdeuren in bleekhout, gevat in een donkerhouten kader, en twee lades, de ene wit en de andere zwart gelakt. Het bergmeubel, in sobere en functionalistische stijl, werd door de architect zelf ontworpen, was bestemd voor diens eigen eetkamer en werd slechts in één exemplaar vervaardigd⁹¹.

⁸⁸ BA VdB-P, mapdocnr. 9/37, 14/68.

François Meirlé (1903-1968) studeerde af in 1924 aan de Gentse Academie voor Schone Kunsten. L. MEGANCK, doctorassistent Universiteit Gent, informatie uit e-mail, d.d. 24 april 2003.

⁸⁹ BA VdB-P, mapdocnr. 14/66, 39/3, 40/72.

⁹⁰ De Cubex keuken werd circa. 1930 ontworpen door de Belgische modernist Louis-Herman De Koninck en in productie genomen door Van de Ven. Dit systeem van gestandaardiseerde kastelementen werd met succes overgenomen door andere architecten en wordt beschouwd als de meest belangrijke Belgische bijdrage aan het modern interieur tijdens het interbellum.

G. BEKAERT, F. STRAUVEN, *Louis-Herman De Koninck*, in: *Horta and after. 25 masters of modern architecture in Belgium* (tent. cat.), Gent, 1999, p. 92.

M. DUBOIS, *Avant-garde furniture in Belgium in the twenties and thirties*, in: *Forms from Flanders, from Henry van de Velde to Maarten Van Severen 1900-2000* (tent. cat.), Gent, 2001, p. 29.

⁹¹ Robert Verbanck (Gent 1911) behaalde in 1935 zijn diploma als architect aan de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten. Hij realiseerde voornamelijk na de tweede wereldoorlog architectuuroopdrachten, maar legde zich vooral toe op het architectuur- en stedenbouwkundig onderwijs aan de Stedelijke Academie voor Schone Kunsten en Architectuur te Gent. Robert Verbanck en François Meirlé waren bevriende collega's op de architectuurafdeling van de Academie. Het archief van de intussen eenennegentigjarige architect Verbanck ging helaas verloren en kon bijgevolg geen bijkomende informatie leveren.

W. VERBANCK, informatie uit e-mail en brief, d.d. 17, 20 en 24 maart, 23 april 2003.

Van de samenwerking met Gaston Eysselinck getuigen reeds een groter aantal archiefbescheiden. Het oudste van de achttien bewaard gebleven documenten dateert van 2 mei 1936; het laatste van 5 januari 1939, wat toch reeds getuigt van een samenwerking gedurende een drietal jaar. Rekening houdend met een aantal ongedateerde stukken en met het gegeven dat waarschijnlijk niet alle documenten bewaard bleven, kan dit mogelijk ook voor langere periode geweest zijn. Opnieuw blijft het echter onduidelijk hoe vaak Eysselinck beroep deed op de diensten van het meubelbedrijf Van den Berghe-Pauvers voor het vervaardigen van meubilair naar zijn ontwerp.

Tot de bewaarde documenten behoren drie uitgaande brieven aan Gaston Eysselinck, met prijsoffertes en technische gegevens in verband met meubelen door de architect ontworpen. De klanten voor wie deze meubelen bestemd waren, worden hierin niet vermeld. In vier ingekomen brieven doet Eysselinck een bestelling voor meubelen, eveneens naar eigen ontwerp. Het gaat om minstens drie verschillende bestellingen, wat kan afgeleid worden uit de in drie van de vier brieven vermelde namen: De Coninck uit Mariakerke en Vermaercke en Debuck, beide uit Gent-Brugge. De architect vraagt in vijf andere ingekomen brieven met nadruk dat Van den Berghe geplaatste meubelen zou afwerken en herstellen, met name voor de klanten Stuyck en opnieuw Debuck en Vermaercke. In een aantal van deze brieven wordt expliciet vermeld dat het keukenkasten betreft ⁹².

De vernoemde klanten De Coninck, Vermaercke, Debuck en Stuyck, stelden in de tweede helft van de jaren dertig Gaston Eysselinck aan als architect voor hun woningen, alle in de omgeving van Gent ⁹³. Overeenkomstig zijn streven naar eenheid tussen exterieur en interieur, ontwierp Eysselinck in het kader van zijn architectuuropdrachten, binnen het totaalconcept van de woningen, ook meubilair, dat diende vervaardigd te worden door vaklui. Het is onduidelijk of de aan Van den Berghe-Pauvers gegeven opdrachten vast of los meubilair betroffen. Mogelijk werd met de in een aantal brieven vermelde kasten en keukenkasten muurvast meubilair bedoeld, waarmee voorkomen werd dat de ruimtes ingevuld werden met te veel en onfunctioneel meubilair ⁹⁴.

⁹² BA VdB-P, mapdocnr. 9/34 - 9/36, 18/111, 20/15 - 20/16, 31/18 - 31/22.

⁹³ L. DAENENS, H. DEMEYER, M. DUBOIS, 1978, p. 7, 40.

⁹⁴ In zijn eigen woning bestond een groot deel van het meubilair uit muurvast elementen, die een vaste functie van de ruimte bepaalden.
Idem, p. 56.

“Architect Urbanist, Gaston Eysselinck, Gent, Vaderlandstraat, 58.” Dergelijke naamstempels maken het mogelijk een aantal in het bedrijfsarchief bewaarde tekeningen toe te schrijven aan architect Eysselinck. Twee ongedateerde, identieke technische tekeningen dragen behalve de stempel het opschrift “vuilnisstorter”⁹⁵. Dit was een soort luik waardoor afval van de keuken rechtstreeks in een buiten staande vuilnisbak terecht kwam. Met dit principe, dat de architect bij een aantal woningen toepaste, in combinatie met andere vondsten, trachtte Eysselinck het comfort van de woonmachine te optimaliseren⁹⁶. Voor welke woning deze concrete vuilnisstorter, waarvoor Van den Berghe-Pauvers vermoedelijk de houten onderdelen diende te leveren, werd uitgetekend, is niet bekend.

Een composiettekening, eveneens van Eysselinck, waarop een schematisch grondplan, diverse details van verbindingen, een ladder en een wandkast te onderscheiden zijn, is evenmin in een concrete context te situeren⁹⁷.

De verbouwing van juwelenwinkel Defauw in de Mageleinstraat te Gent werd in 1936 uitgevoerd naar de plannen van Gaston Eysselinck⁹⁸. Ook in het atelierarchief van het meubelbedrijf steken twee tekeningen van de architect die met deze verbouwing in verband staan. Eén van beide tekeningen, gedateerd op 2 mei 1936 en gesigineerd door Eysselinck toont de voorgevel van deze juwelierszaak, met opvallend uithangbord⁹⁹. Diverse kastjes voor het presenteren van onder meer uurwerken, armbanden, parelsnoeren en ringen zijn gedetailleerd weergegeven op de tweede tekening¹⁰⁰. Deze ongesigineerde en ongedateerde tekening vermeldt niet de naam van de winkel, maar heeft wel een naamstempel van de architect en draagt net als de geveltekening het opschrift “PTD8B”, waaruit kan opgemaakt worden dat het om hetzelfde project gaat. De kastjes werden uitgevoerd in limbahout en door de firma Van den Berghe-Pauvers vervaardigd¹⁰¹. Het meubelbedrijf zou ook de grappige

⁹⁵ BA VdB-P, mapdocnr. 33/10, 34/7.

⁹⁶ D. DE MEYER, J. LAGAE, *Gaston Eysselinck*, in: *Horta and after. 25 masters of modern architecture in Belgium* (tent. cat.), Gent, 1999, p. 124.

⁹⁷ BA VdB-P, mapdocnr. 34/11.

⁹⁸ L. DAENENS, H. DEMEYER, M. DUBOIS, 1978, p. 40.

⁹⁹ BA VdB-P, mapdocnr. 34/10.

Gelijkaardige geveltekeningen bevinden zich, net als doorsneden en grondplannen in het archief Eysselinck. ADMG, archief Eysselinck.

¹⁰⁰ BA VdB-P, mapdocnr. 34/8.

¹⁰¹ De houtsoort werd niet enkel vermeld op de tekening, maar ook in een artikel in *Bâtir*, waarin Van den Berghe-Pauvers als fabrikant van het meubilair genoemd wordt.

P. L. FLOUQUET, *Dynamisme de l'architecture Flamande*, in: *Bâtir*, Brussel, jg. 6, januari 1937, nr. 50, p. 1006.

In het archief Eysselinck zit een kostenraming voor het project Defauw, waarin ook het bedrijf “Vanden Berghe”, net als onder meer “François” vermeld wordt. ADMG, archief Eysselinck.

ronde houten stoeltjes voor deze winkel geproduceerd hebben, maar hierover bleven in het bedrijfsarchief geen documenten bewaard (afb. 49) ¹⁰².

Gaston Eysselinck, die in België één van de pioniers van het buismeubel was, richtte voor de productie van deze staalmeubelen een eigen fabriek op, Frasta, die echter slechts een kort leven beschoren was. Een belangrijk deel van het door hem ontworpen meubilair betrof muurvaste elementen ¹⁰³. Net als de ander modernisten ontdekte ook Eysselinck in de jaren dertig de nieuwe mogelijkheden van hout voor de meubelproductie, getuigen hiervan onder meer de stoeltjes voor Defauw en de ST-stoel ¹⁰⁴.

Hoewel in het bedrijfsarchief Van den Berghe-Pauvers weinig documenten bewaard bleven, uit de periode van samenwerking met modernistische ontwerpers, kan het belang van deze contacten voor de verdere evolutie van de meubelfabriek niet onderschat worden. De opdrachten van ontwerpers als Verbanck, Meirlé en Eysselinck zullen ongetwijfeld een beïnvloedende rol gespeeld hebben en de keuze van Albert Van den Berghe voor moderne vormgeving concreter gemaakt hebben.

2.3. De vorming van Albert Van den Berghe.

Zoals toen gebruikelijk was, begon Albert Van den Berghe reeds op jonge leeftijd te werken en dit in de meubelfabriek van zijn vader Désiré. Na een zeven jaar durende opleiding in avondonderwijs behaalde hij in 1928 het diploma meubelkunst aan het Gentse Sint-Lucasinstituut ¹⁰⁵. Heel wat tekeningen, naar alle waarschijnlijkheid door Albert gemaakt tijdens zijn opleiding, bleven bewaard (afb. 50-51) ¹⁰⁶. Slechts een beperkt deel van deze tekeningen is gedateerd. De data lopen van januari 1922 tot januari 1926, met uitzondering van één stuk uit 1930. Hoewel niet alle tekeningen door Albert gesigneerd zijn, kunnen de meeste naar alle waarschijnlijkheid wel aan hem toegeschreven worden ¹⁰⁷.

¹⁰² Y. DE SMET, N. POULAIN, 1979, p. 106.

¹⁰³ L. DAENENS, H. DEMEYER, M. DUBOIS, 1978, p. 56-59.

¹⁰⁴ M. DUBOIS, *Gaston Eysselinck*, in: *Het Mechelse Meubel 1500-2000, van houtsnijwerk tot design*, deel 3: *Hedendaags design. Alfred Hendrickx en het fifties-meubel in België* (tent. cat.), Gent, 2000, p. 78.

¹⁰⁵ BA VdB-P, mapdocnr. 39/77: tekst door Albert VdB, betreft historiek VdB-P, naar aanleiding van zestig jarig bestaan van het bedrijf, 1967.

¹⁰⁶ BA VdB-P, volgnr. 53-122.

¹⁰⁷ Hierover bestaat echter geen zekerheid.

De schetsen en perspectieftekeningen werden steeds gemaakt met potlood of zwarte inkt op (intussen vergeeld) dik papier. Opschriften verwijzen vaak naar tijdschriften als *Bulletin des métiers d'art*, *Decoratieve kunst*, *Studio*, *Onze gids*, *Planat* en *Raumkunst*, die blijkbaar als voorbeelden gebruikt werden.

Delen van zuilen, kapitelen, friezen en andere sculpturale architectuuronderdelen zijn vaak voorkomende motieven, net als schouwen en zichten op interieurhoekjes. Een groot aantal tekeningen toont diverse zichten op en details van diverse, maar telkens traditionele buffetkastjes. De variaties van dit meubeltype zijn, net als op de foto's, ook op de tekeningen erg talrijk, door het variëren van het aantal deurtjes en lades en de verschillende uitwerkingen van de bovenste delen van de kastjes. Ook op de tekeningen werden de meubelen vaak voorzien van houtsnijwerk, dat echter steeds erg schetsmatig uitgetekend werd. Een groot aantal tekeningen toont dan weer gedetailleerde, maar hier los van meubelstukken staande, florale motieven met bloemen en ranken, mogelijk bruikbaar voor houtsnijwerk. Hoewel deze motieven ook vaak in een rechthoek gevat zijn, zijn ze niet te vergelijken met het houtsnijwerk op de meubelen van de foto's.

In het bedrijfsarchief bevinden zich twee kopieën met het opschrift "meubelkunst 7^{de} jaar", die waarschijnlijk afkomstig zijn uit een cursus van Alberts opleiding ¹⁰⁸. Beide tonen afbeeldingen van meubelen met technische details als verbindingen, profielen en lijsten, evenals florale ornamenten, die grote overeenkomsten vertonen met de courant gebruikte, houtgesneden motieven op de meubelen.

Hoewel de op de tekeningen voorkomende meubelen en interieurs overwegend traditioneel van stijl zijn, zal Albert Van den Berghe in de jaren dertig toch, zij het nog voorzichtig, kiezen voor moderne vormgeving. Deze keuze zal hij na de oorlog verder en explicieter verder zetten.

2.4. Publiciteit en tentoonstellingen tijdens het interbellum.

Het aantal documenten in verband met publiciteit door Van den Berghe-Pauvers gevoerd tijdens de jaren dertig is beperkt en er mag verondersteld worden, dat er inderdaad ook in slechts beperkte mate reclame werd gemaakt. Toch kan aan de hand van een aantal

¹⁰⁸ BA VdB-P, mapdocnr. 38/46, 38/68.

ingekomen rekeningen van reclamebureaus als Fama en La Publicité Nationale aangetoond worden dat dit Gentse meubelbedrijf toen wel degelijk publiciteit maakte ¹⁰⁹.

In een brief van 1 november 1936 aan meubelmakerij Van den Berghe-Pauvers geeft Gaston Eysselinck zijn mening over reeds verschenen publicaties van dit bedrijf en biedt hij een aantal alternatieven: “Herhaaldelijk lees ik uw aankondigingen en als buitenstaander twijfel ik aan het resultaat, omdat ik de indruk heb dat de tekst ondoelmatig, zelfs onduidelijk is. Vergeef mij! Want ik ben slechts een amateur publicist. Mag ik u aangenaam zijn door u een paar voostellen of vooropgestelde ideeën neer te pennen.”. Daarna volgen een aantal voorstellen van Eysselinck, vergezeld van de vermelding: “elke week een ander”. Uit deze brief blijkt dat Van den Berghe-Pauvers reeds reclame maakte en dit in dag- of weekbladen ¹¹⁰.

Slechts één archieffoto toont een beursstand met meubelen van “moderne meubelmakerij Van den Berghe, Meibloemstraat”, zoals een moeilijk te lezen in een kast geplaatst bordje vermeldt (afb. 52) ¹¹¹. Hoewel ongedateerd, kan deze foto aan de hand van de erop voorkomende meubelen toch in de jaren dertig gesitueerd worden. Het is onbekend welke tentoonstelling of beurs het hier betreft.

Eind jaren dertig kreeg Van den Berghe-Pauvers van de Kristelijke Arbeiders Vrouwengilde de opdracht tot het ontwerpen van meubilair voor een door die beweging georganiseerde tentoonstelling ¹¹². Het is niet bekend of de foto aan deze tentoonstelling kan gelieerd worden. Ook de vraag of deelname aan dergelijke activiteiten door het meubelbedrijf meermaals gebeurde, dan wel een uitzondering was, blijft onbeantwoord ¹¹³.

2.5. In een notendop.

De door diversiteit gekenmerkte meubelproductie bij Van den Berghe-Pauvers in de loop van de jaren twintig en vooral dertig, kan geplaatst worden in de nogal bewogen

¹⁰⁹ BA VdB-P, mapdocnr. 31/24 - 31/27, 33/80.

¹¹⁰ BA VdB-P, mapdocnr. 37/44.

¹¹¹ BA VdB-P, mapdocnr. 18/102.

¹¹² Voor meer informatie, zie 3.1.

¹¹³ Van den Berghe-Pauvers wordt bijvoorbeeld niet vermeld met de Gentse meubelmakerijen E. Kint & Fils, Adolphe Dangotte en Charles Van Beerleire, die met een eigen stand deelnamen aan de provinciale tentoonstelling De Goedkoope Woning, die van 15 juni tot 15 juli doorging te Gent. N. POULAIN, in: *Interbellum*, 1998, p. 11.

Ook in een overzicht van tentoonstellingen te Gent werd Van den Berghe-Pauvers niet opgenomen. H. BOSSCHAERT, K. CASSIMAN, N. POULAIN, 1999, p. 160-161.

interbellumperiode, die gekenmerkt wordt door een veelheid aan stijlen. Tegenover de meer traditionele meubelstijlen, die bij het grote publiek nog altijd het meest succes kenden, staat het modernisme, dat enkel bij de avant-garde in de smaak valt. Ergens daartussen valt de art deco te situeren als een “stijl die flikflooid met het modernisme, maar toch vrij traditioneel van concept en uitstraling was”¹¹⁴. De term art deco dekt bovendien een hele lading en wordt gehanteerd voor soms erg uiteenlopende stijlen¹¹⁵. De door contrasten gekenmerkte interbellumperiode en de daarmee samenhangende uiteenlopende smaken en wensen van de klanten vormen wellicht de basis voor de gevarieerde productie van het meubelbedrijf.

Ook de contacten met ontwerper en beeldhouwer Leo Speiser en met de Gentse architecten Fernand De Vleeschouder, François Meirlé, Robert Verbanck en Gaston Eysselinck lieten ongetwijfeld hun invloed na.

Terwijl Désiré Van den Berghe meer traditioneel getinte meubelen, die een groter publiek bereikten, bleef vervaardigen, koos zoon Albert langzaam voor een meer progressieve vormgeving¹¹⁶. Hij kan beschouwd worden als de spilfiguur die verantwoordelijk was voor de overgang naar modern vormgegeven meubilair, wat nog duidelijker tot uiting zou komen in de jaren na de wereldoorlog.

¹¹⁴ P. SWIMBERGHE, *Het salon van de villa Dewaele te Berchem*, in: *Art De Coene*, jaarboek 1, 2000, p. 13.

¹¹⁵ N. POULAIN, *Art deco*, in: *Openbaar Kunstbezit in Vlaanderen, Architectuur in het interbellum*, Gent, jg. 36, april 1998, nr. 2, p. 14.

¹¹⁶ Hoewel de gedateerde foto's op de keerzijde de naamstempel “D. Van den Berghe” dragen, geldt dit niet als bewijs dat al deze meubelen zowel ontworpen als vervaardigd werden door Désiré. De stempel moet eerder beschouwd worden als een merkteken om de gefotografeerde meubelen aan te duiden als vervaardigd in het meubelbedrijf Van den Berghe-Pauvers.

Hoofdstuk 3. 1940 |1948: de oorlog en zijn naweeën.

3.1. Het bedrijfsleven bij Van den Berghe-Pauvers tijdens jaren van oorlog.

Hoewel de oorlogsjaren er niet voor zorgden dat de werkzaamheden bij meubelfabriek Van den Berghe-Pauvers volledig onderbroken werden, had het bedrijf het toen vanzelfsprekend moeilijker om het hoofd boven water te houden. Het bedrijf draaide in die periode slechts op een lager pitje. Er werd gewerkt om te overleven en om het personeel aan de verplichte Duitse arbeidsdienst te laten ontsnappen ¹¹⁷. Een in het bedrijfsarchief aanwezig ‘Register van het Personeel en der Rechthebbenden’ bevat een veertiental namen van personen die in de loop der jaren dertig, evenwel niet allemaal gelijktijdig, als werknemers ingeschreven stonden bij de firma Van den Berghe-Pauvers ¹¹⁸. Ook een aantal uurroosters van werknemers, zowel ongedateerde als daterend uit 1932 en 1947, bleef bewaard ¹¹⁹. Van tijdens de oorlogsjaren zelf zijn echter geen documenten aanwezig waaruit met zekerheid af te leiden is of er, en hoeveel werknemers er toen in dienst waren.

Toch getuigt een aantal ingekomen brieven van klanten, waarin prijsoffertes worden aangevraagd en meubelen besteld, van activiteit tijdens de oorlog ¹²⁰.

Het meubelbedrijf ontving in 1940 een aantal brieven van de Dienst der Militaire Gebouwen, onder meer met de vraag tot het opstellen van een prijsofferte voor uit te voeren werken in de kazerne Maagdendaal te Oudenaarde. In andere brieven van dezelfde dienst werden meubelen besteld voor de kazernes te Gent Sint-Pieters, Sint-Denijs-Westrem en Dendermonde ¹²¹.

Een brief betreffende het meubilair voor de Dendermondse kazerne, bevat in bijlage een vijftal blauwdrukken. Deze composiettekeningen tonen meerdere aanzichten, doorsneden en details van de diverse, erg traditioneel vormgegeven meubelstukken (afb. 53). De bestelling voor deze kazerne betrof zeventig bureeltafels, dertig bureelkasten, dertig tafels voor onderofficieren, twintig soldatentafels en vijf ministerburelen, waarbij diverse houtsoorten als beuk, canada, oregon, els en eik in de opdracht meegedeeld werden, evenals materiaal voor hang- en sluitwerk en afwerkingsmethode.

¹¹⁷ BA VdB-P, mapdocnr. 39/77: tekst door Albert VdB, betreft historiek VdB-P, s.d.

¹¹⁸ BA VdB-P, mapdocnr. 37/18.

¹¹⁹ BA VdB-P, mapdocnr. 8/54, 16/20, 31/61, 31/73, 31/99.

¹²⁰ BA VdB-P, mapdocnr. 31/5, 31/13, 31/15 - 31/17, 31/23, 31/35.

¹²¹ BA VdB-P, mapdocnr. 13/62, 31/28 - 31/29, 34/56.

In hoeverre de opdrachten en bestellingen voor de diverse kazernes effectief uitgevoerd werden, is niet bekend. Wat vaststaat is dat Van den Berghe-Pauvers een prijsofferte opstelde voor het grote aantal meubelen voor de kazerne te Dendermonde, wat bewijst dat de meubelfabriek toen nog steeds eerder traditionele meubelen vervaardigde¹²². Modern vormgegeven meubilair maakte vóór en tijdens de tweede wereldoorlog waarschijnlijk slechts een beperkt aandeel van de totale productie uit.

Deze toch niet onbelangrijke opdrachten, al dan niet uitgevoerd, getuigen wel van de niet onbekende naam en faam van meubelmakerij Van den Berghe-Pauvers.

Andere tijdsgebonden brieven zijn afkomstig van de vereniging Dienstbetoon aan Gezinnen door Oorlog Geteisterd, die in verband gebracht wordt met de Kristelijke Arbeiders Vrouwengilde¹²³. In deze drie bewaard gebleven brieven, die dateren van 1940, wordt geïnformeerd naar prijs en leveringsvoorwaarden van keukenkasten, die in één van de brieven gespecificeerd worden met de vermelding: “zoals op de tentoonstelling”. Eind jaren dertig organiseerde de K.A.V. reeds tentoonstellingen die in diverse Vlaamse steden ingericht werden. De tentoonstelling Modern Gezinsleven, Wij Bouwen een Nieuwen Thuis bracht in 1939 een nieuwe stijl van wonen voor het arbeidersgezin, met comfort en gezelligheid (afb. 54)¹²⁴. Na de oorlog nam de vrouwenvereniging de draad terug op met de, eveneens reizende tentoonstellingen De Thuis en Schoner Leven, waarvoor Van den Berghe-Pauvers de meubelen leverde¹²⁵. Over de vooroorlogse tentoonstellingen bleef in het bedrijfsarchief weinig informatie bewaard, maar uit de brieven uit 1940 blijkt dat het meubelbedrijf toen reeds opdrachten kreeg van de K.A.V. voor het vervaardigen van meubilair.

In een bewaarde handgeschreven tekst van Albert Van den Berghe wordt de ontmoeting met deze vereniging gesitueerd rond 1938 en vond de eerste tentoonstelling plaats te Gent, gevolgd door steden als Antwerpen, Roeselare en Aalst. Na de onderbreking tijdens de oorlog werden de tentoonstellingen hernomen vanaf 1949¹²⁶.

¹²² BA VdB-P, mapdocnr. 31/62.

¹²³ BA VdB-P, mapdocnr. 16/52, 33/15. Deze laatste brief bevat het opschrift KAV (Kristelijke Arbeiders Vrouwengilde) en beide brieven zijn bovendien gesignd door Philippine Vande Putte, die een leidinggevende functie vervulde bij de KAV.

M. JACQUES, *Van emancipatie gesproken, fotoboek over zestig en meer jaren KAV-leven*, Brussel, 1980, p. 89.

¹²⁴ M. JACQUES, 1980., p. 77.

¹²⁵ Idem, p. 92.

¹²⁶ BA VdB-P, mapdocnr. 39/77: tekst door Albert VdB, betreft historiek VdB-P, s.d.: Hierin wordt ook naar de tentoonstellingen, ingericht door de KAV vóór de oorlog, verwezen met de naam ‘de thuis’.

In 1949 verscheen in *La Maison* een artikel door Philippine Vande Putte, algemeen secretaris van de Kristelijke Arbeiders Vrouwengilde, in verband met modern wooncomfort voor de werkende klasse. Hierin worden de tentoonstellingen niet vermeld.

P. VANDE PUTTE, *Pour de bonnes habitations populaires*, in: *La Maison*, jg. 5, mei 1949, nr 5, p.154-158.

Tenslotte bleven uit de oorlogsjaren een beperkt aantal ingekomen brieven bewaard van leveranciers ¹²⁷. Drie brieven van de Société Anonyme Belge Simmons handelen over de levering van matrassen aan Van den Berghe-Pauvers. Het bedrijf Epeda stuurde in 1940 twee brieven ter bevestiging van de bestelling meubelressorts.

Hoewel beperkt in aantal, getuigen de bewaard gebleven brieven er toch van dat het bedrijfsleven in de meubelfabriek tijdens de oorlogsjaren niet stopgezet werd. Gezien een ongekende hoeveelheid documenten verloren ging, kan uiteraard slechts een onvolledig beeld gevormd worden over deze periode.

3.2. 17 december 1944: een bombardement treft het meubelbedrijf.

Op 17 december 1944 werd door een bombardement heel wat schade berokkend aan de gebouwen van de meubelmakerij Van den Berghe-Pauvers. De schade betrof zowel het woonhuis als de winkel en het meubelatelier. In het bedrijfsarchief zijn een aantal documenten aanwezig in verband met de aanvraag tot en het verkrijgen van een schadevergoeding. Hiertoe behoort onder meer een schattingsverslag van de opgelopen schade aan de onroerende goederen, opgesteld door de in Drongen wonende architect Richard Deweirdt ¹²⁸. Deze was gehuwd met de zus van Albert en kreeg verschillende opdrachten van de familie Van den Berghe-Pauvers, zowel voor de fabrieksgebouwen en de winkel in de Meibloemstraat als later voor het woonhuis van Albert Van den Berghe en Irène Cassiman te Baarle ¹²⁹.

Een groot aantal ingekomen rekeningen dateert uit de periode na het bombardement en getuigt van de uitgevoerde werken, nodig voor de heropbouw en herstelling van de beschadigde gebouwen ¹³⁰. Bij deze heropbouw, die snel werd aangevat, werden de in dienst zijnde arbeiders ingezet en na drie maanden werden opnieuw meubelen gemaakt in de

¹²⁷ BA VdB-P, mapdocnr. 31/6 - 31/8, 31/32.

¹²⁸ BA VdB-P, volgnr. 174-177.

¹²⁹ Voor meer informatie, zie 5.5.

¹³⁰ BA VdB-P, volgnr. 385-412.

gemoderniseerde en uitgebreide ateliers ¹³¹. In het bedrijfsarchief steken een aantal foto's waarop de verwoeste gebouwen te zien zijn als stille getuigen van de oorlogsfeiten (afb. 55).

Het oorlogsbombardement bracht niet enkel schade aan de gebouwen met zich mee, maar is ook de oorzaak van het verloren gaan van interessante archiefdocumenten. Heel wat briefwisseling, foto's en tekeningen, onder meer getuigend van de samenwerking met de architecten François Meirlé, Robert Verbanck en Gaston Eysselinck, gingen wellicht toen, net als andere documenten uit de vooroorlogse periode en uit de tweede wereldoorlog, verloren ¹³². Het is niet te achterhalen hoe groot en belangrijk het aandeel van de verloren gegane documenten is. Bijgevolg is het onmogelijk te achterhalen hoe volledig of onvolledig het beeld is dat aan de hand van de bewaarde archiefbescheiden kan gevormd worden.

3.3. Moeilijkheden tijdens de eerste naoorlogse jaren.

Het einde van de oorlog kan niet gelijk gesteld worden met het aanbreken van een periode vol rozengeur en maneschijn, zonder moeilijkheden. Uit een brief van 10 november 1947 blijkt dat het meubelbedrijf Van den Berghe-Pauvers het niet zo makkelijk had en niet het gewenste productieniveau bereikte. In deze getypte brief schreef Albert aan zijn in Canada wonende tante, nicht en neef: "Pour le moment les affaires vont mal, et rien n'indique que cela va changer bientôt, au contraire tout semble indiquer que le 'struggle for life' ne fait que commencer; j'ai trois enfants, notre usine est bien équipée et il me faut absolument plus de débouchés pour nos produits" ¹³³.

Een mogelijke oplossing voor deze problemen, het tekort aan klanten en het gebrek aan een ruimere afzetmarkt, zag Albert in de export van zijn meubelen naar de Verenigde Staten en Canada. Hij nam hiervoor in eerste instantie contact op met zijn in Canada wonende familieleden, aan wie hij vroeg prospectie te doen naar de mogelijkheden voor deze handel. Alberts nicht Marie-Louise Thompson nam deze taak op zich en richtte zich tot verschillende instanties, wat zou resulteren in een groot aantal brieven tussen Albert en zijn nicht onderling,

¹³¹ BA VdB-P, mapdocnr. 28/84 en 39/77.

¹³² Uiteraard kan de oorlogsschade niet verantwoordelijk gesteld worden voor alle, in de loop der jaren, verloren gegane documenten, maar naar alle waarschijnlijkheid zal het bombardement hier toch een belangrijk aandeel in gehad hebben.

¹³³ BA VdB-P, mapdocnr. 16/30.

Hoewel de brief niet gesignd is door Albert Van den Berghe, kan uit de op deze brief volgende briefwisseling opgemaakt worden dat ook deze brief door Albert geschreven werd.

tussen Marie Louise en de diverse instanties en bedrijven en tenslotte, in februari 1948 tussen Albert en het importbedrijf van Gabriel Loring¹³⁴. Uiteindelijk bleef deze toch uitgebreide correspondentie, na een aantal hoopvolle brieven, zonder resultaat.

Eind jaren veertig kwam er dus, tegen de hoopvolle verwachtingen van Albert Van den Berghe in, geen export tot stand van Gentse Van den Berghe-Pauvers meubelen naar andere landen. Toch zouden de moeilijkheden van het meubelbedrijf opgelost raken in de loop van de jaren vijftig, wanneer Van den Berghe-Pauvers een belangrijke groei- en bloeiperiode zou kennen met een voornamelijk moderne meubelproductie.

3.4. In een notendop.

Tijdens de oorlog draaide het meubelbedrijf Van den Berghe-Pauvers vanzelfsprekend niet op volle toeren. Toch werd de productie niet volledig stilgelegd en bleef de fabriek opdrachten ontvangen, zowel van gewone klanten, als van de Dienst der Militaire Gebouwen en van de Katholieke Arbeiders Vrouwen voor door oorlog geteisterde gezinnen.

Bij het bombardement in december 1944 werden niet enkel de gebouwen van het meubelbedrijf getroffen, maar gingen ook belangrijke archiefgegevens verloren. De activiteiten werden na herstellingswerken aan de beschadigde gebouwen snel hervat.

Van de financiële moeilijkheden die het bedrijf na de oorlog kende, zou in de loop van de jaren vijftig niets meer te merken zijn.

¹³⁴ BA VdB-P, volgnr. 265-280.

Hoofdstuk 4. 1949 |1957: Het moderne sociale meubel.

4.1. Het Gentse Meubel.

In vergelijking met andere landen kwam het Belgisch design in de naoorlogse periode pas laat op gang. Dit was onder meer te wijten aan het burgerlijk verlangen naar traditionele waarden, waardoor modernistische ideeën lang weerstand kregen. Bovendien liepen de belastingen op oorlogswinst hoog op, waardoor heel wat bedrijven financiële moeilijkheden hadden, wat een verklarende factor kan zijn in het late reveil van het Belgische meubeldesign in de jaren vijftig¹³⁵.

Het meubelbedrijf Van den Berghe-Pauvers, waar de activiteiten ook tijdens de oorlog verder bleven doorgaan, had in de naoorlogse periode te kampen met financiële problemen, die in de loop van de jaren vijftig opgelost raakten. Het meubelbedrijf zou van dan af en in de volgende decennia, onder leiding van Albert Van den Berghe, uitgroeien tot een vooraanstaand bedrijf met grote bekendheid.

Ondanks de late opgang van het Belgisch design, werden in de vroege jaren vijftig, in België heel wat initiatieven genomen, die tegemoet moesten komen aan de grote vraag naar een ‘sociaal’ meubel¹³⁶. Ook in de stad Gent kwamen dergelijke initiatieven op gang, waarbij de firma Van den Berghe-Pauvers als één van de koplopers kan beschouwd worden. Een aantal Gentse meubelfabrikanten, waaronder de meubelzaak aan de Meibloemstraat, verenigden zich in 1951 in het collectief Het Gentse Meubel¹³⁷.

Edmond Dutry, toen als secretaris verbonden aan het Gentse Museum voor Sierkunst en commissaris van de Coloniale Sectie van de Jaarbeurs der Vlaanderen, nam het initiatief voor deze vereniging¹³⁸. In het verslag van de vergadering naar aanleiding van de stichting van Het Gentse Meubel werd de bundeling van krachten in een dergelijk initiatief als noodzakelijk

¹³⁵ M. DE KOONING, I. STRAUVEN, 2000, p. 11-15.

¹³⁶ Idem, p. 16.

¹³⁷ BA VdB-P, volgnr. 1052-1080. De documenten met betrekking tot Het Gentse Meubel dateren van oktober 1951 tot 1953. Eén document dateert van 1955.

¹³⁸ BA VdB-P, mapdocnr. 20/33: verslag van de vergadering in verband met de stichting van Het Gentse Meubel, 3 oktober 1951.

Het huidige Design Museum Gent, heette vanaf 1958, toen het beleid overgenomen werd door het Gentse stadsbestuur, Museum voor Sierkunst. In de documenten uit de jaren vijftig worden meerder namen door elkaar gebruikt: Museum voor Sierkunsten, Museum voor Nijverheids- en Decoratieve Kunsten. Consequent zal hier telkens de naam Museum voor Sierkunst gebruikt worden.

<http://design.museum.gent.be/tentarch/naam.htm>

L. DAENENS, *Museum voor Sierkunst Gent*, in: *Openbaar Kunstbezit in Vlaanderen*, Gent, jg. 31, oktober 1993, nr. 4, p. 123-125.

gesteld: “Sedert de laatste oorlog kent het beroep van meubelmaker zware moeilijkheden. De hoge sociale lasten, de hoge lonen, de vreemde concurrentie zijn enkele van de redenen die het afvallen veroorzaken. Daarbij komt nog de noodzakelijkheid krediet te verlenen aan de klant. Op economisch en sociaal gebied is dit afvallen zeer spijtig. Hier moet worden gereageerd want er bestaan morele redenen die er ons toe brengen die mensen te helpen.” Als bijkomende aanleiding voor het initiatief werd de Jaarbeurs van 1951 vermeld: “Gezien het succes van de meubelen in de laatste Internationale Jaarbeurs der Vlaanderen, waar de heer Van den Berghe meubelen in Congolees hout heeft tentoongesteld, is de heer Dutry tot het volgend besluit gekomen: er moet eenheid gebracht worden tussen de beste ateliers van Gent (drie om te beginnen: Jousse, Mees en Van den Berghe)”¹³⁹.

Het Gentse Meubel had tot doel de moderne meubelproductie in Gent te bevorderen, wat gebeurde door het voeren van publiciteit, het organiseren van tentoonstellingen en het te koop aanbieden van de meubelen met het kwaliteitslabel in een permanente expositieruimte in de Ravensteinstraat. Een deel van de verkoopprijs diende wel als commissieloon afgestaan te worden aan Het Gentse Meubel om het voortbestaan van de vereniging te garanderen en publiciteit mogelijk te maken¹⁴⁰.

Door een jury, verbonden aan het Museum voor Sierkunst, werd het kwaliteitslabel Het Gentse Meubel – of Le Meuble de Gand – toegekend aan “bepaalde kunstproducten”, en niet zozeer aan fabrikanten verleend. De meubelen die hiervoor in aanmerking kwamen, dienden te voldoen aan een aantal criteria: “1. modern, eenvoudig en harmonieus van vorm; 2. degelijk van constructie en materialen; 3. een voordelige sociale prijs in verhouding met de constructie. Dit alles om te beantwoorden aan het artistiek, sociaal en economisch doel deze actie”¹⁴¹.

De woord- en beeldmerken van het kwaliteitslabel, die in december 1951 gedeponneerd werden, mochten niet zonder toestemming gebruikt worden (afb. 56).

Tot stand gekomen na de Jaarbeurs der Vlaanderen van 1951, waarop Van den Berghe-Pauvers een ensemble in Kongolees hout presenteerde, was Het Gentse Meubel in 1952 op

¹³⁹ BA VdB-P, mapdocnr. 20/33: verslag van de vergadering in verband met de stichting van Het Gentse Meubel, 3 oktober 1951.

In verband met de deelname van Van den Berghe-Pauvers aan de Jaarbeurs van 1951 bleven geen documenten bewaard, noch foto's die er met zekerheid kunnen aan gelieerd worden.

¹⁴⁰ BA VdB-P, mapdocnr. 20/32, 20/33: fiche met doelstellingen en regelingen; verslag van vergadering 3 oktober 1951; beide in verband met Het Gentse Meubel.

M. DE KOONING, I. STRAUVEN, 2000, p. 28.

¹⁴¹ BA VdB-P, mapdocnr. 20/46: Kopie van brief van E. Dutry en A. Van de Walle, respectievelijk secretaris en conservator van het Museum voor Sierkunst, aan J.H. Rohart, bestuurssecretaris van het Algemeen Syndicaat van het Meubelvak van Gent en omliggende. Uitleg in verband met Het Gentse Meubel. 3 oktober 1953.

deze Jaarbeurs aanwezig met de tentoonstelling Het Gentse Meubel – Kunst in Huis. Deze werd ingericht door de Provinciale Dienst voor Kunstambachten en Kunstnijverheden van Oost-Vlaanderen, in samenwerking met de vereniging Het Gentse Meubel, het Museum voor Sierkunst en het Algemeen Syndicaat van het Meubelvak van Gent. Op de aan deze tentoonstelling gekoppelde studiedag benadrukte de ondervoorzitter van de Provinciale Dienst voor Kunstambachten, Nowé dat “de binnenlandse markt meer en meer ingepalmd wordt door buitenlandse producten die overigens door de Belgische cliëntèle zeer goed ontvangen worden, wat op de noodzakelijkheid van een vernieuwing onzer eigen productie schijnt te wijzen.” De organisatie Het Gentse Meubel trachtte door het promoten van goedkoop, harmonieus en modern meubilair, een antwoord te geven op deze noodkreet.

Andere in dezelfde context te situeren initiatieven waren de Nationale Salons voor Modern Sociaal Meubel die plaats hadden te Gent vanaf 1955, het Instituut voor Industriële Vormgeving dat in 1956 te Luik tot stand kwam en Formes Nouvelles te Brussel. Deze laatste vereniging werd reeds in 1950 opgericht en zou, onder leiding van Axel en Eric Lemesre, Paul Mariamé en vanaf 1956 ook Leon Louis Sosset, haar invloed laten gelden over heel België. Formes Nouvelles kan, volgens Mil De Kooning, beschouwd worden als dé belangrijkste stimulans voor het Belgische meubeldesign in de jaren vijftig ¹⁴².

Foto's of tekeningen, waarbij expliciet vermeld wordt dat het gaat om meubelen vervaardigd bij Van den Berghe-Pauvers, onder het kwaliteitslabel Het Gentse Meubel ontbreken in het bedrijfsarchief. Wel bleven tussen de archiefbescheiden een aantal lijsten bewaard met opsomming van de meubelen van Van den Berghe-Pauvers, die zich in het depot van Het Gentse Meubel bevonden ¹⁴³. Hiertoe behoren onder meer meubelen met vermelding van de namen “de thuis”, “Grinwis”, en de afkortingen “V.d.B.”, “D.M.” en “E.V.”, staand voor respectievelijk, Van den Berghe, De Mey en Emiel Veranneman, ontwerpers, die net als Eric Grinwis samenwerkten met de meubelfabrikant Van den Berghe.

Deze samenwerking wordt bevestigd in het artikel “Een uitstekend initiatief te Gent, het instellen van een kwaliteitsmerk” in *Vooruit* van november 1952. Een aantal foto's bij dit artikel tonen meubelen vervaardigd door Van den Berghe-Pauvers, naar ontwerp van Grinwis,

¹⁴² BA VdB-P, mapdocnr. 20/42: informatieve brief van de Provinciale Dienst voor Kunstambachten en Kunstnijverheden van Oost-Vlaanderen in verband met de tentoonstelling van Het Gents Meubel in 1952. M. DE KOONING, I. STRAUVEN, 2000, p. 16, 17, 29.

¹⁴³F. DEFOUR, 1979, p. 112.

BA VdB-P, mapdocnr. 16/71 - 16/73, 20/43.

Jos De Mey en De Hasse en een eetkamerensemble van Mees, een andere Gentse meubelfabrikant ¹⁴⁴.

Een ander artikel in hetzelfde blad toont eveneens meubelen geproduceerd door Van den Berghe-Pauvers en ontworpen door Grinwis, Jos De Mey en Eric Lemesre ¹⁴⁵.

Dezelfde en andere foto's als in de krantenartikels zijn als archiefbescheiden bewaard, evenwel alle ongedateerd en zonder opschrift.

Het merendeel van de in deze krantenartikels gepubliceerde meubelen, werden door Jos De Mey (1928) aan het begin van de jaren vijftig ontworpen. Tot deze vroege ontwerpen behoorde een dressoir, dat in diverse variaties en eveneens als hogere kast voor het opbergen van eetservies geproduceerd werd. De pootjes van deze bergmeubelen staan niet op de uiteinden, maar iets meer naar het midden, onder een regel die aan de zijkanten een afschuining kreeg. De schuifdeuren, uitgevoerd in donker hout zijn gevat in een kader in lichtere houtskleur. Variatie werd niet geschuwd, getuige hiervan een gelijkaardige kast met witte schuifdeuren en een versie met deuren in glas uitgevoerd. Eén van deze kasten heeft, achter de deur linksonder, lades, die als dienbladen kunnen gebruikt worden. (afb. 57-58)

De drie kastdeuren van een erg gelijkend dressoir zijn opgebouwd uit verticaal geplaatst planken, die een duidelijke ritmering met zich meebrengen. Op een foto, verschenen in een artikel van 1953, waarop behalve dit dressoir ook een tafel en vijf stoelen te zien zijn, wordt Eric Lemesre (1922) als ontwerper en Van den Berghe-Pauvers als fabrikant vermeldt (afb.59) ¹⁴⁶.

De eenvoudig vormgegeven stoelen, met biezen zitting, ogen, net als de tafel en andere Van den Berghe-Pauvers meubelen uit begin jaren vijftig, erg stevig en kunnen in de volle zin van het woord als gebruiksvoorwerp beschouwd worden. Ze hebben een landelijke uitstraling en waren, nogal zwaar en hoekig geconstrueerd.

¹⁴⁴ s.n., *Een uitstekend initiatief te Gent, het instellen van een kwaliteitsmerk*, in: *Vooruit*, 25 november 1952, p. 8.

De naam De Hasse komt, met uitzondering van dit artikel, niet voor in documenten uit het bedrijfsarchief VdB-P.

¹⁴⁵ s.n., *Moderne huisvesting*, in: *Vooruit*, 13 januari 1953, p. 8.

¹⁴⁶ Idem.

F. DEFOUR, 1979, p. 198.

Binnenhuisarchitect Eric Lemesre, die in 1944 aan het Instituut voor Toegepaste Kunsten La Cambre was afgestudeerd, werd de drijvende kracht achter de beweging *Formes Nouvelles* in Brussel.

De samenwerking tussen VdB-P en Lemesre bleef waarschijnlijk slechts beperkt tot een aantal ontwerpen en werd weinig gedocumenteerd.

De gelijkenissen tussen meubelen van de verschillende ontwerpers die met Van den Berghe samenwerkten, maken het moeilijk bepaalde ontwerpen aan één persoon toe te schrijven. Mogelijk werd door de fabrikant samen met de ontwerpers naar variaties gezocht, resulterend in meubelen die slechts weinig verschilden van andere meubelen.

Een zeteltje, naar ontwerp van Jos De Mey, vertoonde, hoewel nog steeds constructief erg stevig, toch een speelsere vormgeving (afb. 60). Het kussen, dat de zitting vormt, helt af naar achter toe, waardoor de achterste stoelpoten, die tevens de schuin geplaatste rugleuning ondersteunen, korter zijn dan die vooraan. Een ander zitmeubel, een fauteuil met verstelbare rugleuning werd eveneens door Jos De Mey ontworpen (afb. 61).

Krantenartikels en in het bedrijfsarchief bewaarde prijslijsten getuigen ook van de kortstondige en beperkte samenwerking tussen meubelbedrijf Van den Berghe-Pauvers en de Gentse ontwerper Eric Grinwis. Een in *Vooruit* gepubliceerde foto, waarop een zeteltje en erg eenvoudig boekenrek te zien zijn, vermeldt Van den Berghe-Pauvers als fabrikant van deze door Grinwis ontworpen meubelen. Een andere foto toont een eethoek met tafel en stoelen, naar ontwerp van Grinwis (afb. 62-63). Deze meubelen, zijn lichter dan andere, in die periode door het Gentse meubelbedrijf vervaardigde meubelen, die voornamelijk gekenmerkt werden door een zwaardere vormgeving. Volgens Jos De Mey waren de ontwerpen van Grinwis montage-meubelen die makkelijk verpakt konden worden ¹⁴⁷.

Ook van de bekende Belgische ontwerper Emiel Veranneman (1924) nam Van den Berghe-Pauvers een aantal meubelen in productie. Deze samenwerking beperkte zich tot één eetkamerensemble, met bijpassende zithoek (afb. 64-65). De zetels van de zithoek en de stoelen van de eetkamer kregen een biezen zitting, wat, als vertrouwde factor, moest aanslaan bij het grote publiek. De constructieve verbindingen van zowel het ronde salontafeltje als van de zetels werden als esthetisch fragment in de verf gezet. Ook bij de buffetkast, waarvan het bovenste kastgedeelte als het ware opgehangen werd aan de kastpoten, die tot bovenaan doorlopen, werd opnieuw het constructieve aspect op speelse wijze benadrukt.

Deze meubelen, bestemd voor de brede lagen van de bevolking, waren te zien op de tentoonstelling, georganiseerd door Het Gentse Meubel op de Jaarbeurs van 1952 en op de

¹⁴⁷ Ook de samenwerking tussen VdB-P en Grinwis, was net als die met Lemesre beperkt. Bovendien werd over deze Gentse ontwerper, die tussen Parijs en Gent reisde, geen verdere informatie gevonden.

Jos De Mey meent dat Grinwis de artiestennaam was van deze ontwerper-danser.

J. DE MEY, informatie uit gesprek, d.d. 11 maart 2003.

s.n., *Een uitstekend initiatief te Gent, het instellen van een kwaliteitsmerk*, in: *Vooruit*, 25 november 1952, p. 8.

door de Kristelijke Arbeiders Vrouwengilde ingerichte tentoonstelling De Thuis, in datzelfde jaar. Bovendien werden deze meubelen te koop aangeboden in de expositieruimte van Het Gentse Meubel. Veranneman ontwierp zelf de folder voor deze woonkamer in massief eikenhout, geproduceerd bij Van den Berghe-Pauvers (afb. 66)¹⁴⁸.

Onder de meubelen van Van den Berghe-Pauvers, die zich in het depot van Het Gentse Meubel bevonden, werden ook de meubelensembles De Thuis vermeld. Deze benaming slaat op de meubelen die ontworpen werden voor de gelijknamige tentoonstellingen, die na een onderbreking tijdens de oorlog, vanaf 1949 opnieuw georganiseerd werden door de Kristelijke Arbeiders Vrouwengilden, in samenwerking met de Katholieke Werklieden Bond, en in verschillende steden te bezoeken waren¹⁴⁹.

In een ingekomen brief van de K.A.V. van 3 november 1954, werd de heer Van den Berghe bedankt voor de hulp bij het inrichten van de Huizekenstentoonstelling te Zele¹⁵⁰. Blijkbaar veranderde de naam van de tentoonstelling, maar bleef Van den Berghe de initieel hiertoe ontworpen en vervaardigde meubelensembles De Thuis noemen. Deze meubelen werden door de meubelfabrikant niet enkel op de tentoonstellingen van de K.A.V. gepresenteerd, maar ook verkocht onder het kwaliteitslabel Het Gentse Meubel.

De meubelen, die op een aantal ongedateerde foto's, het opschrift De Thuis kregen, werden in drie verschillende reeksen uitgevoerd. Het slaapkamerensemble De Thuis nr. 2 had een erg traditionele en conservatieve vormgeving, waarmee gemikt werd op een publiek dat nog steeds vasthield aan traditionele waarden (afb. 67).

De slaapkamermeubelen van de reeksen De Thuis nr. 1 en nr. 3 waren meer uitgepuurd van vorm, opgebouwd uit rechte stijlen en regels en hadden geen houtsnijwerk¹⁵¹. Deze eenvoudige meubelen, wellicht door Albert Van den Berghe ontworpen, kunnen met het adjectief sober beschreven worden, maar zijn nog niet modern te noemen (afb. 68-69).

¹⁴⁸ BA VdB-P, mapdocnr. 16/71 - 16/73, 20/43: lijsten met meubelen van VdB-P in depot van Het Gentse Meubel.

J.P. BALLEGEER, L. DAENENS, *Meubels Emile Veranneman* (tent. cat.), Gent, 1978, p. 7.

F.D.S., *Het Gentse Meubel betracht vernieuwing en smaakveredeling*, in: *Vooruit*, 10 september 1953, p. 8.

¹⁴⁹ BA VdB-P, mapdocnr. 18/124: briefwisseling tussen L.L. Sosset en VdB-P, in verband met historiek van het meubelbedrijf, 1957.

s.n., *in de tentoonstelling 'de thuis'*, s.d.. (BA VdB-P, mapdocnr. 8/96): Hierin werd de tentoonstelling, die plaats vond te Aalst en ingericht werd door de K.A.V. en de K.W.B. aangekondigd.

J. DE MEY, *Het interieur in Vlaanderen*, in: *Kleur + interieur*, Brussel, jg. 17, januari 1967, nr. 1, p. 8.

Voor meer informatie, zie 3.1.

¹⁵⁰ BA VdB-P, mapdocnr. 16/54.

¹⁵¹ Van de reeks nr. 1 bleef slechts één foto bewaard. Andere foto's vermelden eveneens De Thuis nr. 1, maar tonen meubelen die elders De Thuis nr. 3 genoemd worden, waardoor de consequentie van de gebruikte benamingen in vraag wordt gesteld.

Ook de woonkamer van het type De Thuis, ontworpen door Jos De Mey voor de K.A.V., bracht sober vormgegeven, landelijke meubelen, onder meer met stoelen met biezen zitting, nauw aansluitend bij het traditionele meubilair (afb. 70).

Toch presenteerde het meubelbedrijf op de tentoonstellingen De Thuis en Schoner Leven ook meer modern vormgegeven meubelen. Een foto van 1952 toont een stand tijdens een tentoonstelling van de K.A.V. met reeds besproken ontwerpen van Jos De Mey (afb. 71) ¹⁵².

Het laatste in het bedrijfsarchief bewaard gebleven document in verband met Het Gentse Meubel dateert van 4 maart 1955 en is een lijst met meubelen “teruggenomen uit depot door de firma Van den Berghe-Pauvers” ¹⁵³. Dit kan mogelijk wijzen op het einde van het samenwerkingscontract tussen het meubelbedrijf en Het Gentse Meubel, dat als vereniging nog deelnam aan de drie edities van het Nationaal Salon voor Modern Sociaal Meubel ¹⁵⁴.

4.2. Nationale Salons voor Modern Sociaal Meubel.

De architect en kunsthistoricus Adelbert Van de Walle, die als conservator van het Museum voor Sierkunst ook reeds bij Het Gentse Meubel betrokken was, nam in 1955, in naam van hetzelfde museum, het initiatief voor de Nationale Salons voor Modern Sociaal Meubel, die gedurende drie opeenvolgende jaren zouden ingericht worden in dit museum ¹⁵⁵.

Alle Belgische meubelfabrikanten werden uitgenodigd tot deelname en dienden bij hun kandidaatstelling reeds plannen van de standen en van de meubelen voor te leggen. Uit de inzendingen werden door een jury van het Museum voor Sierkunst een aantal firma's geselecteerd, die effectief konden tentoon stellen op de salons. Voor die selectie golden zowel technische als esthetische criteria, waarbij de nadruk lag op het 'sociaal karakter' van de meubelen. Dit sociaal karakter sloeg op de mogelijkheid om het meubel in serie te produceren, wat een lage kostprijs met zich meebracht ¹⁵⁶.

¹⁵² M. JACQUES, 1980, p. 92.

¹⁵³ BA VdB-P, mapdocnr. 16/73.

¹⁵⁴ ADMG, catalogus van tweede Nationaal Salon voor Modern Sociaal Meubel, 1956.

P.L. FLOUQUET, *Le 3^e salon du meuble social moderne*, in: *La Maison*, Brussel, jg. 13, mei 1957, nr. 5, p. 133. Wanneer het initiatief Het Gentse Meubel ter ziele is gegaan, is niet bekend.

¹⁵⁵ BA VdB-P, mapdocnr. 20/33, 20/46: briefwisseling in verband met Het Gentse Meubel, waarin ook A. Van de Walle vermeld wordt.

M. DE KOONING, I. STRAUVEN, 2000, p. 27-28.

De gegevens in het bedrijfsarchief VdB-P in verband met de Nationale Salons voor Modern Sociaal Meubel zijn eerder beperkt.

¹⁵⁶ M. DE KOONING, I. STRAUVEN, 2000, p. 30.

In diezelfde context was ook reeds Het Gentse Meubel te situeren, waar “een voordelige sociale prijs” als één van de criteria gehanteerd werd. Om het kwaliteitslabel van dit collectief te verkrijgen, dienden de meubelen niet enkel te getuigen van moderne vormgeving en degelijke constructie, maar dienden zij ook goedkoop te zijn, “dit wil zeggen dat het door alle lagen van de maatschappij kan gekocht worden en aldus een sociale verbetering is”¹⁵⁷.

Hoewel de idee om de kostprijs en verkoopprijs te drukken door meubelen industrieel te produceren, reeds in de interbellumperiode door sommige ontwerpers verdedigd werd, gaf Van de Walle met de Nationale Salons, het sociale meubel een ruimere weerklank.

De meubelen die op deze overzichtstentoonstellingen met internationale uitstraling, getoond werden, mogen echter niet tot de sociale kwaliteiten gereduceerd worden. Ook technische en esthetische aspecten, kwaliteit en vormgeving waren van groot belang voor de kracht van deze meubelen. “Vele van de ‘sociale’ meubelen die toen door Van de Walle op de opeenvolgende Salons werden tentoongesteld, behoorden tot het beste dat het design in de jaren vijftig in België te zien heeft gegeven. Daarbij moet echter worden benadrukt dat deze meubelen hun kwaliteit bovenal uit zichzelf halen of juist, uit de persoonlijke verbeelding van de ontwerper en niet uit een of andere socialiserende of populistische argumentatie.”

Hoewel ook kritiek kwam op het feit dat Waalse ontwerpers afwezig waren, kan het Nationaal Salon voor Modern Sociaal Meubel, dat in de drie edities een steeds toenemend succes kende, toch een belangrijk initiatief genoemd worden, waarop diverse belangrijke ontwerpers en fabrikanten vertegenwoordigd waren¹⁵⁸. Onder hen onder meer Willy Van der Meeren (1923), wiens meubelen door de Vilvoordse firma Tubax geproduceerd werden. Het Mechelse bedrijf Belform - Van Fleteren toonde werk van Alfred Hendrickx (1931); de Gentse ontwerper Jos De Mey (1928) was aanwezig met ontwerpen die door Van den Berghe-Pauvers vervaardigd werden en op het laatste Nationaal Salon bovendien met zijn meubelen voor de Kortrijkse firma Luxus. Verder waren meubelen te zien van Grinwis, die zowel te Gent als Parijs actief was, van Seeuws, geproduceerd door Swan te Deinze, van Pieter De Bruyne (1931), C. Blondel, H. Goossens, Emile Veranneman (1924) en van ontwerper en tevens fabrikant Defour uit Hoogdele. Samen met Van den Berghe-Pauvers waren ook andere Gentse bedrijven aanwezig op de Nationale Salons voor Modern Sociaal Meubel: Dangotte, Gavel, Modelia, Braun-Fortuna en Plehiers¹⁵⁹.

¹⁵⁷ BA VdB-P, mapdocnr. 20/38, 20/42, 20/46.

¹⁵⁸ M. DE KOONING, I. STRAUVEN, 2000, p. 27, 30-31, 37.

¹⁵⁹ Hoewel in het bedrijfsarchief enkel documenten bewaard bleven over de eerste twee edities, werd door het meubelbedrijf ook deelgenomen aan het laatste Salon. Idem, p. 35.

De firma Van den Berghe-Pauvers nam deel aan de drie edities van dit evenement in het Gentse Museum voor Sierkunst¹⁶⁰. Bij de deelname in 1955 werden zowel de meubelen als de stand ontworpen door Jos De Mey (afb. 72-76). Deze tentoonstellingsstand, die in diverse artikels afgebeeld werd en in een brochure van het meubelbedrijf opgenomen werd, was opgevat als een reëel interieur, met inkom, eethoek, zithoek, twee slaapkamers en een terras, wat in *Bouwen en Wonen* op volgende lovende commentaar werd onthaald: “Een tentoonstellingsarchitectuur welke zowel in opvatting als in omvang, sterk afwijkt van datgene wat doorgaans op meubelbeurzen, jaarbeurzen en zelfs in het verder gedeelte van dit eerste Nationaal Salon te bekijken valt. Waar gewoonlijk slechts meubelstukken getoond worden in een geïmproviseerd kader dat op zijn best genomen, slechts een neutrale achtergrond vormt, (in andere gevallen zelfs een storende warenhuisrommelachtigheid te zien geeft) werd hier gestreefd naar een perfect geordende ruimte met onmerkbaar in elkaar vloeiende gedeelten.”¹⁶¹ Ook architect Henricus schreef enthousiast dat Van den Berghe fier mocht zijn op de beste bijdrage aan het Salon. “Samen met Dangotte en Grinwis was hij de enige die de geest, de soepelheid en de volledigheid van het moderne interieur heeft gevat, en tevens gepaard heeft aan degelijkheid.”¹⁶²

De diverse meubelen, die bij Van den Berghe-Pauvers ook in andere houtsoorten konden verkregen worden, waren op de tentoonstelling allemaal uitgevoerd in sapelli-mahonie, voorzien van een aantal accenten in kleur. Ook andere materialen als schuimrubber voor zittingen en kussens en formica als bekleding van kastpanelen, werden gebruikt, wat aansloot bij de algemene internationale tendens¹⁶³.

De bergmeubelen, zowel in de slaapkamers als in de eetkamer, werden opgebouwd uit losse schakelementen, wat de klant in de mogelijkheid stelde zijn interieur in te richten naar eigen

P.L. FLOUQUET, 1957, p. 132-135.

B. HENRICUS, *Moderne interieurkunst*, in: *Schets*, s.l., 1955, nr. 2, p. 56-60.

MERCATOR, *Démenti au pessimisme Zwartkijkers in het ongelijk*, in: *Guide Intérieur Gids*, Brussel, jg. 68, april 1956, nr. 474.

ADMG, catalogus van tweede Nationaal Salon voor Modern Sociaal Meubel, 1956.

¹⁶⁰ BA VdB-P, mapdocnr. 16/62 - 16/68, 37/41: briefwisseling en nota's ter voorbereiding van het eerste en tweede Nationaal Salon; 18/36 - 18/37: artikels i.v.m. eerste Nationaal Salon; 18/39: catalogus Van den Berghe-Pauvers, circa 1956.

ADMG, catalogus van tweede en derde Nationaal Salon voor Modern Sociaal Meubel, 1956, 1957.

¹⁶¹ J. DE MEY, *Nationaal Salon voor Moderne Sociale Meubelkunst Museum voor Sierkunst Gent van 6 tot en met 27 februari 1955*, in: *Bouwen en Wonen*, Antwerpen, maart 1955, nr. 3, p. 85.

¹⁶² B. HENRICUS, 1955, p. 59.

¹⁶³ C. GREENBERG, *Mid-century modern, furniture of the 1950s*, New York, 1984, p. 25.

smaak, behoeften en mogelijkheden. Bovendien werden alle modellen afzonderlijk, in plaats van als volledig ensemble, verkocht ¹⁶⁴.

“Zwartkijkers, die vooropzetten dat België op het stuk van binnenhuiskunst met de tijd niet meegaat, werden in verlegenheid gebracht door het schitterende succes van het tweede Salon voor het Moderne sociale Meubel, dat zopas in het Gentse Museum voor Sierkunst is gehouden”, schreef Mercator over de editie van 1956 ¹⁶⁵.

Samen met de bedrijven Tubax en Belform werd Van den Berghe-Pauvers er door Jos De Mey, die voor het laatste bedrijf opnieuw alle meubelen ontworpen had, als toonaangevend beschouwd. In de eetkamer die Van den Berghe er, evenals een bureau tentoonstelde, waren het vooral de speelse stoelen die de aandacht trokken (afb. 77). Deze stoelen, met een rugleuning van gevlochten riet en een zitting uit multiplex, in combinatie met caoutchouc mousse, hadden geen enkel recht onderdeel, maar waren samengesteld uit gebogen fragmenten. Deze stoel was een jaar later, op het derde Salon opnieuw te zien, vergezeld van een armstoel van ditzelfde type (afb. 78) ¹⁶⁶.

Het bureaumeubel had als het ware een zwevend bovenblad in groene formica. Ook de zichtbare binnenzijdes van de boekenkast kregen met lakverf een kleurtje. Het belang van kleuraccenten, een aspect dat door Jos De Mey ook reeds het voorgaande jaar werd toegepast, werd bij deze tweede tentoonstelling door Mercator in *Intérieur Gids* benadrukt. Ook een viertal korte teksten, geschreven door de deelnemende ontwerpers-decorateurs Frida Craet-Burssens, Jos De Mey, Alfred Hendrickx en Roger Van Daele, en gepubliceerd door verffabrikant Gallic Octochrome, handelen over kleur in het moderne interieur ¹⁶⁷.

De catalogus van het tweede Salon voor Modern Sociaal Meubel toont als producten van Van den Berghe-Pauvers het bureau, evenals de tv zeteltjes en de Rubbens zetel, alle naar ontwerp van De Mey (afb. 79-80). Deze laatste zetel, die ook reeds het jaar voordien te zien was geweest, dankte zijn naam aan de nogal zware architect Rubbens. Deze achtte het wenselijk dat modern vormgegeven zitmeubilair ontworpen werd, dat stevig genoeg was om zijn gewicht te dragen ¹⁶⁸.

¹⁶⁴ AJDM, catalogus Van den Berghe-Pauvers, circa 1956.

¹⁶⁵ MERCATOR, 1956.

¹⁶⁶ M. DE KOONING, I. STRAUVEN, 2000, p. 27, 30-31, 37.

F. FLORÉ, 2000, p. 109.

¹⁶⁷ MERCATOR, 1956.

F. CRAET-BURSENS, J. DE MEY, e.a., *La décoration polychrome édité par le service Gallic Octochrome à l'occasion du 2^e Salon National du Meuble Moderne Social*, 1956. (AJDMUG)

¹⁶⁸ ADMG, catalogus van tweede Nationaal Salon voor Modern Sociaal Meubel, 1956.

J. DE MEY, informatie uit gesprek, d.d. 11 maart 2003.

Op het derde en laatste Salon, dat uitgebreider was dan de twee voorgaande versies, waren diverse Gentse fabrikanten en ontwerpers aanwezig. Onder hen noemt Pierre-Louis Flouquet Jos De Mey “indiscutablement l’ élément gantois dominant”. Op dit laatste Salon had Van den Berghe-Pauvers, opnieuw met ontwerpen van De Mey, zes standen ¹⁶⁹. Diverse van de tentoongestelde meubelen, zoals de stoel met gevlochten rieten rugleuning, de Rubbens zetel en de tv-zetel, waren reeds op de vorige edities te zien geweest.

Andere ontwerpen van Jos De Mey, vaste ontwerper van Van den Berghe-Pauvers, werden tentoongesteld in de stand van het Kortrijkse bedrijf Luxus van Jan Pieter Ballegeer ¹⁷⁰.

Het Nationaal Salon voor Modern Sociaal Meubel, dat zorgde voor een grote uitstraling van het Belgische meubeldesign, was slechts een kort leven beschoren. De derde editie in 1957 was tevens de laatste, wat mede te wijten was aan de sluiting van het museum in 1958, toen het beleid overgenomen werd door het Gentse stadsbestuur. De Salons kenden nog een zeker vervolg in de Salons voor Geselectioneerde Moderne Meubelkunst, die opgenomen werden in de Internationale Jaarbeurs van Gent. Maar ook onder deze vorm kende het evenement slechts drie edities, met name in 1959, 1960 en 1961. Deze Salons, waaraan ook Van den Berghe-Pauvers deelnam, hadden in dit commerciële circuit echter niet meer de uitstraling en kwaliteit van weleer ¹⁷¹.

4.3. Het schone en betere meubel in ieders bereik.

Albert Van den Berghe trachtte moderne meubelen op de markt te brengen, die voor iedereen toegankelijk en betaalbaar waren, waardoor zijn visie aansloot bij het gangbare ideeëngoed van de jaren vijftig. Zijn bekommernis om de verspreiding van het moderne sociale meubel, uitte zich onder meer in het woordmerk “het schone en betere meubel in ieders bereik”, dat samen met een beeldmerk door het meubelbedrijf gedeponereerd werd eind juli 1954 (afb. 81-82)¹⁷².

Terwijl de beursstand van het eerste Salon uitgebreid met foto’s gedocumenteerd is, zijn in het bedrijfsarchief VdB-P bijna geen foto’s aanwezig van de tweede editie, waardoor het niet met zekerheid te stellen is welke meubelen allemaal tentoongesteld werden.

¹⁶⁹ P.L. FLOUQUET, 1957, p. 133-134.

¹⁷⁰ M. DE KOONING, I. STRAUVEN, 2000, p. 33.

¹⁷¹ Idem, p. 38-39.

¹⁷² BA VdB-P, mapdocnr. 20/52 - 20/55: documenten in verband met deponering van woord- en beeldmerk VdB-P.

Het begrip ‘sociaal meubel’ werd door Van den Berghe in ruimere context gezien en beperkte zich niet louter tot een lage verkoopprijs. Ook de vrijheid van de klant, die niet gebonden werd aan vaste ensembles, maar zelf zijn interieur kon samen stellen met losse stukken, werd als sociaal deelaspect beschouwd. “Sociaal ook zijn deze meubelen omdat hun redelijke, op eerlijke wijze vastgestelde prijzen, niet bekomen werden door het gebruik van ongeschoolde (dus weinig betaalde) werkkrachten en inferieure materialen, maar wel door rationele werkmethode en een juist berekende sobere vormgeving”, aldus verwoordde Jos De Mey de visie van het meubelbedrijf¹⁷³.

Het sociale aspect van het sociaal, modern meubel kwam niet enkel tot uiting in Het Gentse Meubel, de Nationale Salons voor Modern Sociaal Meubel en het Brusselse initiatief Formes Nouvelles, maar ook talrijke andere tentoonstellingen droegen dezelfde sociale connotatie. Tijdsbepalend waren onder meer de modelwoningen en –appartementen, die na de bouw met modern meubilair ingericht werden en voor het publiek opengesteld werden. Het waren belangrijke meubelontwerpers en fabrikanten die deze tentoonstellingen in reël kader inrichtten en meubileerden, waarbij een belangrijke rol was weggelegd voor Formes Nouvelles.

Het bekendste project om het grote publiek vertrouwd te maken met de nieuwe manier van wonen en leven, was ongetwijfeld de inrichting van vijftien appartementen in het hoogbouwcomplex het Kiel in Antwerpen, van de architecten Braem, Maes en Maeremans (afb. 83). Formes Nouvelles selecteerde de deelnemende firma’s en ontwerpers voor deze tentoonstelling Het Nieuwe Wonen. Naast Jul De Roover en Willy Van der Meeren, was ook Jos De Mey op dit evenement aanwezig met een eetkamerensemble uitgevoerd door Van den Berghe-Pauvers (afb. 84). Hierbij dient opgemerkt dat de stoelen een ontwerp van Veranneman waren. Ook deze ontwerper richtte één van de modelappartementen op het Kiel in (afb. 85). Zijn tentoongestelde eetkamer was erg gelijkend aan deze die door Van den Berghe-Pauvers geproduceerd werd, maar dit keer was de firma Neirinck uit Berchem de uitvoerende fabrikant¹⁷⁴.

Ook te Gent werden omstreeks 1957 modelappartementen door Van den Berghe-Pauvers en Jos De Mey gemeubileerd (afb. 88). Voor dit wooncomplex maakte architect Gaston

¹⁷³ J. DE MEY, 1955, p. 85.

¹⁷⁴ M. DE KOONING, I. STRAUVEN, 2000, p. 23-25.

J.P. BALLEGEER, L. DAENENS, 1978, p. 7.

J.G. WATELET, *Een modern interieur voor iedereen*, in: D. HATIER, *De fifties in België*, Brussel, 1988, p. 285-286.

Eysselinck, in opdracht van de Oost-Vlaamse Huurderscoöperatie te Gent, reeds in 1953 een ontwerp (afb. 86). In het hanteren van appartementen met een dubbele verdieping blijkt hier duidelijk de invloed van Le Corbusiers Unité d' Habitation te Marseille, waaraan Eysselinck een bezoek had gebracht. "Dit ontwerp van Eysselinck mag men beschouwen, samen met R. Braems woonwijk Het Kiel te Antwerpen [...] als de meest interessante ontwerpen van sociale huisvesting in België tussen 1945 en 1955", aldus Marc Dubois. Na de zelfmoord van Eysselinck in december 1953, werd het project, het zogenaamde Olympia-complex, herwerkt en afgewerkt door de architecten Geo Bontinck (1903-1999) en Robert Rubbens (1912-1969) (afb. 87)¹⁷⁵.

Ook het Nationaal Instituut voor Huisvesting organiseerde tentoonstellingen in verschillende nieuwe groepen woonhuizen te Diest, Sint-Niklaas, Lokeren, Gent, Doornik en Gemappes, en deed voor de inrichting van deze modelwoningen van de Nationale Maatschappij voor Goedkope Woningen, beroep op meubelbedrijf Van den Berghe-Pauvers. Zo werd de woonkamer van de woning te Doornik ingericht met de door De Mey ontworpen kastelementen, zijn tv-zetels en opnieuw de stoelen van Veranneman (afb. 89)¹⁷⁶.

Verder was het meubelbedrijf ook op andere evenementen, nog steeds in de context van het sociale meubel, vertegenwoordigd. De reizende tentoonstelling De Thuis, georganiseerd door de Kristelijke Arbeidersgilden werd reeds eerder besproken. Voor de door de Belgische Boerinnenbond ingerichtte tentoonstelling Het Huis Onzer Dromen, in 1954 eerst te Leuven en nadien te Gent, werden alle meubelen ontworpen en uitgevoerd door Van den Berghe-Pauvers. De daar tentoongestelde meubelen, waren, overeenkomstig de inrichtende organisatie, landelijk, maar sober van stijl¹⁷⁷.

¹⁷⁵ BA VdB-P, mapdocnr. 18/124: briefwisseling tussen L.L. Sosset en VdB-P, in verband met historiek van het meubelbedrijf, 1957.

J. DE MEY, informatie uit gesprek, d.d. 11 maart 2003.

M. DUBOIS, *Architect Gaston Eysselinck. De fatale ontgoocheling. Zijn werk te Oostende 1945/1953* (tent. cat.), Gent, 1986, p. 27, 30.

¹⁷⁶Over de tentoonstelling in dit appartementencomplex bleef weinig informatie bewaard.

BA VdB-P, mapdocnr. 18/124: briefwisseling tussen L.L. Sosset en VdB-P, in verband met historiek van het meubelbedrijf, 1957.

s.n., *Een woning voor 200 blauwe briefjes*, in: *Raak*, januari 1955, p. 5.

s.n., *Goede meubelen ontworpen en uitgevoerd in ons land. Tentoonstelling december 1954 in een modelwoning van de N.M.G.W.*, s.l., s.d. (BA VdB-P, mapdocnr. 8/91).

¹⁷⁷ s.n., *Het huis onzer dromen*, s.l., 28 maart 1953. (BA VdB-P, mapdocnr. 8/94).

S.V., *Boeren bouwen 't huis hunner dromen, boerinnenbond in de bres voor landelijk schoon*, s.l., s.d. (BA VdB-P, mapdocnr. 8/102).

s.n., *Mooie plannen van de boerinnenbond gaan in vervulling*, s.l., s.d. (BA VdB-P, mapdocnr. 8/103).

s.n., *Verbetering en verfraaiing van de landelijke woning, tentoonstelling het huis onzer dromen te Leuven, hoogtepunt in de actie van de boerinnenbond*, s.l., s.d. (BA VdB-P, mapdocnr. 8/99).

De Belgische grenzen werden overschreden en Van den Berghe-Pauvers toonde zijn modern meubel in 1956 op de Foire de Paris en een jaar later op Interbau te Berlijn. In het Belgisch paviljoen van deze laatste tentoonstelling kon het publiek een modelflat bezoeken. Voor de inrichting hiervan werden meubelen geselecteerd op het derde Nationaal Salon voor Modern Sociaal Meubel. Een door De Mey ontworpen bureau dankt zijn naam aan deze Duitse bouwtentoonstelling (afb. 90)¹⁷⁸.

4.4. Jos De Mey, ontwerper bij Van den Berghe-Pauvers.

Jos De Mey, die in 1928 te Sint-Denijs-Westrem geboren werd, studeerde van 1942 tot 1949 aan de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten te Gent, waar hij zowel in sculptuur, tekenen, sierkunsten en binnenhuisarchitectuur onderricht werd. Tijdens zijn opleiding werd hij beïnvloed door twee van zijn leraars, Geo Bontinck en Gaston Eysselinck. Mede door toedoen van Eysselinck kwam hij in contact met Van den Berghe-Pauvers.

Als getalenteerd ontwerper won hij diverse prijzen en onderscheidingen, waaronder reeds in 1949 en in 1952 opnieuw, de Provinciale Prijs voor Binnenhuisarchitectuur. Verder won hij in 1954 de zevende en elfde prijs op de Nationale Wedstrijd voor Vernieuwing van het Belgische Meubel en in 1951 de eerste prijs bij de Nationale Wedstrijd voor het ontwerpen van bescheiden woningen, die door de Kristelijke Arbeidersgilden ingericht werd. Door deze wedstrijd kwam hij bij het meubelbedrijf van Albert Van den Berghe terecht, die reeds langer met de vrouwenbeweging samenwerkte.

Hij was reeds vanaf 1951 tot 1968 aan de Gentse Academie werkzaam als leraar binnenhuisarchitectuur en kleurenharmonie. Nadien doceerde hij tot 1980 aan het Hoger Architectuur Instituut te Gent.

Tijdens de jaren 1954 tot 1964 was hij als werkend lid betrokken bij Formes Nouvelles in Brussel, waarvan hij van 1960 tot 1963 vice-president was. Tot heden is hij respectievelijk vice-president en lid van de International Association for Color Consultants en van de Nederlandse Vereniging voor Kleurenstudie. Begin jaren zestig was hij bij nog andere

¹⁷⁸ BA VdB-P, mapdocnr. 18/124: briefwisseling tussen L.L. Sosset en VdB-P, in verband met historiek van het meubelbedrijf, 1957.

J. DE MEY, informatie uit gesprek, d.d. 11 maart 2003.

s.n., *Berlijn, Belgische meubelen op de tentoonstelling Interbau*, in: *Guide Intérieur Gids*, Brussel, jg. 69, juni 1957, nr. 479, p. 14.

Over beide tentoonstellingen bleef eigenlijk geen informatie bewaard in het bedrijfsarchief VdB-P.

verenigingen in verband met deze thematiek betrokken en in 1985 was hij stichtend voorzitter van de Vereniging der Belgische Kleuradviseurs. Bovendien verleende hij zijn medewerking aan de tijdschriften *Kleur + Interieur*, *Vrouwenbeweging*, *Bouwen en Wonen*, *Raak* en *Möebel + Dekoration*, waarin hij niet naliet zijn eigen meubelontwerpen als onderwerp voor zijn artikels te gebruiken.

Vanaf het begin van de jaren vijftig tot 1970 werkte hij als zelfstandig binnenhuisarchitect-colorist. Sinds 1968 tot heden is hij werkzaam als kunstschilder ¹⁷⁹.

Gedurende de jaren vijftig was het Jos De Mey die als huisontwerper van Van den Berghe-Pauvers tientallen meubelen ontwierp. Hij bleef tot ongeveer eind jaren zestig met dit meubelbedrijf samenwerken en dit steeds op zelfstandige basis ¹⁸⁰. Zonder twijfel kan hij beschouwd worden als de belangrijkste externe ontwerper in de geschiedenis van de meubelfabriek Van den Berghe-Pauvers.

De eenvoud en oprechtheid maken De Mey's meubelontwerpen onopvallend. De gewoonheid is kenmerkend voor zijn meubelen, die "nauwelijks om aandacht vragen, hetgeen, volgens de ontwerper, een noodzakelijke voorwaarde is om tot een bewoonbaar interieur te komen." De degelijke constructie van zijn meubelen, die in de eerste plaats gebruiksvoorwerpen waren, resulteerde in een aantal massieve, goed geconstrueerde meubelen, rond 1950 nog nauw aansluitend bij het traditionele meubel, "als kundige transformatie van de massiviteit van 'het oude meubel' in het licht, 'modern, sociaal, gestandaardiseerd element' ". De Mey's vormgeving viel niet in de smaak bij de ontwerpers Elli en Raymond Goovaerts, die over zijn werk schreven "dat het meer vorm dan inspiratie heeft; alles is om zo te zeggen te goed en te zwaar geconstrueerd om schoon te kunnen zijn" ¹⁸¹. De logheid die zijn meubelen verweten werd, mag zeker niet veralgemeend worden, en is ontegensprekelijk niet van toepassing op onder meer de Rubbens zetel, de stoel en armstoel met rieten rugleuning en de eetkamerstoel op het eerste Nationaal Salon voor Modern Sociaal Meubel.

Zijn meubel- en interieurontwerpen voor Van den Berghe-Pauvers aan het eind van de jaren vijftig en in de jaren zestig zijn gekenmerkt door functionele eenvoud, maar kunnen niet met de omschrijving 'zwaar geconstrueerd' gekarakteriseerd worden.

¹⁷⁹ L.L. SOSSET, *Onze jonge decorateurs, Jos De Mey*, in: *Guide Intérieur Gids*, Brussel, jg. 69, juni 1957, nr. 479, p. 4-8.

J. DE MEY, B. ERNST, *Jos De Mey*, Nazareth, s.d.: biografie.
ADMG, dossier Jos De Mey, biografische gegevens.

¹⁸⁰ J. DE MEY, informatie uit gesprek, d.d. 11 maart 2003.

¹⁸¹ F. FLORÉ, 2000, p. 106-109.

Vanaf 1957 ontwierp Jos De Mey ook meubelen voor het Kortrijkse bedrijf Luxus – later Linea Luxus – van producent Jan Pieter Ballegeer. Met deze reeks meubelen werd gestreefd naar een herwaardering van het luxemeubel, een visie die afweek van de idee van het ‘sociale meubel’, dat zo kenmerkend was voor de jaren vijftig. “Le meuble moderne n’ est pas forcément social et la règle économique n’ est pas la règle esthétique”, sprak Ballegeer die pleitte voor een heresthetiseren van het meubel. De meubelen die De Mey in die context voor Luxus realiseerde, waren speelser en vrijer van vorm dan zijn meubelen voor Van den Berghe, zonder echter de eenvoud en gewoonheid ontrouw te worden. Ook door V-form en Interlit werden meubelontwerpen van De Mey gerealiseerd ¹⁸².

De Mey realiseerde in de jaren vijftig een aantal tuinmuurschilderingen, onder meer bij zijn eigen woning en voor Van den Berghe-Pauvers (afb. 91). In 1977, lang na de periode van samenwerking tussen het meubelbedrijf en de ontwerper, werd door Van den Berghe-Pauvers de meubelreeks Meander, die aansluit bij de schilderkunst van De Mey, in één exemplaar gerealiseerd (afb. 92).

4.5. In een notendop.

Tijdens de jaren vijftig speelde Van den Berghe met zijn gemoderniseerde en uitgebreide ateliers in op de nationale tendens in het meubeldesign, waarin het moderne sociale meubel centraal stond. Het meubelbedrijf behoorde, met zijn deelname aan de initiatieven Het Gentse Meubel en de Nationale Salons voor Modern Sociaal Meubel, tot de koplopers van de Gentse meubelscène en was in de vroege jaren vijftig fabrikant voor ontwerpen van Grinwis, Lemesre, Veranneman en De Mey.

Maar ook buiten de geboortestad van Albert kon het publiek Van den Berghe-Pauvers leren kennen. Met de meubelen van dit bedrijf, meestal naar ontwerp van Jos De Mey, werden diverse modelwoningen en –appartementen ingericht. Ook op tentoonstellingen, zowel in binnen- als buitenland was Van den Berghe-Pauvers vertegenwoordigd.

De bloei en bekendheid van de meubelfabriek was in de eerste plaats te danken aan bedrijfsleider Albert Van den Berghe en zijn voorkeur voor modern meubilair en woninginrichting. Hij nam de risicovolle beslissing aan te sluiten bij de nationale tendens van het moderne meubel, een beslissing die zijn vruchten zou afwerpen.

¹⁸² Idem, p. 109, 112.

Toch dient het succes voor een belangrijk deel ook toegeschreven te worden aan de Gentse ontwerper Jos De Mey, die Alberts voorkeur omzette in reële meubelontwerpen en een zekere lijn bracht in de geproduceerde ontwerpen. De Mey bleef meubelen en interieurs ontwerpen tot eind jaren zestig en men zou kunnen stellen dat het succes en de groei van het meubelbedrijf te danken is aan de jarenlange nauwe samenwerking tussen Jos De Mey en Albert Van den Berghe.

Hoofdstuk 5. 1958 |1968: Moderne sobere meubelreeksen en interieurinrichtingen.

5.1. Expo 58 als scharnierpunt.

“De wereld op mensenmaat bouwen” was het thema van Expo 58 te Brussel, die als één van de minst gewaardeerde grote tentoonstellingen kan beschouwd worden. Het besef dat de technische vooruitgang en het functionalisme ook nadelige gevolgen kon hebben, maakte dat men, onder meer in de architectuur, terug wou naar de menselijke maat. Deze was echter, volgens de critici, ver te zoeken op de tentoonstelling, die nochtans in dienst zou gesteld worden van de mens en de menselijke aspecten centraal zou stellen ¹⁸³.

Ook de Sectie Toegepaste Kunsten op deze Expo, met voorzitter Marcel Wolfers en Adelbert Van de Walle als ondervoorzitter, kreeg scherpe kritiek te verduren, onder meer van Flouquet: “tout en appréciant la recherche de sobriété et de confort, il faut regretter un excès de rigorisme et d’austérité. La plupart de ces ensembliers ont à leur actif des réalisations plus personnelles, plus joyeuses.” ¹⁸⁴ “De versobering in de vormgeving en de versombering in kleurenpalet gingen – uitgerekend op expo 58 – ten koste van het ‘plaisir de vivre’ dat vele van deze ontwerpers in de voorbije, buitengewoon energieke jaren hadden laten zien.” ¹⁸⁵ Hoewel de Sectie Toegepaste Kunsten, samen met de drie edities van het Nationaal Salon voor Modern Sociaal Meubel, verantwoordelijk werd gesteld voor een grote, zelfs internationale uitstraling van het Belgische meubeldesign, bleef het commentaar opmerkelijk negatief en kunnen vele van de op de Expo 58 tentoongestelde meubelen als “voorbode worden gezien van de karakterloosheid die het Belgische design in de volgende decennia zou kenmerken” ¹⁸⁶.

“Even leek het erop dat de werelddtentoonstelling ’58 te Brussel de werkelijke start zou betekenen van een creatieve design-explosie in België. Vandaag moeten we vaststellen dat het veeleer een eindpunt was van het eerste naoorlogse creatief decennium.” ¹⁸⁷

¹⁸³ E. MATTIE, *Werelddtentoonstellingen*, Antwerpen - Amsterdam, 1998, p. 202.

¹⁸⁴ P.L. FLOUQUET, *A l’Exposition de Bruxelles, la section des créateurs ensembliers*, in: *La Maison*, Brussel, jg. 14, 1958, nr. 9, p. 339, zoals geciteerd in M. DE KOONING, I. STRAUVEN, 2000, p. 38.

¹⁸⁵ M. DE KOONING, I. STRAUVEN, 2000, p. 38.

¹⁸⁶ Idem, p. 32-33, 38.

¹⁸⁷ L. DAENENS, *Een historische benadering*, in: *Design made in Belgium 1900-1994* (tent. cat.), Tielt, 1994, p. 35-36.

“In de korte periode, tussen 1950 en 1965 ontstond, groeide en stierf, wat ooit een Belgische meubelstijl had kunnen heten”, concludeert Frans Defour met droefgeestige woorden. “De contacten, zelfs de zichtbare binding tussen ontwerper en producent in 1952, vervaagden in korte tijd.”¹⁸⁸ Dit laatste ging evenwel niet op voor het meubelbedrijf Van den Berghe-Pauvers, waar ontwerper en fabrikant tot vandaag nauw verbonden bleven.

De Belgische Sectie Toegepaste Kunsten op de Expo werd niet gekenmerkt door een gemeenschappelijke stijl, maar bracht een aantal meubelontwerpers samen, die elk hun individuele woonideeën omzetten in concrete meubelen. Hiertoe behoorden zowel artistiek hoogstaande unica als meubelen geschikt om in serie geproduceerd te worden. Onder de deelnemende ontwerpers bevonden zich Marcel-Louis Baugniet (1896-1995), Baucher-Feron, Alfred Hendrickx (1931), Jules Wabbes (1919-1974), Pieter De Bruyne (1931), Eric Lemesre, Emiel Veranneman (1924) en ook Jos De Mey (1928), met meubelen uitgevoerd door Van den Berghe-Pauvers¹⁸⁹. Ook een aantal ontwerpen geselecteerd tijdens de meubelwedstrijd van het Nationaal Instituut voor Huisvesting, kaderend binnen de principes van het sociale meubel, werden gepresenteerd. Het Kortrijkse bedrijf De Coene was, zij het buiten de officiële Sectie Toegepaste Kunsten, aanwezig met een opmerkelijke deelname, waarbij ook Knoll meubelen getoond werden¹⁹⁰. In 1954 reeds bekwam De Coene de licentie om Knoll design in België te vervaardigen¹⁹¹.

De evolutie naar versobering en versombering waarvan sprake, kenmerkte ook het ensemble van Jos de Mey op de Expo en de meubelproductie van Van den Berghe-Pauvers uit de jaren volgend op deze wereldtentoonstelling. De Gentse meubelzaak exposeerde in Brussel met een “directie- en ontvangtbureau voor ondernemingsoverste of administratiehoofd”, opgedeeld in een zithoek en bureau (afb. 93). De diverse meubelen maakten deel uit van de reeks Abstracta, een reeks die reeds in 1957 ontworpen en vervolgens geproduceerd werd naar aanleiding van Expo 58. Net als op de Nationale Salons voor Modern Sociaal Meubel, bestond het dressoir opnieuw uit afzonderlijke naast elkaar geplaatste kastelementen. Ook de zitelementen, met witte en zwarte tweed, konden gecombineerd worden tot grotere gehelen en konden, naargelang de behoefte, voorzien worden van een armleuning of dienbordje. Dit

¹⁸⁸ F. DEFOUR, 1979, p. 123.

¹⁸⁹ Idem, p. 168-172.

A.L.J. VAN DE WALLE, M. WOLFERS, *Internationale Wereldtentoonstelling Brussel 1958. Klasse van de Toegepaste Kunsten en Kunstambachten* (tent. cat.), Brussel, 1958. (ADMG)

¹⁹⁰ F. DEFOUR, 1979, p. 169.

¹⁹¹ M.E. BUCQUOYE, *De ‘Barcelona Chair’ made in Belgium*, in: *Art De Coene*, jaarboek 3, Kortrijk, 2002, p. 31.

systeem zorgde, samen met de asymmetrische afwisseling van de donkere en lichte kleur, voor een speels accent bij dit sober vormgegeven meubilair. De meubelen werden uitgevoerd in notelaar, in combinatie met zowel witte als gele formica, wat aantoont dat het aspect kleur bij Jos De Mey nog niet verdwenen was ¹⁹².

Tot dezelfde Abstracta reeks, die voor Van den Berghe-Pauvers als één van de meest succesrijke uit de jaren zestig kan beschouwd worden, behoorden verder een tafel, verlengbaar met tuimelend tussenstuk, een stoel met rieten rugleuning, een armstoel, een barkast en slaapkamermeubelen (afb. 94-97).

De scharnierfunctie die hier aan Expo 58 wordt toebedeeld, is zeker niet te beschouwen als een bruusk breukpunt in de meubelproductie bij Van den Berghe-Pauvers. Hoewel het meubilair van voor en na die datum duidelijk verschillen vertonen, dient opgemerkt dat het een geleidelijke evolutie betrof. Gezien de gebruikswaarde van de meubelen bij Jos De Mey een centrale plaats kreeg, was een zekere soberheid reeds aanwezig in ontwerpen van voor 1958. Tegelijk konden meubelen van latere datum ook gebogen vormen en speelse elementen bevatten. De productie van het Gentse bedrijf kan niet omschreven worden met één veralgemenende, als kenmerkend beschouwde eigenschap; maar was meer divers dan dat. Bovendien bleven bepaalde ontwerpen lang in productie, wat het moeilijk maakt ze tot één afgebakende periode te rekenen.

Eerder dan een artificiële scheiding tussen de jaren vijftig en zestig te maken, werd daarom geopteerd voor Expo 58 als overgangsmoment in de meubelproductie bij Van den Berghe-Pauvers.

Terwijl het internationale meubeldesign van de jaren zestig, gedomineerd door Italië, overspoeld werd door creatieve geesten, die onder meer heil vonden in organische vormen, curvilineairen en in plastic uitgevoerde ontwerpen, wordt België op het vlak van meubelontwerp als minder belangrijk beschouwd ¹⁹³. Het groeiend aantal meubelzaken dat zich op de productie van goedkope meubelen voor de grote massa richtte, miste de bezieling

¹⁹² s.n., *Wohnen auf der Expo*, in: *Moebel + Decoration*, Stuttgart, jg. 4, oktober 1958, nr. 10, p. 500.

De stofnaam formica, na 1950 ontwikkeld, is van oorsprong een merknaam. De chemische naam van deze harde, zuurvaste kunststof is melamine-formaldehyde.

T. DEN BOON, G.G.GEERTS, *van Dale groot woordenboek der Nederlandse taal*, 13^{de} herziene uitgave, Utrecht-Antwerpen, 1999, deel a-i, p. 982.

¹⁹³ D.A. HANKS, A. HOY, *Design 1950-2000*, Montréal, 2000, p. 64-67.

en verbeelding van weleer, wat het begin betekende van een oninteressante periode, met karakterloze ontwerpen¹⁹⁴.

In die jaren zestig kende het meubelbedrijf Van den Berghe-Pauvers nog steeds een belangrijke bloeiperiode. De veranderde vormgeving van de meubelen van dit bedrijf – in vergelijking met de ontwerpen uit de jaren vijftig – werd benadrukt door het gebruik van andere, duurdere houtsoorten.

Uit een productieoverzicht van 1960 blijkt dat notelaar bij de diverse meubeltypes vaak voorkwam, evenals sapeli en bété, terwijl eik, net als de houtsoorten es, kers, kambala en teak minder frequent gebruikt werd¹⁹⁵.

Deze evolutie kondigde zich aan met de in notelaar uitgevoerde meubelen op de Expo te Brussel, hoewel toch dient opgemerkt dat ook de meubelen op het tweede Nationaal Salon voor Modern Sociaal Meubel reeds een uitvoering in sapeli mahonie kregen.

De moderne meubelen op de Expo volgden de smaak van slechts een beperkte groep progressief denkenden¹⁹⁶. In plaats van het brede publiek dat met het sociale meubel beoogd werd, bereikte ook Van den Berghe-Pauvers omstreeks 1960 een ander cliënteel. De grote massa, voor wie het sociale moderne meubel bestemd was, bleek wel geïnteresseerd in goedkope meubelen, maar werd slechts ten dele overtuigd door de nieuwe vormgeving, die niet bij iedereen in de smaak viel en niet door iedereen begrepen werd. Voor de beter gegoeden daarentegen was het sociale meubel natuurlijk te goedkoop.

Terwijl het sociale discours in de jaren zestig slagkracht verloor, spraken de meubelen van Van den Berghe-Pauvers diezelfde periode een nieuw publiek aan, namelijk de intellectuele middenklasse tot hoge klasse¹⁹⁷. Het gebruik van duurdere houtsoorten, met een prijsstijging tot gevolg, zal hieraan niet vreemd geweest zijn. “Op een gegeven moment heeft de bedrijfsleiding, misschien niet zonder risico, een strategische zet gedaan, door de verkoopprijs met vijftig percent te verhogen,” aldus Jos De Mey. Naar alle waarschijnlijkheid zal deze prijsverhoging niet dergelijke extreme proporties aangenomen hebben. Bovendien dient genuanceerd dat de afwerking verfijnd werd en dat duurdere houtsoorten gebruikt werden, wat uiteraard een stijging van de verkoopprijs met zich meebracht. Het nieuw cliënteel, dat

¹⁹⁴ M. DE KOONING, I. STRAUVEN, 2000, p. 38, 44.

¹⁹⁵ BA VdB-P, mapdocnr. 18/42; productieoverzicht typemeubelen 1960.

¹⁹⁶ M. DE KOONING, F. FLORÉ, *1945-1960, the pioneering post-war years*, in: *Forms from Flanders, from Henry van de Velde to Maarten van Severen 1900-2000* (tent. cat.), Gent, 2001, p. 32.

¹⁹⁷ M. DE KOONING, I. STRAUVEN, 2000, p. 46.
J. DE MEY, informatie uit gesprek, d.d. 11 maart 2003.

met de duurdere uitgevoerde meubelen werd bereikt, gaf heel wat opdrachten voor volledige interieurinrichtingen op maat ¹⁹⁸.

5.2. De Internationale Jaarbeurs te Gent.

Van den Berghe-Pauvers was een trouwe exposant op de Internationale Jaarbeurs te Gent. Reeds in 1951 was het meubelbedrijf van Albert Van den Berghe er met een stand aanwezig en het daaropvolgende jaar nam de firma deel aan de tentoonstelling die er door Het Gentse Meubel georganiseerd werd. Na de drie edities, ingericht in het Museum voor Sierkunst, werden de Nationale Salons voor Modern Sociaal Meubel overgeplaatst naar de Internationale Jaarbeurs, waar ze gedurende een drietal jaar, in 1959, 1960 en 1961 verder gezet werden onder de naam Salons voor Geselectioneerde Moderne Meubelkunst. Het evenement, waarop hoogtepunten van zowel Belgisch als ingevoerd design te zien waren, werd er echter ondergedompeld in het commerciële circuit, waaraan het zou ten onder gaan ¹⁹⁹. Van den Berghe-Pauvers zou ook nadien, zoniet jaarlijks dan toch op regelmatige basis, blijven deelnemen aan de Jaarbeurs.

Een aantal foto's tonen een beursstand, die vermoedelijk te zien was op de Jaarbeurs van 1959 ²⁰⁰. Het opschrift "année de création: 1959" met datumstempel van 1 september op één van deze foto's, lijkt dit te bevestigen. Op een andere archiefphoto van dezelfde beursstand wordt echter "Nationaal Salon voor het Moderne Meubel, jaarbeurs 1960" vermeld ²⁰¹. Dit laatste kan onmogelijk kloppen, gezien de deelname aan de jaarbeurs van 1960 uitgebreid gedocumenteerd bleef aan de hand van foto's en inrichtingsplannen.

Op de beursstand van 1959 waren onder meer meubelen van de Abstracta reeks te zien, naast een aantal interieuronderdelen, speciaal voor deze stand geproduceerd, zoals het boekenrek

¹⁹⁸ J. DE MEY, informatie uit gesprek, d.d. 11 maart 2003.

Hilda, Dries en Bob betwijfelen deze opmerkelijke prijsverhoging sterk.

B. VAN DEN BERGHE, H. VAN DEN BERGHE, informatie uit gesprek, d.d. 7 april 2003.

¹⁹⁹ M. DE KOONING, I. STRAUVEN, 2000, p. 39.

M. DE KOONING, F. FLORÉ, 2001, p. 32.

²⁰⁰ J. DE MEY, informatie uit gesprek, d.d. 11 maart 2003.

²⁰¹ BA VdB-P, mapdocnr. 35/93, 35/95: foto's beursstand met meubelen VdB-P.

dat tegelijk als scheidingswand functioneerde, en de muurvaste zitbank met kussens (afb. 98). Deze elementen kunnen in verband gebracht worden met de volledige interieurontwerpen, die in opdracht van klanten door Van den Berghe-Pauvers uitgevoerd werden, meestal naar ontwerp van Jos De Mey, in samenwerking met Rik Gerard en andere in het bedrijf actieve ontwerpers, waaronder Walter Hendrickx.

Met de aanwezigheid van de bakstenen muur en allerlei accessoires in deze beursstand, werd een reëel interieur geëvoceerd. Dit totaalconcept is toe te schrijven aan Jos De Mey, die verklaarde: “We hebben nooit aparte meubelen getoond, ze werden steeds geïntegreerd in een volledig interieur.”²⁰²

Op de jaarbeurs van 1960, pakte Van den Berghe-Pauvers uit met een toch wel unieke, als het ware zwevende stand. De slechts weinige tentoongestelde meubelen van het bureau, de eetkamer en de zithoek, vormden een variante op de succesrijke Abstracta serie en werden Aziatica genoemd (afb. 99-103). Zowel meubelen als beursstand werden opnieuw uitgevoerd naar een ontwerp van Jos De Mey.

Net als de Abstracta bijzettafeltjes op de Expo 58, waren ook hier de bovenbladen van de tafels en het bureau in witte of zwarte formica uitgevoerd, gecombineerd met notenhout. Het dressoir, net als de andere meubelen van deze reeks gekenmerkt door afgeschuinde poten, kende diverse uitvoeringen en was in verschillende afmetingen te verkrijgen. Bovendien konden verschillende elementen – bestaande uit schuif- of draaideuren, al dan niet voorzien van een ladengedeelte of, indien het een barkast betrof, van een valdeurtje – gecombineerd worden tot grotere, geschakelde gehelen. De eetkamerstoel van de Aziatica reeks werd, met de hoge, gebogen rugleuning, gekarakteriseerd door een elegante lijnvoering (afb. 100-101).

Twee inrichtingsplannen van een beursstand getuigen van de deelname van het meubelbedrijf aan de Jaarbeurs van 1961²⁰³. Overeenkomstige foto's werden echter niet teruggevonden of als dusdanig herkend. In tegenstelling tot de beursstanden van Van den Berghe-Pauvers op de twee voorgaande Jaarbeurzen, waren een aantal van de hier getekende meubelen meer conservatief getint. Rond de tafel en aan het bureau in de jongenskamer werd stoel nr. 107 voorzien, een eenvoudige stoel met rugleuning en zitting in echt of imitatie leder (afb. 104). De barkast en het dressoir behoorden tot de reeks Weekend, waarvan de ontwerpen, volgens Jos De Mey, reeds uit de jaren vijftig dateerden (afb. 105-106)²⁰⁴. Een tekst, net als een aantal

²⁰² J. DE MEY, informatie uit gesprek, d.d. 11 maart 2003.

²⁰³ BA VdB-P, mapdocnr. 29/61, 29/64.

²⁰⁴ J. DE MEY, informatie uit gesprek, d.d. 11 maart 2003.

tekeningen van Weekend meubelen, daterend van september 1963 en gesigneerd door Jos De Mey, draagt de titel “Week-end memorandum”, wat doet veronderstellen dat deze reeks inderdaad reeds een aantal jaren in productie was, en in 1963 opnieuw onder de aandacht werd gebracht. De reeks, die ook onder de naam Country gepresenteerd werd, sloot aan bij de traditie. Dit zowel inzake constructie, vrijkrimpconstructie met panelen binnen een kader gevat, als qua materiaal, namelijk massief eikenhout. De Weekend meubelen werden omschreven als “moderne meubelen met een landelijk karakter, ideaal voor de landelijke woning of buitenverblijf”. De ontwerper Jos De Mey besloot de tekst als volgt: “ware het niet de moeite waard landelijke eenvoud en warme woongezelligheid te evoceren in een stadswoning bij middel van de week-end reeks”²⁰⁵. Er werd met deze zogenaamd moderne, landelijke meubelen dus gemikt op zowel de landelijke als stedelijke bevolking, meer bepaald op een groep die nog niet klaar was voor de meer uitgesproken moderne vormgeving. Op die manier werd een breder publiek aangesproken.

Andere meubelen in landelijke stijl waren de tafel Rustica, die eveneens voorzien werd op de beursstand van 1961 en de stoel nr. 102, een eenvoudige stoel met biezen zitting, die reeds omstreeks 1952 ontworpen werd (afb. 105). Deze meer traditionele meubelen komen voor op folders met dezelfde lay-out – en dus van dezelfde periode – als die waarop onder meer de modernere Abstracta en Aziatica reeksen gepresenteerd werden.

Er dient evenwel opgemerkt dat bijvoorbeeld de barkasten Weekend en Abstracta inzake vormgeving erg gelijkend zijn. De materialen zorgden, net als de constructiewijze, voor de verschillende uitstraling.

Ook in 1962 werd door Van den Berghe-Pauvers deelgenomen aan de Internationale Jaarbeurs, opnieuw met een beursstand ontworpen door Jos De Mey. De opvallende gelijkenissen tussen het inrichtingsplan van de stand en een aantal ongedateerde archieffoto's, laten toe deze foto's aan de Jaarbeurs te liëren²⁰⁶. De beursstand omvatte twee slaapkamers, een groot bureau, een eetplaats en een living, waarbij de tentoongestelde meubelen niet alle tot dezelfde reeks behoorden en bovendien in diverse houtsoorten uitgevoerd werden (afb. 107-108).

²⁰⁵ BA VdB-P, mapdocnr. 18/114: J. DE MEY, onuitgegeven tekst: *Weekend memorandum*, september 1963.

²⁰⁶ Toch dienen dergelijke conclusies met de nodige voorzichtigheid getrokken te worden. Beursstanden, of delen ervan werden mogelijk op meerder beurzen gebruikt of nadien in de toonzaal opgesteld. Bovendien zijn de op het plan vermelde stoelen niet steeds in overeenstemming met de op de foto's voorkomende modellen, wat er kan op wijzen dat het plan uit een vroege ontwerpfase dateert.

Een aantal meubelen waren reeds langer in productie, zoals stoel nr. 107 en de Abstracta stoel, of bleven nadien in productie als zelfstandige meubelen, zoals bijvoorbeeld het bureaumeubel nr. 781, dat ontworpen was door Jos De Mey. Het houten opberggedeelte hiervan was gevat tussen zwarte poten, die ook het zwevende blad ondersteunden. De wandkast achter dit bureau was opgebouwd uit Abstracta elementen. Het andere bureau, dat eveneens op de beursstand te zien was, maakte deel uit van het wandsysteem Space, dat erg veel variatiemogelijkheden kende (afb. 108). Een gelijkaardig aanbouwsysteem, bestaand uit afzonderlijke schakelementen met standaardafmetingen, was de Isy reeks. Dergelijke combinatiemeubelen werden vaak gebruikt bij het inrichten van volledige interieurs, een activiteit waarvoor Van den Berghe-Pauvers bekend was.

Dat meubelensembles nooit als geheel opgedrongen werden aan het cliënteel, bleek ook op de beursstand van 1962, waar de stoelen nr. 107 rond de tafel Cirkel geplaatst werden (afb. 107). Op de foldertjes stond stevast vermeld: “de modellen worden afzonderlijk verkocht; bijpassende stoelen kunnen gekozen worden uit de verschillende modellen”²⁰⁷.

Over de mogelijke deelname van het meubelbedrijf van Albert Van den Berghe aan de Jaarbeurzen van 1963 tot 1967 bleven geen archiefdocumenten bewaard.

Wat vaststaat is dat Van den Berghe-Pauvers exposant was op de Jaarbeurs van Gent in 1968. De tentoongestelde meubelen werden ontworpen door Rik Gerard, die sinds 1958 bij het meubelbedrijf werkzaam was. De ovale tafel Ring, die ook in ronde, eveneens uitschuifbare versie werd geproduceerd, werd, net als de erbij geplaatste Gouden Kenteken stoelen, gekenmerkt door gladde en verfijnde afgeronde vormen (afb. 109-110)²⁰⁸. Ook de leunstoel met bijhorend voetenbankje van Charles en Ray Eames, geproduceerd door de Herman Miller Furniture Company, werd op deze Van den Berghe-Pauvers beursstand getoond en in de toonzaal verkocht²⁰⁹.

Ook de volgende jaren zou de meubelfabriek present zijn op de Gentse Jaarbeurs.

5.3. Het Gouden Kenteken.

²⁰⁷ BA VdB-P, mapdocnr. 35/32: folder VdB-P, Country.

²⁰⁸ Op een folder wordt het studiebureau Van den Berghe-Pauvers, waartoe Rik Gerard uiteraard behoorde, verantwoordelijk gesteld voor het ontwerp van de tafel Ring. De afwerking van deze tafel is echter erg gelijkend aan de rechthoekige tafel en het dressoir van de reeks Vero, die wel wordt toegeschreven aan Rik Gerard.

²⁰⁹ P. ROTHIER, *Klassiekers van het moderne design*, Gent, 1990, p. 60.

Rik Gerard kon, nadat hij in 1958 afstudeerde aan het Gentse Sint-Lucasinstituut, onmiddellijk bij Van den Berghe-Pauvers aan de slag als tekenaar en ontwerper ²¹⁰. De ontwerpstudio van het bedrijf kwam onder zijn leiding te staan. Reeds een jaar later, op 2 september 1959 werd aan een door hem ontworpen eetkamerstoel Het Gouden Kenteken toegekend (afb. 110). Deze stoel bleef lange tijd in productie, was onder meer op de Internationale Jaarbeurs van 1968 te zien en werd in diverse publicaties opgenomen ²¹¹.

Het kwaliteitslabel Het Gouden Kenteken werd jaarlijks toegekend door de vzw Nijverheidskwaliteit of Vereniging ter bevordering der kwaliteit in de Nijverheidscreatie, die in 1956 te Brussel werd opgericht op initiatief van barones Josine – of Joséphine – des Cressonnières, die algemeen secretaris was van de vereniging. Het Gouden Kenteken, naar het voorbeeld van het Italiaanse Compasso d' Oro en een gelijkaardig Zwitsers kwaliteitsmerk, werd oorspronkelijk jaarlijks uitgereikt aan een aantal streng geselecteerde, in serie vervaardigde producten uit de Benelux, waaronder niet enkel meubelen, maar ook toestellen en gereedschap.

Het initiatief kon rekenen op de steun van het Ministerie van Economische Zaken, het Ministerie van Openbaar Onderwijs, de Belgische Dienst voor Buitenlandse Handel en de Belgische Dienst tot Opvoering der Productiviteit. De selectie gebeurde door een internationale jury en het was de ambitie van dit kwaliteitslabel een “internationaal gewaardeerd herkenningsteken te maken, een officiële garantie voor een product van hoge kwaliteit”, op hetzelfde niveau als andere buitenlandse kwaliteitsmerken als Compasso d' Oro in Italië, Gute Form in Duitsland en de Design Award in Engeland ²¹².

De eerste wedstrijd in juni 1957 werd met driehonderd Belgische en vijftien Nederlandse inzendingen een succes. Bij de derde editie in 1959, die echter als minder opmerkelijk beschouwd wordt, viel Van den Berghe-Pauvers met de stoel, naar ontwerp van Rik Gerard, in de prijzen ²¹³.

²¹⁰ BA VdB-P, mapdocnr. 20/49: sollicitatiebrief van Rik Gerard, 18 juli 1958.

²¹¹ BA VdB-P, mapdocnr. 20/119: folder VdB-P: “een internationale onderscheiding”, 1960.

W. CLAES, e.a., 1979, p. 45.

L. DAENENS, *De toegepaste kunsten sinds 1800*, in: J. DECAVELE, e.a. *Gent Apologie van een rebelse stad, geschiedenis, kunst, cultuur*, antwerpen, 1989, p. 361.

G. BEKAERT, F. BURCKHARDT, L. DAENENS, e.a., *Design made in Belgium 1900-1994*, Tielt, 1994, p. 80.

²¹² M. DE KOONING, I. STRAUVEN, 2000, p. 42-43.

M.C. SMOUT-BAEYENS, *Bij het verschijnen van design...*, in: *Design made in Belgium 1900-1994* (tent. cat.), Tielt, 1994, p. 51, 56.

J. DES CRESSONNIÈRES, *Design Centre, Gouden Kenteken 83*, Brussel, 1983, p. 2. (BA VdB-P, mapdocnr. 35/9)

²¹³ M. DE KOONING, I. STRAUVEN, 2000, p. 43.

Vanaf 1960 werd Het Gouden Kenteken jaarlijks georganiseerd door het *Institut d' Esthétique Industrielle*, waarvan Josine des Cressonnières eveneens algemeen secretaris was. De toekenning van dit internationaal erkende kwaliteitslabel werd vanaf 1963 voorgezet door het net opgerichte Design Centre, waarvan Het Gouden Kenteken de grote prijs werd ²¹⁴. Mevrouw des Cressonnières was ook als initiatiefneemster betrokken bij dit Design Centre, dat vanaf 1965 met een permanente tentoonstellingsruimte gevestigd was in de Brusselse Ravensteingalerij. De doelstellingen, die door deze vzw werden nagestreefd waren: “het peil van de productiematstaven verhogen, innovatie aanmoedigen en de waardering van en vraag naar producten met een goede vormgeving, zowel verbruiks- als uitrustings- en investeringsgoederen, stimuleren”. Deze doelstellingen werden verwezenlijkt door het brengen van permanente, selectieve en voortdurend vernieuwde tentoonstellingen, met enkel producten die vooraf door een jury beoordeeld werden. Om tegemoet te komen aan zijn educatieve en promotionele taak, werden door het Design Centre inlichtingen verschaft in verband met handelsmogelijkheden en over de getoonde producten, die er echter niet verkocht werden ²¹⁵.

Het Gouden Kenteken werd, onder de vleugels van het Design Centre, eerst twee- en daarna driejaarlijks, nog steeds toegekend door een internationale jury. De in aanmerking komende producten dienden wel vooraf door het Design Centre erkend en geselecteerd te worden. Naast het kwaliteitsmerk Het Gouden Kenteken, werd ook het label van het Design Centre toegekend aan producten, die voldeden aan bepaalde criteria, waaronder de integratie in de maatschappij, de functionele en humane waarde, de innoverende waarde, het economische aspect, de technische kwaliteit, de vormgeving en een goede prijs - kwaliteit verhouding ²¹⁶.

Heel wat Van den Berghe-Pauvers meubelen ontvingen, voornamelijk in de jaren zeventig, een Design Centre Selectie en werden in tijdelijke of permanente tentoonstellingen van het centrum opgenomen ²¹⁷.

5.4. Volledige interieurinrichtingen door Van den Berghe-Pauvers.

²¹⁴ Volgens Defour werd Het Gouden Kenteken als onafhankelijke organisatie in 1966 stopgezet. F. DEFOUR, 1979, p. 168.

²¹⁵ J. DES CRESSONNIÈRES, 1983, p. 16.

²¹⁶ Idem, p. 2, 16.

BA VdB-P, mapdocnr. 8/76: onuitgegeven tekst.: *Wat is het Gouden Kenteken?*, s.d.

²¹⁷ Deze VdB-P ontwerpen zijn in het volgende hoofdstuk opgenomen.

De ontwerper Jos De Mey, op wie Albert Van den Berghe gedurende de jaren vijftig en zestig een beroep deed, ontwierp niet enkel meubelreeksen en interieurinrichtingen, maar verzorgde ook de logo's en de lay-out van een aantal folders en advertenties. Ook de nieuwe toonzaal die Van den Berghe rond 1957 bouwde, werd ingericht naar ontwerp van De Mey (afb. 111-113). Het systeem met verstelbare paneelwanden, zorgde dat afzonderlijke ruimtes konden worden gecreëerd, waarbinnen reële interieurs geëvoceerd werden ²¹⁸. In 1972 zou de toonzaal uitgebreid en vernieuwd worden ²¹⁹.

Naast het ontwerpen en produceren van meubelstukken, die niet noodzakelijk als ensemble, maar ook afzonderlijk verkocht werden, was het inrichten van volledige interieurs, reeds in de jaren vijftig, maar voornamelijk in de jaren zestig, één van de belangrijkste activiteiten van het meubelbedrijf. De ontwerpen hiervoor waren het werk zowel van Jos De Mey, als van het ontwerp bureau Van den Berghe-Pauvers, onder leiding van Rik Gerard. De opdrachten kwamen niet enkel van klanten uit Gent en omstreken, maar waren verspreid over heel Vlaanderen. Het merendeel van de in het bedrijfsarchief bewaarde foto's en ontwerptekeningen op kalkpapier, getuigend van deze interieurinrichtingen, zijn ongedateerd (afb. 116). Slechts een beperkt aantal documenten vermeldt de naam en de woonplaats van de opdrachtgevers ²²⁰.

Vaak werd gebruik gemaakt van modulaire kastsystemen uit het gamma Van den Berghe-Pauvers meubelen. Aansluitend bij de algemene tendens werden ingemaakte kasten en kastenwanden, die met open en gesloten elementen de gehele muur, van vloer tot plafond, inpalmden, frequent in de interieurs toegepast ²²¹. Ook zwevende, muurvaste dressoirs hadden een belangrijk aandeel in de door het meubelbedrijf ingerichte woonkamers (afb. 114). Behalve voor woonkamers, ontving Van den Berghe ook opdrachten voor het inrichten van slaapkamers, inkomhallen, bureau ruimtes en winkels (afb. 115-116).

Niet enkel muurvaste wandkasten, dressoirs en bureaus, maar ook het los meubilair werd door het ontwerp bureau van de firma, in samenspraak met de opdrachtgevers, uitgekozen uit bestaande meubelreeksen of speciaal ontworpen naar de wens van de klant. Ook meubelen van andere, voornamelijk buitenlandse ontwerpers met internationale faam, als Charles (1907-

²¹⁸ J. DE MEY, informatie uit gesprek, d.d. 11 maart 2003.

BA VdB-P, mapdocnr. 35/71: foto toonzaal VdB-P, ontwerp Jos De Mey
AJDMUG, folder VdB-P: "Van den Berghe bouwt", 1957.

²¹⁹ BA VdB-P, mapdocnr. 31/111: onuitgegeven tekst *VdB-P heeft een ander idee over toonzalen, over meubelen natuurlijk ook.*, n.a.v. heropening van de uitgebreide toonzalen, oktober 1972.

²²⁰ BA VdB-P, volgnummer. 253-255, 1741-1780, 1809-1820.

²²¹ M. E. BUCQUOYE, C. KIECKENS, *1961-1973, experiment and production*, in: *Forms from Flanders, from Henry van de Velde to Maarten van Severen 1900-2000* (tent. cat.), Gent, 2001, p. 41.

1978) en Ray (1912-1988) Eames, Carlo Mollino (1905-1973) en Pierre Paulin (1927), werden geïntegreerd in de in te richten interieurs (afb. 117).

In een aantal artikels werden door Van den Berghe-Pauvers ingerichte interieurs besproken en met foto's geïllustreerd. Onder de gepubliceerde ontwerpen werden enkel een kunstgalerij te Schelderode en de woning van Dr. Debaillie te Harelbeke nader gespecificeerd. Deze foto's tonen eveneens, naast vast en los meubilair van de Gentse meubelfabrikant, ook meubelen van de reeds genoemde bekende ontwerpers ²²².

Vaak werden niet enkel het meubilair, maar onder meer ook de vloerbedekking, de schouw wand en de kleur van muren en gordijnen – Van den Berghe-Pauvers verkocht in de toonzaal gordijnstoffen van de firma De Ploeg – in het ontwerp opgenomen, waardoor kon gesproken worden over totaalconcepten.

5.5. De woning Windekind te Baarle.

De eigen woning, die Albert Van den Berghe te Baarle aan de Leie begin jaren zestig liet bouwen, kan beschouwd worden als een hoogtepunt wat betreft totaalrichtingen door Van den Berghe-Pauvers. Een bundel met grondplannen en perspectiefzichten van de verschillende ruimtes en van de gevels van deze woning, werd gedateerd op 12 oktober 1962 (afb. 118) ²²³. Hoewel uitvoerend architect Richard De Weirdt, de schoonbroer van Albert, was, zijn deze ontwerpen, ook wat het exterieur betreft, van de hand van Jos De Mey. Waarschijnlijk werd door beide samengewerkt aan dit project. De woning met L-vormig grondplan had enkel een gelijkvloerse verdieping met plat dak. Twee aquareltekeningen, een zicht op de zithoek en een binnenzicht van de keuken bleven, net als een aantal foto's, in het bedrijfsarchief bewaard. Op deze perspectieftekeningen staat onder meer het type lamp en de naam en het nummer van de

²²² R. DE CNODDER, *Te Schelderode richtte Albert Van Wiemeersch een kunstforum in*, in: *Ons Land*, s.l., s.d., p. 43-47.

s.n., *Zo ziet de heer Van den Berghe uit Gent, ontwerper en fabrikant, het eigentijdse meubel*, in: *Ons Land*, s.l., 21 mei 1966, p. 36-37, 58.

T. PIEK, *Funktioneel en mooi: meubelen Van den Berghe-Pauvers*, in: *De Periscoop*, Brussel, jg. 9, mei 1959, nr. 7, p. 10-11.

s.n., *Functionele schoonheid en vakmanschap*, in: *Ons Land*, s.l., 28 mei 1966, p. 32-33, 54.

s.n., *Meubelen van nu voor altijd*, in: *Libelle*, s.l., oktober 1969.

(BA VdB-P, volgnr. 2455-2465)

²²³ BA VdB-P, mapdoenr. 14/64.

BA VdB-P, volgnr. 1793-1808.

te gebruiken verfkleur vermeld. Jos De Mey, die beide aquarellen tekende, was niet enkel binnenhuisarchitect, maar gaf – zoals zijn naamkaartjes vermelden – als colorist ook kleuradviezen.

De woning fungeerde oorspronkelijk als weekend- en buitenverblijf van het gezin Van den Berghe, die ondertussen in het huis aan de Meibloemstraat, bij het bedrijf, bleven wonen. Later gingen Albert en zijn vrouw Irene Cassiman definitief in Baarle wonen ²²⁴.

Het merendeel van de meubelen werd speciaal voor deze woning ontworpen, met uitzondering van een aantal vrijstaande elementen als tafels en stoelen. In de eetkamer werden rond de ronde tafel van de Konstrukto reeks geïmporteerde stoelen van Hans J. Wegner geplaatst (afb. 120-121). Deze Y-stoel, die reeds in 1950 ontworpen werd, wordt nog steeds verkocht bij Van den Berghe-Pauvers ²²⁵. De zithoek, met onder meer de rustzetel van Eames, was rond een open haard gesitueerd (afb. 119). Het lage salontafeltje, uitgevoerd in hout gecombineerd met witte formica, was in twee versies aanwezig, namelijk met en zonder laden.

Muurvaste meubelen kregen een belangrijk aandeel, waardoor de woning echt kon worden opgevat als een totaalconcept met een nauwe relatie tussen architectuur en interieurinrichting. Zo werd het vestiairemeubel, net als een zwevend dressoir in de woonkamer, tussen twee bakstenen muren geconcipieerd (afb. 122). In de kleine slaapkamers werden bureaus of werktafels eveneens aan de muur bevestigd, terwijl de slaapkamer van het echtpaar werd uitgerust met een ingebouwde kast over de hele breedte en hoogte van de muur. Tussen eetkamer en inkomhal fungeerde een bergmeubel, dat de vloer noch het plafond raakte, tegelijk als scheidingswand. De opvallende houttekening van de rugzijde van dit meubel vervulde bovendien een decoratieve functie (afb. 120-122).

De woning aan de Leie kan beschouwd worden als de ultieme realisering van de filosofie van meubelontwerper Albert Van den Berghe inzake wonen en leven.

5.6. In een notendop.

Het concept van het moderne, sociale meubel bleek eind jaren vijftig uitgehold en werd in de Golden Sixties vervangen door gevarieerd en kleurrijk design. Het Belgische meubeldesign

²²⁴ B. VAN DEN BERGHE, H. VAN DEN BERGHE, informatie uit gesprek, d.d. 7 april 2003.

²²⁵ P. GÖSSEL, G. LEUTHÄUSER, K.J. SEMBACH, *Meubeldesign van de 20ste eeuw*, Taschen, Hedel, 1989, p. 180.

was, volgens de auteurs Defour en De Kooning en Strauven echter over zijn hoogtepunt heen en deelde niet in de internationale explosie van creativiteit ²²⁶.

De meubelen van Van den Berghe-Pauvers werden hoofdzakelijk gekenmerkt door standaardisatie en eenvoud, hoewel speelse accenten niet geheel achterwege bleven. Albert Van den Berghe wou tijdloze, sobere meubelen brengen, gekenmerkt door een fijne afwerking, geen modeverschijnselen die na een aantal jaren reeds hun vormschoonheid en moderniteit verloren ²²⁷.

De bedrijfsleider deelde zijn opvattingen inzake wooncultuur, en die van de aan de meubelfabriek verbonden ontwerpers, mee aan het publiek door deelname aan onder meer de Expo van 1958 te Brussel en de Internationale Jaarbeurzen te Gent. Bovendien werd het bedrijf in diverse tijdschriftartikels belicht en werd een bepaald budget besteed aan advertenties en publiciteitscampagnes ²²⁸.

Het belang van Jos De Mey, die op onafhankelijke basis heel wat ontwerpen voor het bedrijf realiseerde, mag niet onderschat worden. Maar ook het team van ontwerpers in dienstverband, waaronder Rik Gerard en Walter Hendrickx, stond in voor het ontwerpen van meubelreeksen en volledige interieurinrichtingen. Een stoel ontworpen door Gerard werd in 1959 bekroond met het kwaliteitslabel Het Gouden Kenteken. Veel andere meubelen kwamen tot stand door de samenwerking van de verschillende ontwerpers van het studie bureau en konden bijgevolg niet aan één bepaalde ontwerper worden toegeschreven.

De nauwe relatie tussen ontwerp en fabricatie, die bij veel andere bedrijven verdwenen was, maar bij Van den Berghe-Pauvers tot heden in stand werd gehouden, zal ongetwijfeld bijgedragen hebben aan het succes van het meubelbedrijf. De rol die ontwerper, meubelfabrikant en bedrijfsleider Albert Van den Berghe hierin gespeeld heeft, is essentieel en zeker niet te verwaarlozen.

²²⁶ M. DE KOONING, I. STRAUVEN, 2000, p. 38, 44-45.

F. DEFOUR, 1979, p. 123.

M. E. BUCQUOYE, C. KIECKENS, 2001, p. 41.

²²⁷ s.n., *Meubelwerkstede Van den Berghe-Pauvers*, in: *Kijk*, september 1967, p. 43-45.

²²⁸ Advertenties en publiciteit worden in deze verhandeling niet afzonderlijk behandeld. BA VdB-P, volgnr. 653-712, 798-875.

Hoofdstuk 6. 1969 |1979: Frisse wind voor Van den Berghe-Pauvers.

6.1. Jaren zeventig ingezet met totale vernieuwing.

Reeds in 1959, na de opleiding secretariaat en boekhouding te hebben voltooid, begon Hilda, de enige dochter van Albert Van den Berghe, in het familiebedrijf te werken. Ook Dries kon een aantal jaren later bij zijn vader aan de slag en Bob, de jongste van de drie kreeg eveneens een functie in de meubelzaak, nadat hij in 1969 het diploma van binnenhuisarchitect aan het Sint-Lucasinstituut te Gent behaalde.

De meubelontwerpen van beide broers speelden vanaf de jaren zeventig een belangrijke rol bij Van den Berghe-Pauvers. Toch betekende de komst van deze nieuwe generatie Van den Berghe niet dat Alberts rol in het bedrijf uitgespeeld was. Hij nam nooit volledig afscheid van zijn meubelfabriek, waar hij tijdens zijn laatste levensjaren nog geregeld, zonder een week over te slaan, langskwam. Tot aan zijn overlijden in 1985 behield hij zevenennegentig procent van de bedrijfsaandelen, die daarna verdeeld werden over de huidige leidinggevende generatie Hilda, Dries en Bob, die reeds lang voordien de belangrijkste taken vervulden ²²⁹.

Met de integratie van de meubelontwerpen van Dries en Bob werden de in productie zijnde meubelen van andere ontwerpers niet aan de kant geschoven. Integendeel, heel wat bestaande ontwerpen werden tot lang na de ontwerpdata in het meubelbedrijf verkocht, waardoor het opnieuw onmogelijk is een strakke scheidingslijn te trekken tussen de twee decennia. De ontwerpers van weleer waren evenwel niet meer verantwoordelijk voor nieuwe creaties.

De verjonging van het bedrijf kondigde zich aan met de Futura reeks, één van de eerste ontwerpen van Bob, nog tijdens zijn studieperiode tot ontwikkeling gekomen. Deze reeks week vooral inzake materiaalkeuze af van de gebruikelijke stijl van het Van den Berghe-Pauvers meubel en bracht, zoals de naam reeds laat vermoeden, iets totaal anders en nieuw.

Futura vond zijn oorsprong in de Gamma reeks, een meubellijn die reeds in september van 1968 door Bob ontworpen werd ²³⁰. Op de Jaarbeurs van 1969 werd deze eetkamerreeks met kast, ronde tafel en stoel, op de Van den Berghe-Pauvers stand geëxposeerd (afb. 123-125).

²²⁹ B. VAN DEN BERGHE, H. VAN DEN BERGHE, informatie uit gesprek, d.d. 7 april 2003.

E. VAN DEN BERGHE, informatie uit e-mail, d.d. 29 april 2003.

²³⁰ BA VdB-P, mapdocnr. 6/51: composiettekening ronde tafel Gamma, 23 september 1968.

De kastenwand van deze reeks was opgebouwd uit afzonderlijke, naast elkaar geplaatste elementen. De gebogen rug- en armleuningen van de Gamma stoel vormden samen met de poten, waarvan de achterste dicht bij elkaar geplaatst werden, een gestroomlijnd geheel.

Dezelfde stoel was op de volgende Internationale Jaarbeurs, in september 1970, opnieuw te zien, maar ditmaal als onderdeel van de Futura reeks. Het was enkel deze armstoel die het licht zag onder de naam Gamma; de andere meubelen die deel uitmaakten van Futura waren het resultaat van nieuwe ontwerpen. Terwijl de Gamma meubelen in blank hout werden uitgevoerd, werd voor de nieuwe reeks hoogglanslak gebruikt, wat de meubelen een totaal ander uitzicht gaf.

Hoewel Albert Van den Berghe oorspronkelijk niet echt voorstander was van het verbergen van het hem zo dierbare hout en zijn natuurlijke uitstraling achter een laag lakverf, bood hij zijn zonen toch de kans hun ontwerpen te realiseren en van de nodige publiciteit te voorzien²³¹. De talrijke advertenties, ook in kleur, plaatsten zowel de nieuwe meubellijn, als de verrassende nieuwe spirit van het bedrijf in de kijker met de slogan: “U kent Van den Berghe-Pauvers... dacht u? Dan zult U nu staan kijken!”²³².

De eetkamer en de slaapkamer van de Futura reeks werden in 1970, op de Jaarbeurs te Gent gepresenteerd aan het grote publiek en aan koning Boudewijn, die op 16 september een bezoek bracht aan de beursstand van de meubelzaak²³³.

De eetkamer in witte hoogglanslak bestond uit de stoel, die uit de Gamma reeks overgenomen was en van een felroze zitting voorzien werd, een ronde tafel en een hangend dressoir, alle met gladde, gestroomlijnde vormgeving (afb. 123, 126-127). Het tafelblad, waarvan de vier inlegbladen met similileder overtrokken waren, had een klein marmeren middenstuk en steunde op een kruisvormige sokkel. De glanzende lakverf van het dressoir werd gecombineerd met aluminium voor de lades en deurpanelen, en chroom voor de handgrepen. De hangkasten bestonden uit modules met drie deurtjes, waaronder zich een legplank bevond en een kleinere module met vier onder elkaar geplaatste lades, eveneens met legplank. Gezien de legplanken niet met de kasten in contact leken te staan, werd het zwevende aspect van deze dressoirs nog benadrukt.

Bij de Futura slaapkamer maakte de gestroomlijnde overgang tussen het bed en de flankerende nachtkastjes dat het ensemble als één geheel oogde (afb. 128-129). De drie lades

²³¹ B. VAN DEN BERGHE, H. VAN DEN BERGHE, informatie uit gesprek, d.d. 7 april 2003.

²³² BA VdB-P, mapdocnr. 39/80: advertentie VdB-P, in: *De Standaard*, 2 april 1971.

²³³ BA VdB-P, mapdocnr. 15/88: foto's VdB-P stand, Internationale Jaarbeurs Gent 1970.

van elk nachtkastje werden, net als bij het dressoir, vervaardigd in geanodiseerde aluminium met trekkers in chroom. De roestbruine slaapkamer paste in een zogenaamd nieuwe levensstijl en werd in de advertenties gepromoot als “moderne avond-living” of “slaap-living”, waarbij “vroeg naar bed nog niet vroeg slapen is”, maar waar men zich ontspant, een boek leest of tv kijkt. In deze opvatting kaderend was het bed met bedieningstoetsen verstelbaar tot zithouding. Ook een geluidsinstallatie zat ingebouwd en zelfs tv kon aangesloten worden op het bedieningspaneel ²³⁴.

Naast de Futura reeks, naar ontwerp van Bob Van den Berghe, waren op de Jaarbeurs van 1970 ook een aantal ingevoerde zitmeubelen te zien, waaronder de Donna zetel met voetensteun van Gaetano Pesce (1939) (afb. 130). Deze zitelementen maakten deel uit van de in 1969 ontworpen Up serie, door de ontwerper beschreven als “transformation furniture”. Deze meubelen in polyurethaan waren bij aankoop samengeperst tot een tiende van het uiteindelijke volume en vacuüm verpakt in een platte, rechthoekige doos. Bij het uitpakken begon het object vanzelf uit te zetten en veranderde in een zitmeubel ²³⁵. Ook diverse accessoires als lampen en spiegels maakten deel uit van de Van den Berghe-Pauvers stand en konden in de toonzaal gekocht worden.

Op de Jaarbeurs van 1971 exposeerde het meubelbedrijf opnieuw zowel eigen meubelen als die van buitenlandse ontwerpers ²³⁶. Tot de tentoongestelde ontwerpen van Bob Van den Berghe behoorden onder meer de Futura hangkast en een kastenwand met Gamma elementen, bij deze gelegenheid eveneens in witte lak uitgevoerd, aansluitend bij de sfeer van de beursstand.

Ook een nieuw ontwerp van Bob, het elementensysteem Kubus, werd hier voorgesteld. Kubussen in witte hoogglanslak konden gestapeld en geschakeld worden tot de gewenste kastenwand (afb. 131). Deze stapelementen, die ook als zitmeubel konden gebruikt worden, kregen rondom dezelfde afwerking en konden aan twee zijden van een deurtje voorzien worden. Eén van de elementen werd uitgerust met een draaitrommel om als barmeubel te fungeren. In tegenstelling tot de gestroomlijnde vormen van Futura werd Kubus, met uitzondering van het afgeronde barelement, gekenmerkt door een strakke vormgeving.

²³⁴ BA VdB-P, mapdocnr. 39/87: advertentie VdB-P, bed Futura, in: *Avenue*, september 1971. s.n., *Bob Van den Berghe*, in: *Meubles et Décors*, s.l., januari 1971. (BA VdB-P, mapdocnr. 30/34)

²³⁵ P. GÖSSEL, G. LEUTHÄUSER, K.J. SEMBACH, 1989, p. 199.

²³⁶ Op de foto's wordt “Internationale Jaarbeurs” niet expliciet vermeld, maar de foto's zijn gedateerd in september, de maand waarin dit evenement telkens plaatsvond. Er kan evenwel niet uitgesloten worden dat het om een andere beurs ging.

Verder werd deze beursstand bemeubeld met de bekende plastic stoel van Verner Panton (1926-1998), reeds ontworpen in 1959 en na optimalisatie van het productieprocédé pas in 1967 in serieproductie genomen, de Bonanza zetels van Tobia Scarpa (1935) en de roterende Elda leunzetel van de Italiaan Joe Colombo (1930-1971) (afb. 131-133) ²³⁷.

Tenslotte werd ook het wandkastensysteem Behr geëxposeerd, net als de zitelementen Ra-ra, twee producten die gedurende een aantal jaren door Van den Berghe-Pauvers verdeeld werden (afb. 133-134). “Gent heeft nu zijn eigen Behr-studio” luidde een advertentietekst, nadat een deel van de in 1972 uitgebreide toonzaal van Van den Berghe-Pauvers met Behr wandmeubelen werd ingericht ²³⁸.

De Ra-ra schakelementen konden door openklappen en combineren omgevormd worden van zitelement tot lig-, speel- of slaapmeubel en waren in diverse afmetingen te verkrijgen in de Gentse meubelzaak ²³⁹.

Zowel door het verkopen van internationaal bekende ontwerpen, als met de meubelontwerpen van Bob met afwerking in hoogglanslak, wat het meubel een steriele uitstraling gaf, werd door Van den Berghe-Pauvers aangesloten bij een internationale stroming. De buitenlandse modellen werden reeds kort na hun ontwerpdatum in de toonzaal te koop aangeboden, waardoor het meubelbedrijf inspeelde op de actualiteit van het meubeldesign.

Reeds vanaf de jaren vijftig werd gretig gebruik gemaakt van nieuwe materialen, die onder meer ontwikkeld waren door de oorlogsindustrie ²⁴⁰. Zo veranderde het bekledingsconcept door het gebruik van rubber, vooral schuim- en persrubber, wat ook bij zitmeubelen van Van den Berghe-Pauvers uit de jaren vijftig reeds werd toegepast. Plastic had echter tot het einde van de jaren vijftig slechts een geringe invloed op het meubeldesign, maar werd in de jaren zestig, net als andere materialen en technologieën, enthousiast gehanteerd door jonge meubelontwerpers. Naast de louter functionele benadering, stond visuele aantrekkelijkheid in de loop van dit decennium centraal. De vele mogelijkheden van plastic leidden tot heel wat organische en gestroomlijnde ontwerpen, zoals de eerste uit één materiaal en één stuk bestaande, comfortabele stapelstoel van Panton, die, uitgevoerd in felle kleuren, één van de symbolen van de jaren zestig werd ²⁴¹.

²³⁷ C. FIELL, P. FIELL, *1000 chairs*, Keulen, 1997, p. 408, 421, 425.

M. TAMBINI, *100 jaar design, designklassiekers van de 20ste eeuw*, Antwerpen, 1997, p. 37.

²³⁸ BA VdB-P, mapdocnr. 31/1 - 31/2: advertentieteksten VdB-P, Behr.

ADMG, dossier VdB-P, folder Behr, Swingform.

²³⁹ BA VdB-P, mapdocnr. 35/40: folder VdB-P, Ra-ra.

²⁴⁰ C. GREENBERG, 1984, p. 25.

²⁴¹ P. DORMER, *Design na 1945*, Nijmegen, 1995, p. 118, 120.

D.A. HANKS, 2000, p. 65-66.

Door het integreren van deze designsymbolen in het gamma van Van den Berghe-Pauvers sloot het meubelbedrijf zich aan bij de internationale tendens. Hoewel ook reeds rond 1966 de Eames zetel in de zaak te verkrijgen was, kan toch gesteld worden dat het vooral de nieuwe generatie was die vanaf 1970 focuste op de actualiteit van de designwereld.

Ook de vroege ontwerpen van Bob Van den Berghe weken af van de gangbare Van den Berghe-Pauvers stijl uit de jaren zestig en zochten meer aansluiting bij internationale ontwikkelingen. Hoewel bij de Futura en Kubus meubelen nog steeds, aansluitend bij de traditie van het bedrijf, gebruik gemaakt werd van hout als grondstof, werd het uitwendig aspect van deze creaties bepaald door hoogglanslak, in combinatie met aluminium en chroom. Het natuurlijke uitzicht van het hout ging bij deze meubelen verloren en werd vervangen door een plastic look.

Zoals Albert Van den Berghe woning Windekind met eigen meubelen inrichtte, zo ook bemeubelde zoon Bob omstreeks 1971 de woning aan de Meibloemstraat, vlak bij het bedrijf, met eigen ontwerpen (afb. 135)²⁴². Met de Futura reeks in de eetkamer en zowel zwarte als witte Kubus stapelementen in de zithoek, baadde de woning in een zwart-wit sfeer. Ook de andere ruimtes, keuken, badkamer en het tekenbureau waren neutraal wit, met zwarte accenten. Enkel in het bureau werden de meubelen, twee boven elkaar geplaatste, zwevende dressoirs en een bureaumeubel, uitgevoerd in zichtbaar gelaten hout met opvallende tekening. Een ander symbool van het design uit de jaren zestig, de succesvolle zitzak Sacco, kreeg eveneens een plaats in de woonkamer. Dit ontwerp uit 1968 van Piero Gatti, Cesare Paolini en Franco Teodoro kaderde in de Italiaanse antidesign stroming, die rationele grondregels verwierp en individuele creativiteit stimuleerde ²⁴³.

In deze interieurinrichting, die dezelfde sfeer ademde als de beursstanden van 1970 en 1971, kreeg, net als in de toonzaal, moderne kunst een belangrijk aandeel, met zowel objecten als schilderijen.

Hoewel de nieuwe richting die door het meubelbedrijf ingeslagen was niet ten volle aansloeg bij de meerderheid van het Van den Berghe-Pauvers publiek, waren er toch klanten die hun interieur door het Gentse bedrijf lieten inrichten met meubelen in witte lakverf (afb. 136-138).

C. FIELL, P. FIELL, *Design van de 20e eeuw*, Keulen, 2000, p. 542-543.

²⁴² B. VAN DEN BERGHE, informatie uit gesprek, d.d. 7 april 2003.

²⁴³ C. FIELL, P. FIELL, *Design van de 20e eeuw*, 2000, p. 39.

Hiervoor werden zowel bestaande ontwerpen van Bob gebruikt als meubelen die op maat gecreëerd werden.

6.2. Terugkeer naar het houten meubel.

Nadat de jaren zeventig door het meubelbedrijf op verrassende wijze waren ingezet, werd reeds op de Jaarbeurs van 1972 gekozen voor een terugkeer naar het zichtbaar laten van het voor Van den Berghe-Pauvers vertrouwde materiaal: hout. Op deze beursstand werden de Y-stoelen van Hans Wegner, die ook in de woning Windekind voorkwamen, aan een ronde tafel geplaatst. Het gepresenteerde dressoir maakte deel uit van de eerder ontworpen Konstrukto reeks, waartoe onder meer ook een ronde en rechthoekige tafel behoorden (afb. 139-141). De rechthoekige tafel Konstrukto werd reeds in 1962 ontworpen en wordt tot heden verkocht bij Van den Berghe-Pauvers, wat wijst op het tijdloze karakter van de sober vormgegeven meubelen ²⁴⁴.

Op de Jaarbeurs van 1973 werd van de Konstrukto reeks een uit afzonderlijke modules opgebouwde kastenwand getoond. De centraal staande eetkamer op deze beursstand behoorde tot de door Bob ontworpen meubelreeks Academy, die deels reeds in 1971 tot stand kwam (afb. 142-145)²⁴⁵. De zwaar en stevig ogende poten van zowel tafel en stoelen, als dressoir en barkast waren afgerond. De bekleding, in leder of kunstleder van de rugleuning en zitting van de stoel kwam terug in de deuren van het dressoir en de barkast, alsook bij de deuren van de kleerkasten, die eveneens volledig in hout konden verkregen worden ²⁴⁶. De afgeronde vormen waren ook aanwezig bij het bed met losse nachtkastjes, dat tot dezelfde reeks behoorde en in 1974 bekroond werd met een selectie van het Design Centre ²⁴⁷. Ook deze meubelen bleven lange tijd in productie; de tafel werd tot 1997 verkocht.

6.3. Modulaire meubelsystemen.

²⁴⁴ BA VdB-P, mapdocnr. 28/58: advertentie VdB-P, tafels Konstrukto, Ann, Iris, Libelle.

²⁴⁵ BA VdB-P, mapdocnr. 6/52, 6/55: composiettekeningen tafel en dressoir Academy, oktober 1971.

²⁴⁶ BA VdB-P, mapdocnr. 29/36: folder VdB-P, Academy, met technische gegevens.

²⁴⁷ BA VdB-P, mapdocnr. 15/36, 15/38: ingekomen brieven van het Design Centre, i.v.m. Academy, 1974.

De meubelreeksen Ratio, Sculptura en Zen, die nog steeds in productie zijn, vinden alle hun oorsprong in het Socrates wandprogramma, dat omstreeks 1974 ontworpen werd door Bob Van den Berghe (afb. 146-147). Dit modulair kastensysteem is opgebouwd uit elementen, die in diverse afmetingen te verkrijgen zijn. Kastelementen, zowel zonder als met houten of glazen deuren, worden er, naar behoefte en smaak van de klant, gecombineerd en van houten of glazen legplanken voorzien. De indeling met deze losse elementen kan achteraf nog gewijzigd worden ²⁴⁸.

Toegeschreven aan de ontwerpstudio Van den Berghe-Pauvers vormt de Ratio reeks uit 1975 een variante op Socrates (afb. 148). Terwijl de kastelementen, net als de verticale tussenschotten, bij de oorspronkelijke reeks afgerond zijn, wordt Ratio gekenmerkt door een hoekige afwerking. Een ander verschil is dat de kastelementen van Socrates meer naar voor springen ten opzichte van het gehele meubel, terwijl dit bij de Ratio reeks slechts in beperkte mate gebeurt, waardoor de diverse elementen ongeveer in hetzelfde vlak te situeren zijn. De Ratio reeks heeft met de lagere kastelementen, later gecombineerd met bedden, een meer uitgebreid gamma dan de Socrates reeks, waartoe enkel hoge wandkasten behoren. Ratio heeft bovendien ook, naast de slaapkamermeubelen, een bureauprogramma (afb. 149-150). Door twee afgeronde bureaumeubelen van ongelijke hoogte te combineren, ontstaat een L-vormig bureau, vergezeld van lage ladenmodules op wielen, die onder of naast de bureautafels geplaatst worden.

Ook bij Sculptura en Zen, twee meubelreeksen ontworpen door Bob Van den Berghe, schuilt de kracht, net als bij Socrates en Ratio in de uitgebreide combinatiemogelijkheden. Sculptura, een ontwerp uit 1975 vindt zijn oorsprong in de kastelementen van de Socrates reeks. Doordat de afmetingen op elkaar afgestemd zijn, kunnen de Sculptura elementen in de Socrates corpussen ingepast worden. Ook sculptura is een modulair bergmeubelprogramma, waarbij zelfstandige elementen, in diverse standaardafmetingen, op meerdere manieren kunnen gecombineerd worden. De flexibiliteit van Sculptura laat toe verschillende gehelen te creëren met telkens een andere uitstraling. De elementen kunnen gekoppeld en gestapeld worden, diagonaal ten opzichte van elkaar geplaatst of aan de muur gehangen worden. Een element kan ook zweven tussen twee op de grond staande elementen (afb. 151). Gezien voor- en achterzijde een identiek uitzicht hebben en alle zijden op dezelfde manier afgewerkt worden, is het bovendien mogelijk de elementen vrij in het interieur te plaatsen of als scheidingswand

²⁴⁸ BA VdB-P, mapdocnr. 5/8: folder VdB-P, Socrates, met technische gegevens.

te hanteren, waardoor het meubel bevrijd wordt van de muur, waartegen het zo vaak geplaatst wordt²⁴⁹.

Het ontwerp Zen is een variante van Sculptura, waarbij de elementen uitgebreid werden met imposante, afgeronde bovenbladen, langer dan de kast zelf, wat de combinatiemogelijkheden echter beperkt (afb. 152-153).

Bij de bergmeubelen van de Lotus reeks, eind jaren zeventig door Bob ontworpen, werd eveneens gebruik gemaakt van bovenbladen die langer waren dan de kast zelf. Het basiselement van het Lotus dressoir had twee kastdeuren of vier boven elkaar geplaatste laden. Een speelse variant telde twaalf laden met ongelijke afmetingen (afb. 154-155). Ingefreesde handgrepen, tegelijk functioneel en decoratief, zijn zichtbaar, in tegenstelling tot de Zen en Sculptura elementen, waarbij de handgrepen verborgen in de bovenzijde van de deur te situeren waren, een principe dat ruime verspreiding vond vanaf de jaren zestig²⁵⁰.

De Lotus elementen konden als alleenstaand element voorkomen of per twee of drie gegroepeerd worden, waarbij de elementen, net als bij Zen, niet noodzakelijk tegen elkaar, maar ook met tussenruimte konden geplaatst worden. Tot dezelfde reeks behoorden ook een ronde tafel op vierkante centrale sokkel, plantenbakken, een bed en een door Dries ontworpen salontafel (afb. 156). Deze marmeren salontafel was opgebouwd uit twee op elkaar gestapelde identieke tafels en werd door het Design Centre geselecteerd²⁵¹.

Met de meubelreeksen Socrates, Ratio, Sculptura en Zen sloegen de ontwerpers een weg in die tot heden gevolgd wordt door en die het profiel is gaan vormen van het meubelbedrijf. Sedert midden jaren zeventig werd meer en meer de nadruk gelegd op het creëren van tijdloze, erg sculpturale meubelstukken, die met hun rondom afwerking universeel bruikbaar zijn voor elke ruimte.

Van den Berghe-Pauvers sloot met de modulaire, flexibiliteit garanderende meubelen, aan bij de tendens tot standaardisatie, die sedert midden jaren zestig internationale verspreiding kende en die vooral van toepassing was op kantoormeubilair²⁵².

²⁴⁹ BA VdB-P, mapdocnr. 39/90: folder VdB-P, Sculptura en Zen, met technische gegevens.
B. VAN DEN BERGHE, D. VAN DEN BERGHE, informatie uit gesprek, d.d. 19 februari 2003.

²⁵⁰ M.E. BUCQUOYE, C. KIECKENS, 2001, p. 41.

²⁵¹ BA VdB-P, volgnr. 1503 - 1521.

²⁵² M.E. BUCQUOYE, C. KIECKENS, 2001, p. 41.
P. DORMER, 1995, p. 134.

6.4. Cirkant succesmeubel.

“Rond of vierkant? De Cirkante tafel aarzelt tussen beide.”²⁵³ En dit reeds sinds 1976. Het meest bekende en meest gepubliceerde meubel van de firma Van den Berghe-Pauvers is de door Bob ontworpen Cirkante tafel (afb. 157-158). “Hoe groter, hoe ronder”, titelt een advertentie waarin “cirkant” omschreven wordt als “de meetkundige gezelligheid waarbij steeds meer punten op dezelfde afstand van het middelpunt liggen”²⁵⁴.

Deze vierzijdig openvouwbare tafel is in vierkante, gesloten vorm geschikt voor acht personen. Na het openklappen van de vier zijden – elke zijde klapt afzonderlijk open – ontstaat een achthoekige tafel voor twaalf. Het tafelblad steunt op een kubusvormige sokkel, die bovendien als opbergplaats kan gebruikt worden, en heeft centraal een vierkant gedeelte in marmer of glas. De zichtbare scharnieren, die een wezenlijk onderdeel van het concept vormen, waren waarschijnlijk het belangrijkste struikelblok, dat het publiek aanvankelijk weerhield om de Cirkante tafel te kopen. Pas na negen maanden werd het eerste exemplaar verkocht. Voordien was nochtans heel wat reclame gemaakt en werd het meubel op drie beurzen, Interieur in Kortrijk, Je Huis...Een Thuis in Antwerpen en Het Ideale Huis te Brussel, tentoon gesteld. Hoewel het zolang duurde vooraleer het eerste exemplaar de toonzaal verliet, werd de Cirkante tafel een succes²⁵⁵.

De tafel, die zowel door Dries als door Bob het belangrijkste ontwerp van Van den Berghe-Pauvers genoemd wordt, is, zevenentwintig jaar oud, nog steeds in productie en werd het uithangbord en logo van het meubelbedrijf. De Cirkante ontving in 1978 een label van het Brusselse Design Centre, werd in diverse publicaties opgenomen en siert de voorpagina van het overzichtswerk over Belgische meubelkunst in de twintigste eeuw door Frans Defour²⁵⁶. Het succes van de Cirkante tafel leidde in de jaren tachtig en negentig tot het ontstaan van een aantal varianten op het oorspronkelijke ontwerp. De Cirkante Petit is uiteraard een kleinere versie en de Cirkante Meeting kreeg een rechthoekig in plaats van vierkant tafelblad (afb. 159). Er kan geopteerd worden de centrale sokkel te vervangen door vier tafelpoten in hout of aluminium en ook het gebruik van diverse materialen leidde tot het hanteren van andere namen: Cirkante Bravo voor de uitvoering in MDF en de Cirkante Palazzo in wortelhout²⁵⁷.

²⁵³ A.R.G., *Zilver voor cirkant*, in: *De Standaard*, 24 november 2001. (BA VdB-P, mapdocnr. 27/40)

²⁵⁴ BA VdB-P, mapdocnr. 29/27: advertentie VdB-P.

²⁵⁵ B. VAN DEN BERGHE, D. VAN DEN BERGHE, informatie uit gesprek, d.d. 20 januari 2003.

²⁵⁶ F. DEFOUR, 1979, voorpagina.

²⁵⁷ MDF of Medium Density Fibreboard is een onder zeer hoge druk tot platen geperste emulsie van vervezeld hout met kunsthars als bindmiddel.

BA VdB-P, mapdocnr. 22/13: onuitgegeven tekst: De Cirkante tafel, 1996.

De Cirkante tafel kreeg ook navolging bij andere ontwerpers en fabrikanten. Zo ontwierp Jochen Flacke (1950) in 1985 de Seven Way Table, die nauwelijks verschillen vertoonde met de tafel van Bob Van den Berghe (afb. 160). De Duitse fabrikant Rosenthal werd van plagiaat beschuldigd en, na een uitgebreide briefwisseling, werd het ontwerp van Flacke uit productie genomen ²⁵⁸. Monique Bucquoye schreef: “De bekende cirkante tafel van Bob Van den Berghe werd nogmaals gekopieerd. Na de vele nationale variaties heeft ook het beroemde Duitse Rosenthal het nodig geacht om een versie uit te brengen. Verschillen? Bijzonder weinig” ²⁵⁹.

Op de media-aandacht die het voorval kreeg, werd gereageerd door Vlaams meubelontwerper André Verroken, wiens Ambiente tafel uit 1984 volgens hetzelfde systeem functioneert (afb. 161). Verroken betreurde in zijn brief aan het weekblad Trends dat de Cirkante tafel steeds als een uitvinding van Van den Berghe-Pauvers wordt voorgesteld, terwijl dit tafelconcept met vierzijdig openvouwend blad, veel ouder is en onder meer door Pierre Chareau (1883-1950) reeds in 1926 werd toegepast in het ontwerp voor de speeltafel Mouchoir, waarvan de naam slaat op het principe van de “openvouwende zakdoek”. In 1960 ontwierpen Eugenio Gerli en Mario Christiani voor de Italiaanse firma Tecno de tafel T92 die eveneens volgens dit principe werkt.

In tegenstelling tot het voorkomen van erg grote gelijkenissen, zoals tussen de Cirkante tafel uit 1976 en de Rosenthal tafel uit 1985, mag het hanteren van hetzelfde concept, wat ook door Verroken gebeurde in zijn tafelontwerp Hedem-Team uit Aalter, niet worden beschouwd als plagiaat. Verroken vraagt van Van den Berghe-Pauvers een beetje meer bescheidenheid in verband met de uitvinding van het concept, maar erkent wel de verdienste van het meubelbedrijf om “dit soort tafel van onder het stof te hebben gehaald en opnieuw met succes in de actualiteit te hebben gebracht. Spijtig dat dit hen zo veel moeite en geld heeft gekost, maar het weze de betrokkene een troost dat de firma Van den Berghe-Pauvers er niet alleen bij ons, maar ook in het buitenland een meer dan verdiende reputatie heeft aan over gehouden waar ook ondergetekende als verdediger van het betere, moderne meubel trots op is” ²⁶⁰.

²⁵⁸ BA VdB-P, volgnr. 1227-1243.

BA VdB-P, mapdocnr. 32/16: folder Seven Way Table.

²⁵⁹ M. BUCQUOYE, *Plagiaat*, in: *Weekend Knack*, 27 februari 1985. (BA VdB-P, mapdocnr. 32/19)

²⁶⁰ BA VdB-P, mapdocnr. 32/31: Brief van André Verroken aan Dries Van den Berghe met in bijlage brief van Verroken aan weekblad Trends, i.v.m. plagiaat Cirkante tafel, 4 april 1985.

S. DE KEUSTER, *André Verroken, meubelen die hun eigen wereld scheppen, sterk in zichzelf*, Oostkamp, 2000, p. 24.

6.5. Design Centre selecties.

De eetkamerstoel van Rik Gerard, die in 1959 bekroond was met Het Gouden Kenteken, werd in 1964 opgenomen in de openingstentoonstelling van het Design Centre, dat gegroeid was uit het Instituut voor de Industriële Vormgeving van België en het Groot Hertogdom Luxemburg. Van den Berghe-Pauvers zou dit prestigieuze kwaliteitslabel, dat sinds 1963 overgenomen werd door het Design Centre, geen tweede keer ontvangen. Meerdere meubelontwerpen van Dries en Bob kregen wel in de jaren zeventig en tachtig het label van het Design Centre, dat een niet te miskennen rol gespeeld heeft in de erkenning en waardering van het design ²⁶¹.

Jaarlijks selecteerde deze vereniging, onder meer op belangrijke interieurevenementen als Interieur te Kortrijk en Het Ideale Huis te Brussel, een aantal opmerkelijke producten, waaronder meubilair. De geselecteerde ontwerpen werden uitgenodigd tot deelname aan de jaarlijkse tentoonstelling, waarna ze het label van het Design Centre mochten dragen. Vanaf eind jaren zeventig werd de erkenning door het Design Centre Het Belgisch Label van Industrial Design genoemd, met nog steeds als grote driejaarlijkse prijs Het Gouden Kenteken.

Naast de jaarlijkse selecties werden ook permanente tentoonstellingen verzorgd in de expositieruimte van het Design Centre, waar onder meer meubelen van Van den Berghe-Pauvers – tegen betaling – getoond werden. Ook thematentoonstellingen, zoals Hedendaagse Juwelen, Meubelen en Tapijten in 1982 en de uitwisselingstentoonstelling met het Londense Design Centre in 1967, werden door het Brusselse Design Centre georganiseerd. De overzichtstentoonstelling Meubelen uit België van van de Velde tot Heden was in 1979 eerst te zien in Düsseldorf en daarna in Brussel ²⁶².

Meubelontwerpen van Dries en Bob, die het label ontvingen waren onder meer de Cirkante tafel en het wandmeubel Socrates. Het bed met nachtkastjes en de zetels van de reeks Academy werden eveneens geselecteerd en in oktober van 1975 als “produkt van de maand” in het Design Centre voorgesteld. Ook in de jaren tachtig zou Van den Berghe-Pauvers nog een aantal selecties ontvangen ²⁶³.

²⁶¹ M. BUCQUOYE, *Design Centrum speelt rol in erkenning vormgeving*, in: *Mobilia*, juli 1984, p. 14. (BA VdB-P, mapdocnr. 35/57)

²⁶² BA VdB-P, volgnr. 1081-1153.

²⁶³ Idem.

6.6. In een notendop.

De jaren zeventig werden ingeluid met meubelen, afwijkend van de gangbare Van den Berghe-Pauvers stijl uit het vorige decennium. Deze vernieuwing uitte zich zowel in de eigen ontwerpen van de meubelfabriek als in het integreren van designsymbolen met internationale bekendheid als de Panton stoel, de Up serie van Pesce en de zitzak Sacco in het aanbod.

Verantwoordelijk hiervoor was de jonge generatie Van den Berghe, Hilda, Dries en Bob, die in de loop van de jaren zestig in het familiebedrijf begonnen te werken. De broers Dries en Bob stonden vanaf eind jaren zestig in voor de meubelontwerpen en zijn tot heden zowel ontwerpers en meubelfabrikanten als, net als zus Hilda, de leidinggevende personen in het bedrijf.

Nadat de meubelreeksen Futura en Kubus begin jaren zeventig in hoogglanslak werden uitgevoerd, werd snel terug overgeschakeld op de vertrouwde grondstof, hout. Met de sculpturale reeksen Socrates, Ratio, Sculptura en Zen werd door Dries en Bob een aantal modulaire meubelsystemen ontwikkeld. Het tijdloze karakter van deze sober vormgegeven meubelen en de universele en flexibele mogelijkheden ervan, zijn belangrijke kenmerken van Van den Berghe-Pauvers meubelen geworden. Deze meubelen zijn nog steeds in productie, net als de Cirkante tafel, die als belangrijkste en bekendste creatie het uitgangbord van het meubelbedrijf is geworden.

Een hoofdstuk was afgesloten, een nieuw aangebroken met de komst van de nieuwe generatie, die tot heden de kern vormt van Van den Berghe-Pauvers.

Hoofdstuk 7. 1980 |1989: Succes en experiment tijdens de veelzijdige jaren tachtig.

7.1. Meubelen als bloemen: iris, krokus en orchidee.

Tijdens de jaren tachtig bleven de ontwerpen uit het vorige decennium in productie, maar kwamen ook een aantal nieuwe creaties tot stand, de ene al succesrijker dan de andere. Terwijl de modulaire kastprogramma's in de eerste plaats functioneel vormgegeven werden, getuigt de Iris reeks, ontworpen in 1982, van een zekere speelse elegantie door de gestroomlijnde vormen. Het subtiële ornament deed zijn intrede, zonder evenwel aan functionaliteit in te leveren.

Kenmerkend voor de Iris stoel is de hoge gebogen rugleuning die doorloopt tot op de grond en zo de achterste van de drie stoelpoten vormt. Bij de armstoelversie lopen de poten vooraan, eveneens op gestroomlijnde wijze, over in de armleuningen (afb. 162-164). Deze zitmeubelen in massief hout zijn uit de plank gezaagd; er werden geen voorgevormde of geplooiden stukken gebruikt. Het dressoir, evenals de stoel door Bob ontworpen en geselecteerd door het Design Centre, werd rondom afgewerkt, volgens het inmiddels traditioneel geworden principe kenmerkend voor Van den Berghe-Pauvers meubelen (afb. 165-166)²⁶⁴. In het oog springend bij dit dressoir zijn de naar voor krullende hoeken van laden en deuren. Deze overgeplooiden handgrepen zijn in het hout gesculpteerd en maken integraal deel uit van de deuren.

Kenmerkend voor de tafel, die tot dezelfde reeks behoort en in 1982 door Dries ontworpen werd, is het erg dunne tafelblad (afb. 167). Het ranke uitzicht wordt visueel nog versterkt door de afgeronde zijden aan de onderkant van het blad, dat steunt op twee, eveneens afgeronde, als tafelpoten functionerende panelen, en optioneel een glazen paneel dat de twee houten tafelpoten doormidden snijdt.

Tot dezelfde reeks behoren verder een bureau met afzonderlijk ladenblok op wielen, een salontafel, een zetel en het boekenrek Iris Ritmo, maar niet al deze ontwerpen bleven in productie (afb. 168). Iris Japonica, een tafel als variant op de Iris reeks werd in 1983 door Dries bedacht, maar kende, in tegenstelling tot de eetkamermeubelen van de moederreeks, geen succes (afb. 169). Het kruisvormig potengestel doorsneed het tafelblad, dat zo

²⁶⁴ BA VdB-P, mapdocnr. 11/66: foto dressoir Iris, vermelding: Design Centre Selectie.
BA VdB-P, mapdocnr. 21/2: folder VdB-P, stoel Iris, met technische gegevens.

getransformeerd werd tot een vierlob, refererend naar het klavertje vier, eerder dan naar de iris²⁶⁵.

Het concept van de Iris stoel kreeg, met ontwerpen van beide broers, een aantal navolgers, die net als de Iris stoel, deel uitmaken van het huidige gamma van Van den Berghe-Pauvers. Orchidee, de stoel die in 1985 door Dries werd ontworpen, heeft heel wat overeenkomsten met de Iris stoel, met als enig verschil de rugleuning, die bij beide types als derde stoelpoot functioneert (afb. 170). De rugleuning is bij de Orchidee stoel echter korter, beschrijft een andere boog en is samengesteld uit twee symmetrische delen, die elkaar met hun overgeplooide zijden net niet raken.

Minder gelijkend is de Krokus stoel van Bob uit 1987 (afb. 171). Dit zitmeubel heeft vier poten en een eveneens gebogen rugleuning, evenwel korter dan die van de Iris stoel. De diverse onderdelen hebben alle een verschillende ronding en zijn nergens evenwijdig aan elkaar. De krachtige en tegelijk soepele vormgeving maakt van dit zitmeubel een karakterstoel in de Van den Berghe-Pauvers stijl²⁶⁶.

7.2. (An)abstracte levensbeschouwing in de ontwerpen van Dries Van den Berghe.

Ann en Abstrakta zijn twee afzonderlijke, maar samen horende ontwerpen van Dries Van den Berghe, waarbij de Ann uitvoering een afgeronde constructie heeft en de Abstrakta versie gekenmerkt wordt door een hoekige afwerking. De eerste ontwerpen voor het tafelprogramma Ann/Abstrakta dateren reeds van 1976 (afb. 172, 175). Pas rond 1981 werden de tafels Ann, opgebouwd uit kwartronde elementen, geselecteerd door het Brusselse Design Centre, net als het bed Ann dat later aan deze reeks, die oorspronkelijk enkel uit tafels bestond, werd toegevoegd (afb. 174)²⁶⁷.

De idee, die aan de basis lag van deze tafelreeks was het ontwerpen van een programma los van de verstarde begrippen “salontafel” en “eetkamertafel”. De lage tafels vervullen niet enkel de functie van salontafels, maar kunnen ook als bijzettafel of nachttafel gebruikt worden. Ook

²⁶⁵ BA VdB-P, mapdocnr. 36/3: prijslijst met afbeeldingen tentoongesteld meubelen op Interieur 84. D. VAN DEN BERGHE, informatie uit e-mail, d.d. 19 april 2003.

²⁶⁶ BA VdB-P, mapdocnr. 21/3: folder VdB-P, stoel Krokus, met technische gegevens. D. VAN DEN BERGHE, informatie uit e-mail, d.d. 19 april 2003.

²⁶⁷ BA VdB-P, mapdocnr. 14/57: foto lage tafel Ann, 1976. BA VdB-P, mapdocnr. 29/15, 35/4: ingekomen brieven van het Design Centre, i.v.m. tentoonstelling tafelprogramma en bed Ann, 1981.

een versie met ingewerkt schaakbord behoorde tot het gamma, dat hierdoor uitgebreid werd met een speeltafel (afb. 173). Het multifunctionele aspect is eveneens van toepassing op de hoge tafels, die met hun sobere vormgeving geschikt zijn als eettafel en werktafel, maar ook als bureau of vergadertafel. Deze meubelen konden verkregen worden met tafelblad in hout, marmer of glas ²⁶⁸.

De tafeltjes Rustenburg, die oorspronkelijk werden ontworpen voor de psychiatrische instelling Rustenburg te Brugge, dateren van 1985 en sluiten, met hun universele bruikbaarheid aan bij het concept van de lage tafels Ann en Abstrakta (afb. 176). Deze erg eenvoudige bijzettafeltjes van Dries kunnen handig gestapeld worden en vormen, naast elkaar geplaatst, een grotere salontafel ²⁶⁹.

Ook de salontafel Mobilis uit 1983, eveneens van dezelfde ontwerper, kaderde in dezelfde opvatting van Van den Berghe-Pauvers, dat een meubel zo divers mogelijk bruikbaar diende te zijn. Mobilis bestond uit twee, opnieuw eenvoudig vormgegeven tafeltjes, die door hun ongelijke hoogte en afmetingen makkelijk onder elkaar te schuiven waren (afb. 177). In tegenstelling tot de tafelprogramma's Rustenburg, Ann en Abstrakta, behoort Mobilis niet meer tot de huidige Van den Berghe-Pauvers producten.

Een ander ontwerp van Dries uit 1983, Roulette, werd bekroond met het label van het Design Centre, waar het bovendien tentoongesteld werd als "Belgisch geschenk" (afb. 178-179). De draaiplaat, geschikt als kaasschotel of fruitschaal, bestaat uit een houten onderplaat, waarop, via glazen bolletjes – inspiratie voortvloeiend uit een jeugdherinnering aan glazen knikkers – een glasplaat draait. De roulette werd uitgevoerd naar landen als Zwitserland, Denemarken en de Verenigde Staten, en is tot heden te verkrijgen bij Van den Berghe-Pauvers. Volgens het principe van de Roulette werd, een jaar na haar ontstaan, ook een salontafel ontworpen (afb. 180)²⁷⁰. Een accessoire was meubel geworden, wat erop wijst dat de ontwerpen bij Van den Berghe-Pauvers steeds blijven verder leven en evolueren. Eén ontwerp biedt zo inspiratie voor diverse varianten op hetzelfde thema.

²⁶⁸ BA VdB-P, mapdocnr. 18/161: folder VdB-P, tafels Ann/Abstrakta, met technische gegevens.

²⁶⁹ BA VdB-P, mapdocnr. 19/17: folder VdB-P, bijzettafeltjes Rustenburg, met technische gegevens. D. VAN DEN BERGHE, informatie uit e-mail, d.d. 19 april 2003.

²⁷⁰ BA VdB-P, mapdocnr. 9/6: onuitgegeven tekst van D. VdB: *Het wonderbare verhaal van de dertig glazen bolletjes*.

BA VdB-P, mapdocnr. 9/7: folder VdB-P, draaiplaat Roulette, met technische gegevens. D. VAN DEN BERGHE, informatie uit e-mail, d.d. 19 april 2003.

Naast de Roulette tafel, met volledig glazen tafelblad, zorgde Dries in 1983 voor nog een aantal creaties met glas als dominerend materiaal. Het betrof een aantal salontafeltjes, luisterend naar de namen Flash, Sunrise, Laser en Fly Away, bestaand uit glas in combinatie met MDF stukken (afb. 179). Deze ontwerpen werden niet bij Van den Berghe-Pauvers, maar wel bij fabrikant Mirodan in productie genomen ²⁷¹.

Ook voor de zetelfabriek Dodo werd door Dries een meubel ontworpen, de zitgroep Agora. Dit ontwerp uit 1988 was het enige voor deze fabrikant ²⁷².

Een ander geesteskind van Dries uit 1983, dat door hemzelf zijn belangrijkste ontwerp genoemd wordt, is Levenslijn (afb. 181). Eerder dan als een echt ontwerp, kan levenslijn beschouwd worden als een concept. Levenslijn is een grafisch en symbolisch element, dat aangebracht werd in een reeds bestaand Van den Berghe-Pauvers meubel, met name de sobere Sculptura reeks.

Het ontwerp ontstond vanuit de idee een gepersonaliseerd meubel te creëren, verbonden aan de oorspronkelijke eigenaar. Door geboorte en dood, respectievelijk gesymboliseerd door verticalen en horizontalen aan elkaar te liëren ontstaat een diagonale Levenslijn. De hellingshoek of schuinte van elke levenslijn, die bestaat uit een vijf millimeter brede lijn, die in een contrasterend materiaal in het meubeloppervlak gefreesd wordt en er een vijftal millimeter bovenuit steekt, wordt bepaald door het geslacht en leeftijd van de koper, rekening houdend met de gemiddelde leeftijd van overlijden van Belgische mannen en vrouwen ²⁷³.

In een persconferentie gehouden in september 1983, om het concept van de Levenslijn voor te stellen aan het publiek, had de heer Van de Walle het over persoonlijke merktekens op meubelen doorheen de eeuwen. Op diverse meubelstukken werden, doorheen de tijden, merktekens aangebracht, onder meer om belangrijke en markante gebeurtenissen te memoriseren. Zowel inscripties, wapenschilden, patroonheiligen als monogrammen of symbolische en allegorische taferelen op meubelstukken kunnen in verband gebracht worden met de oorspronkelijke eigenaar en zo als nagedachtenis voor die persoon fungeren.

²⁷¹ s.n., *Meubelfabriek Van den Berghe-Pauvers, woonfilosofie met vakmanschap*, s.l., s.d. (BA VdB-P, mapdocnr. 38/11)

²⁷² D. VAN DEN BERGHE, informatie uit e-mail, d.d. 19 april 2003.
BA VdB-P, mapdocnr. 8/1: uitvoeringstekening zitgroep Agora.

²⁷³ BA VdB-P, mapdocnr. 18/158: onuitgegeven tekst van D. VdB: *De Levenslijn, grafisch en symbolisch element, toegepast in een Van den Berghe-Pauvers meubel*.

Dergelijke meubelen kunnen zowel voor belangrijke als voor gewone personen bestemd zijn
274.

Dit idee, van een meer dan louter oppervlakkige binding tussen meubel en gebruiker vormde het uitgangspunt voor de Levenslijn van Dries Van den Berghe, die deze verbondenheid met de eigenaar ook in het hedendaags meubel wou toegepast zien. Deze verbinding, die het louter functionele overstijgt, wordt volgend de ontwerper verwezenlijkt door het, op uiterst subtiële wijze aanbrengen van een persoonlijk en symbolisch signaal. Dit teken heeft behalve de symbolische betekenis, die slechts gekend is nadat men erover ingelicht is, ook een ornamentele functie door de grafische sterkte ²⁷⁵.

Dat Dries de Levenslijn, waartoe een ingreep dient te gebeuren op een ander meubel, als zijn belangrijkste ontwerp blijft beschouwen, ondanks de gering aandacht en het beperkte succes bij het publiek, zegt reeds veel over de mentaliteit van de ontwerper, fabrikant en verkoper, voor wie als mens niet het louter commerciële primeert. Het Levenslijn concept wordt, gezien het niet enkel in verband staat met het leven, maar ook met de dood, door velen als morbide ervaren en wordt slechts door enkelingen begrepen en geapprecieerd ²⁷⁶.

7.3. Van den Berghe-Pauvers ontwerpen in het buitenland.

Niet enkel het tafelaccessoire Roulette werd door buitenlandse firma's besteld, ook andere Van den Berghe-Pauvers ontwerpen, waaronder uiteraard de Cirkante tafel, werden en worden in het buitenland verkocht. Terwijl het Gentse bedrijf instaat voor de Belgische markt, verkreeg de Deense fabrikant Tranekaer in 1982 de licentie om Van den Berghe-Pauvers meubelen te produceren en te verdelen in andere landen ²⁷⁷.

Nog steeds, ruim twintig jaar na het begin van de samenwerking tussen Van den Berghe-Pauvers en Tranekaer, zijn de Cirkante tafel en zowel stoel als armstoel van de Iris reeks bij dit bedrijf in productie. In de loop der jaren werden ook andere ontwerpen van Dries en Bob

²⁷⁴ BA VdB-P, mapdocnr. 18/159: onuitgegeven tekst van A.L.J. Van den Walle: *Persoonlijke merktekens op meubelen doorheen de eeuwen*, naar aanleiding van persconferentie Levenslijn, 22 september 1983.

²⁷⁵ BA VdB-P, mapdocnr. 18/158: onuitgegeven tekst van D. VdB: *De Levenslijn, grafisch en symbolisch element, toegepast in een Van den Berghe-Pauvers meubel*.

²⁷⁶ B. VAN DEN BERGHE, D. VAN DEN BERGHE, informatie uit gesprek, d.d. 20 januari 2003.

²⁷⁷ s.n., *België exporteert meubelontwerpen naar Denemarken*, in: *Het Volk*, Gent, 6 augustus 1982. (BA VdB-P, mapdocnr. 15/9)

s.n., *Oostvlaamse designers exposereren in het Grand Palais, Champs-Élysées, Bob Van den Berghe, s.l., 26 september 1981*. (BA VdB-P, mapdocnr. 32/13)

in het Tranekaer gamma opgenomen. De afzetmarkt bleek echter niet koopkrachtig genoeg te zijn voor het Iris dressoir, de tafels en salontafels Iris, Parthenon en Three In One, de stoelen Orchidee, Delta en Wave en het kastenprogramma Sculptura, ontwerpen die gedurende een kortere periode door Tranekaer verdeeld werden ²⁷⁸.

7.4. Flirten met het postmodernisme.

Eind 1985 werd in het Gentse meubelbedrijf een persconferentie gehouden, gekoppeld aan een tentoonstelling in de toonzaal van Van den Berghe-Pauvers. De hier gepresenteerde reeksen, Delta en Variabele Geometrie bereikten evenmin als Levenslijn, de gewenste verkoopcijfers. De uitgebreide persaandacht ging vooral naar de reeks Variabele Geometrie, een ontwerp van wiskundige Hugo Verheyen (1949), dat op de financiële steun kon rekenen van Van den Berghe-Pauvers, waar de prototypes gefabriceerd werden. De ontwerpen van Verheyen waren technische hoogstandjes, waarvan bij voorbaat vaststond dat het meubel niet zou aanslaan bij het publiek.

Toch wilden Dries en Bob Van den Berghe aan Hugo Verheyen de kans bieden zijn concepten uit te werken en te presenteren op de tentoonstelling. Hierop waren ook houten wandsculpturen van de Waalse kunstenaar Michel Delaere te zien, die voor de gelegenheid een dressoir sculpteerde, wat enigszins aansloot bij het Levenslijn concept van Dries (afb. 182)²⁷⁹.

De georganiseerde persconferentie richtte niet enkel de aandacht op Verheyen, maar focuste ook op laatste ontwerp van Bob, de Delta reeks en betekende uiteraard publiciteit voor het bedrijf.

De reeks Variabele Geometrie ontstond door het samengaan van de technologische en mathematische kennis van Verheyen en het vakmanschap van de fabrikanten, die aan Verheyen opdracht gaven tot het ontwerpen van een meubel volgens de theorieën van de variabele geometrische structuren, waarrond de ontwerper in die periode zijn

²⁷⁸ BA VdB-P, volgnr. 794 - 797, 876.

D. VAN DEN BERGHE, informatie uit e-mail, d.d. 19 april 2003.

²⁷⁹ BA VdB-P, mapdocnr. 7/56: uitgaande brief aan pers i.v.m. persconferentie Variabele Geometrie, 6 december 1985.

doctoraatsonderzoek voerde. Tot de tentoongestelde ontwerpen behoorden slechts een aantal prototypes van multifunctionele meubelen en ook sculpturen, die functioneerden volgens het principe van polyeders met variabele geometrie ²⁸⁰.

Het basisontwerp, een kubusvormig barkast-tafeltje werd met een druk op een knop geopend en veranderde in een grotere geometrische structuur, waarin acht driehoekige openingen ontstonden waarlangs flessen en glazen uit het barmeubel konden worden gehaald. Tijdens deze transformatie, waarbij het bovenblad een hogere positie innam, bleven de horizontale vlakken stabiel. Het kubusvormig kastje werd in een andere versie uitgebreid met een groter tafelblad. Op de tentoonstelling waren verder maquettes, andere structuren en sculpturen te zien, alle gebaseerd op variabele meetkundige kristalstructuren en de toepassingsmogelijkheden van mobiele veelvlakken (afb. 183-185)²⁸¹.

De samenwerking tussen Van den Berghe-Pauvers en Hugo Verheyen, die “de traditionele verbinding van wetenschap, technologie en kunst in ere herstelde”, was slechts eenmalig ²⁸². De ontwerpen werden enkel als prototype geproduceerd, maar niet gecommmercialiseerd. Het evenement diende eerder als aandachtstrekker voor zowel Verheyen als de Gentse meubelfabriek.

De nieuwe meubelreeks Delta van Bob Van den Berghe, eveneens daterend uit 1985, die gelijktijdig met Variabele Geometrie voorgesteld werd, had evenmin noemenswaardig succes. In deze reeks, waartoe stoel, tafel en dressoir behoren, is de driehoekige balk, met zowel functionele als esthetische kwaliteit, het centrale dragende element (afb. 186-189). Hoewel het karakter van dit meubel-ensemble het tegendeel doet vermoeden, is dit kenmerkend onderdeel volledig in hout vervaardigd. De balk, die ondanks haar lichtheid toch een grote stijfheid en draagkracht bezit, bestaat uit drie driehoekvormige balkjes, met elkaar verbonden door houten staafjes. Bij de stoel, die als het ware een uitvergroting is van een fragment van de balk, gebeurt de verbinding tussen de drie driehoekvormige poten op dezelfde manier als bij de balk ²⁸³.

²⁸⁰ BA VdB-P, mapdocnr. 7/57: onuitgegeven teksten: *Meubelen die meer kunnen* en *Hugo Verheyen*, n.a.v. persconferentie Variabele Geometrie, 13 december 1985.

²⁸¹ s.n., *Antwerpse wiskundige geeft vorm een nieuwe dimensie, één druk op de knop en je tafel wordt een kast*, s.l., 16 december 1985. (BA VdB-P, mapdocnr. 9/27)

G. DE MOL, *Nieuw wonen in veelvlakken*, in: *De Morgen*, 18 december 1985. (BA VdB-P, mapdocnr. 9/28)

²⁸² BA VdB-P, mapdocnr. 7/57: inleidende tekst door A. Patfoort, n.a.v. persconferentie Variabele Geometrie, 13 december 1985.

²⁸³ BA VdB-P, mapdocnr. 7/63: onuitgegeven tekst: Delta, met technische gegevens, 1985.

Momenteel is van de Delta reeks enkel het dressoir, met hangend opberggedeelte, nog in productie.

Nadat het modernisme vanaf de jaren vijftig het bekende principe *form follows function* hanteerde, gaven de jaren tachtig het ornament zijn recht van bestaan terug. Nadat pure schoonheid, als gevolg van het toepassen van zuivere vormen en strak functionalisme in de design wereld de boventoon voerde, werd de fantasie opnieuw in het leven geroepen. Nadat interieurs gekarakteriseerd werden door de “wit-look en de rage van het designzwart”, deed kleur opnieuw zijn intrede in de jaren tachtig²⁸⁴.

Het postmodernisme van dit decennium werd ingeluid met de leidende Italiaanse designgroepen Alchimia en Memphis, die het interieurdesign in vraag stelden en op grappige wijze bekritiseerden. Alchimia werd in 1977 opgericht door Alessandro Mendini (1931) en een viertal jaar later ontstond te Milaan de groep Memphis rond de ontwerper Ettore Sottsass (1917).

Toch dienen de voorgaande decennia, die meer dan slechts één enkele stijlstroming kenden, genuanceerd en de contrasten minder scherp gesteld te worden. Ook reeds in de jaren zestig – toen het postmodernisme haar ontstaan kende – en in de jaren zeventig waren er, naast het strenge design, stromingen die organische, biomorfe vormen voorop stelden en aan de fantasie een plaats gaven²⁸⁵.

De prototypes van de Variabele Geometrie en de meubelreeks Delta, beide daterend uit het midden van de jaren tachtig, leunden op voorzichtige wijze aan bij het postmodernisme. Zonder echter in extremen te vervallen en zonder het functionele aspect te verlaten, koos ook Van den Berghe-Pauvers voor het, op subtiele wijze integreren van ornamenten en kleur. Voor een groot aantal ontwerpen kon vanaf die periode voor de afwerking gekozen worden uit een honderd vijftigtal kleuren, naast de mogelijkheid om het blank hout zichtbaar te laten.

Ook het ontwerp voor Mirodan, met in diverse kleuren te verkrijgen MDF, was in dezelfde context te situeren. De salontafels met glazen tafelbladen Pisa en Parthenon, en de tijdschriftenhouder Butterfly, eveneens met glas als belangrijkste component, zijn drie speelse creaties van Dries, daterend van circa 1985, die getuigen van een zekere invloed van de

²⁸⁴ M.E. BUCQUOYE, *De muren zijn wit, het design zwart, de stoelen hard. En dan steekt de polemieek rond het ornament opnieuw de kop op.* 80, s.l., 22 december 1989, p. 46-50.

²⁸⁵ P. DORMER, 1995, p. 137-138.

algemene tendens van de jaren tachtig (afb. 190-192). Het beperkt aantal toch eenvoudige onderdelen werd bij deze drie meubelen gecombineerd tot verrassende en ludieke gehelen²⁸⁶.

De hier besproken ontwerpen behoren, met uitzondering van het Delta dressoir, niet meer tot het huidige aanbod van de meubelzaak. Tot heden bleef het aspect kleur wel een mogelijke factor, gezien het merendeel van de Van den Berghe-Pauvers meubelen zowel in blank hout als afgewerkt met kleurenbeits te verkrijgen is. De meer tijdloze meubelen uit hetzelfde decennium, zoals de reeksen Iris, Ann en Abstrakta, konden, in tegenstelling tot de meer tijdsspecifieke ontwerpen, die slechts een gering succes kenden, rekenen op meer bijval en zijn, net als de Cirkante tafel, mede verantwoordelijk voor de bekendheid van Van den Berghe-Pauvers.

7.5. In een notendop.

Erg uiteenlopende meubelcreaties kwamen tijdens de jaren tachtig tot stand bij het meubelbedrijf Van den Berghe-Pauvers. Kaderend binnen de opvatting van de ontwerpers Dries en Bob dat een meubel “universeel bruikbaar moet zijn in elke ruimte en voor elk doel”, ontstonden de tot heden geproduceerde reeksen Rustenburg, Ann en Abstrakta, ontwerpen waarbij de kracht schuilt in het tijdloze karakter²⁸⁷.

Ook het subtiele ornament deed, samen met het gebruik van gebogen en gestroomlijnde vormen, zijn intrede met de meubelen Iris, Orchidee en Krokus. Minder tijdloos waren de ontwerpen van Dries en Bob die aansluiting zochten bij het internationale postmodernisme, maar die, omwille van de beperkte bijval, bijna alle reeds uit de productie verdwenen zijn. Het ontdekte aspect kleur blijft tot heden een mogelijke optie om de traditiegetrouw steeds in hout uitgevoerde meubelen een andere uitstraling te geven.

Terwijl Dries een aantal meubelen ontwierp voor de fabrikanten Mirodan en Dodo, kende Van den Berghe-Pauvers een kortstondige en eenmalige samenwerking met ontwerper en wiskundige Hugo Verheyen, wiens ontwerpen, gebaseerd op de principes van de variabele geometrie, enkel als prototype vervaardigd werden in de meubelfabriek.

²⁸⁶ D. VAN DEN BERGHE, informatie uit e-mail, d.d. 19 april 2003.

²⁸⁷ s.n., *Meubelfabriek Van den Berghe-Pauvers, woonfilosofie met vakmanschap*, s.l., s.d. (BA VdB-P, mapdocnr. 38/11)

De meubelen van Van den Berghe-Pauvers overschreden de Belgische grenzen en sinds 1982 produceert en verdeelt Tranekaer in Denemarken onder licentie meubelen van de twee Belgische ontwerpers voor andere landen.

Het concept van de Levenslijn kon echter niet rekenen op algemene appreciatie, maar wordt toch door Dries beschouwd als zijn belangrijkste persoonlijke ontwerp, aansluitend bij zijn eigen levensbeschouwing.

De meubelexperimenten van Dries en Bob leidden tot een veelzijdig decennium voor Van den Berghe-Pauvers, waarbij niet alle ontwerpen evenveel succes oogstten.

Hoofdstuk 8: 1990 |2003: Blijvende creativiteit, getemperde vitaliteit.

8.1. Meest recente meubelkriebels.

“Een meubel is pas goed als er niets meer af kan”, verwoordde Albert Van den Berghe ruim veertig jaar geleden zijn voorkeur voor sobere meubelen ²⁸⁸. De tijdloze eenvoud, sinds de jaren vijftig kenmerkend voor Van den Berghe-Pauvers meubelen, maakt dat ontwerpen uit de voorbije decennia nog steeds deel uitmaken van het huidige aanbod van het Gentse meubelbedrijf. Deze ontwerpen zijn nog altijd actueel en stroken ook met de intussen eenentwintigste-eeuwse opvattingen van Hilda, Dries en Bob.

Heel wat recente ontwerpen ontstonden door het voortborduren op reeds langer bestaande creaties. Zo voegde Bob de Cirkante Petit en de Cirkante Meeting in respectievelijk 1993 en 1996 toe aan zijn bekendste ontwerp, de Cirkante tafel (afb. 159)²⁸⁹.

Pagode werd in 1990 door Dries ontworpen als variant op de door Bob ontwikkelde reeksen Sculptura en Zen (afb. 193). Waar Zen een afgerond bovenblad heeft, kreeg Pagode een spits toelopend blad, dat net als bij Zen breder is dan de bergmeubelen eronder. De Pagode elementen hebben bovendien, over de volledige hoogte van de kastdeur een overgeplooid handgreep, te vergelijken met de rugleuning van de Orchidee stoelen ²⁹⁰.

Een aantal jaar na het ontstaan van de Krokus stoel kon dit zitmeubel aan een gelijknamige, bijpassende tafel geplaatst worden (afb. 194). De door Bob ontworpen Krokus tafel, met vier lichtgebogen poten onder een strak tafelblad, is uitschuifbaar en in drie verschillende lengtes verkrijgbaar ²⁹¹.

In 1998 zag een nieuwe stoel het levenslicht. Wave, naar ontwerp van Bob, heeft, net als de stoelen Iris en Orchidee, slechts drie poten, waarbij de rugleuning tevens het verlengde van de achterste stoelpoot is (afb. 195). Ook inzake vormgeving sluit de Wave stoel, met de smalle, gebogen en gestroomlijnde rugleuning en de quasi trapeziumvormige zitting, aan bij de eerdere modellen. Nieuw is de in metaal uitgewerkte verbindingsregel tussen beide voorste stoelpoten. Tot deze golvende Wave reeks behoren ook een bed en dressoir (afb. 196)²⁹².

²⁸⁸ T. PIEK, 1959, p. 10.

²⁸⁹ D. VAN DEN BERGHE, informatie uit e-mail, d.d. 19 april 2003.

²⁹⁰ Folder VdB-P, Sculptura, Zen, Pagode, met technische gegevens. (recente folder, nog niet in BA VdB-P)

²⁹¹ s.n., *Krokustafel volgt –stoel op*, in: *De Morgen*, 29 mei 1992. (BA VdB-P, mapdocnr. 20/117)

²⁹² D. VAN DEN BERGHE, informatie uit e-mail, d.d. 19 april 2003.

Andere recente ontwerpen zijn, eerder dan geïnspireerd op één bepaald meubel, gebaseerd op een voor Van den Berghe-Pauvers karakteristiek geworden principe. Een meubel mag niet beperkt zijn door de gebondenheid aan slechts één bepaalde functie, maar is daarentegen waardevoller wanneer het meerdere mogelijkheden biedt aan zijn gebruiker. In de Van den Berghe-Pauvers filosofie wordt de Latijnse herkomst van het woord meubel, *mobilis*, eer aangedaan, en is een meubel niet enkel mobiel in de ruimte, maar bij voorkeur ook mobiel in zichzelf²⁹³.

Met de modulaire kastprogramma's kunnen bijvoorbeeld erg uiteenlopende meubelgehelen gecreëerd worden. De tafels Ann, Abstrakta en Rustenburg zijn in elke ruimte en voor elke functie bruikbaar en kunnen tot grotere gehelen gecombineerd worden. Na een eenvoudige transformatie biedt de Cirkante tafel plaats aan een groter aantal personen, zonder dat hiervoor gereedschap, schroeven of losse verlengstukken nodig zijn. Dit zijn slechts enkele voorbeelden van meubelen die de mobiliteit en flexibiliteit bezitten, die door Van den Berghe-Pauvers zo belangrijk geacht worden.

Een aantal tafelontwerpen van Dries sluit nauw aan bij het concept van de Cirkante. Trifolium – de botanische naam voor het klavertje drie – uit 1992 wordt in een handomdraai drie keer groter (afb. 197). Met een eenvoudige handeling verandert het vierkante tafeltje van één bij één in een rechthoekige tafel van drie bij één meter. De tafelpoten schuiven hierbij uit elkaar en het tafelblad klapt open, volgens een eenvoudig systeem met scharnieren. Indien uitgevoerd in diverse houtsoorten of kleuren wordt het spel der driehoeken benadrukt, wat de overigens sobere Trifolium tafel opvallender maakt. Dit handige meubel werd in het Tranekaer gamma Three In One genoemd²⁹⁴.

De tafel Duplo, die in 2000 door Dries ontworpen werd, is eveneens openklapbaar door middel van een scharniersysteem (afb. 198). Terwijl twee delen worden opengevouwen, dient het middelste paneel met hyperboloïdische vorm weggenomen te worden. Deze rechthoekige tafel krijgt, onlogischer wijze, door een stuk weg te nemen, een bovenblad met groter oppervlak en afgeronde uiteinden²⁹⁵.

²⁹³ BA VdB-P, mapdocnr. 13/28: onuitgegeven tekst *Van den Berghe-Pauvers, historiek en filosofie*, s.d., circa 1985.

²⁹⁴ s.n., *Groot, groter, grootst*, in: *Het Laatste Nieuws*, 14 november 1992. (BA VdB-P, mapdocnr. 35/12)

BA VdB-P, mapdocnr. 18/80: advertentie Three In One, in: *Berlingske Tidende*, 29 april 1993.

BA VdB-P, mapdocnr. 22/7: folder VdB-P, tafel Trifolium, met technische gegevens.

T. DEN BOON, G.G.GEERTS, 1999, deel s-z, p. 3508.

²⁹⁵ D. VAN DEN BERGHE, informatie uit e-mail, d.d. 19 april 2003.

BA VdB-P, mapdocnr. 19/72: advertentie VdB-P, tafel Duplo.

Het tafelconcept Twins van Dries dateert van 2002 en biedt eveneens meerder gebruiksmogelijkheden (afb. 199). Twins bestaat, zoals de naam reeds laat vermoeden, uit twee lage, smalle, identieke elementen. Het tafelduo kan, op diverse manieren samengevoegd, fungeren als grotere salontafel, maar de twee delen kunnen ook afzonderlijk als bijzettafeltjes gebruikt worden.

De strakke soberheid van Twins, is ook aanwezig bij Java, een eetkamertafel die in 1999 door Bob ontworpen werd en die dezelfde tijdloze vormgeving vertoont als onder meer de tafels Abstrakta, Ann, Iris en Konstrukto. Libelle, het tafelontwerp van Dries uit 1995 wordt eveneens gekenmerkt door eenvoud, maar de afgeronde vormen van het tafelblad en de gebogen aluminium poten geven het meubel toch een sierlijke en speelse uitstraling (afb. 200)²⁹⁶.

Het voorlopig laatste ontwerp van Dries is het opbergmeubel Totem. Met dit ‘verticale dressoir’ wil de ontwerper een alternatief brengen voor het traditionele dressoir. Ten opzichte van het klassieke horizontale type neemt deze kast met deuren aan twee zijden minder ruimte in, wat als belangrijkste voordeel geldt. Dit rondom afgewerkte meubel met – uiteraard – sobere vormgeving kan zowel tegen de muur of in een hoek, als vrij in de ruimte geplaatst worden en op diverse manieren met identieke elementen gecombineerd worden tot een groter geheel.

Wanneer Totem, tegen Dries’ eigen verwachtingen in, aanslaat bij het publiek, wordt het ontwerp, dat momenteel enkel als prototype vervaardigd werd, in productie genomen. Zoniet wordt het meubel aan lage prijs verkocht en verdwijnt het ontwerp terug in de kast om, in het beste geval, opnieuw opgedist te worden wanneer een meer geschikt moment zich aankondigt²⁹⁷.

De laatste jaren is dit het lot van heel wat creaties van Dries en Bob. Een aantal meubelontwerpen, veelal de beste, aldus Dries, wordt nooit gerealiseerd, terwijl van andere een schaalmodel wordt gemaakt. Slechts een beperkt aantal wordt op ware grootte als prototype vervaardigd en alleen enkele modellen worden nadien ook daadwerkelijk in productie genomen. De laatste tijd stelt Van den Berghe-Pauvers jaarlijks of tweejaarlijks hooguit één nieuw meubel voor aan het publiek²⁹⁸.

²⁹⁶ D. VAN DEN BERGHE, informatie uit e-mail, d.d. 19 april 2003.

²⁹⁷ VAN DEN BERGHE, B., VAN DEN BERGHE, D., informatie uit gesprek d.d. 20 januari 2003.

²⁹⁸ D. VAN DEN BERGHE, informatie uit e-mail, d.d. 19 april 2003.

s.n., *Van den Berghe-Pauvers, grof brood, streekbier en Gents design*, in: *Feeling*, 1999, p. 148. (BA VdB-P, mapdocnr. 19/59)

Dit heeft onder meer te maken met het feit dat de ontwerpers Dries en Bob tevens ook meubelfabrikanten en bedrijfsleiders zijn. Ze dragen grote verantwoordelijkheid voor de rendabiliteit van het bedrijf en voor de tewerk gestelde mensen. Wil het bestaansrecht van de onderneming gegarandeerd worden, dan moeten de aangeboden meubelen niet enkel getuigen van een bijzondere aandacht voor hedendaagse vormgeving, maar ook en vooral verkoopbaar zijn ²⁹⁹.

Ook de hoge eisen, die de ontwerpers zichzelf stellen opdat hun meubelcreaties in overeenstemming zouden blijven met de filosofie van Van den Berghe-Pauvers, zijn mede verantwoordelijk voor het lage aantal nieuwe gerealiseerde ontwerpen. Een meubel dient in de eerste plaats flexibel en bruikbaar te zijn en dat ook te blijven, op zijn minst een mensenleven lang. Hedendaagse, maar tijdloze vormgeving is voor Van den Berghe een prioriteit, die geen ruimte laat voor veel ornamenten en fantasietjes. De nagestreefde schoonheid door eenvoud is het kenmerk geworden van Van den Berghe-Pauvers, maar is tevens de grootste beperking die de ontwerpers zichzelf opleggen.

Behalve de eigen ontwerpen zijn in het gamma ook een aantal meubelen van andere ontwerpers opgenomen. De Y-stoel van Wegner wordt intussen reeds gedurende vier decennia door de Gentse meubelzaak verdeeld. Momenteel worden onder meer ook de zitelementen van het merk Stokke in de toonzaal verkocht (afb. 201-202).

In 1992 kreeg meubelontwerper Koenraad Dewulf de kans voor Van den Berghe-Pauvers een aantal meubelen te creëren, passend in de filosofie van het meubelbedrijf. Na een aantal maanden uitstel hield hij de opdracht echter voor bekeken ³⁰⁰.

Nog steeds verzorgt de meubelzaak volledige interieurinrichtingen van onder meer kantoren, vergaderzalen en ontvangstruimtes van bedrijven, bankfilialen en medische verzorgingscentra. Hiervoor wordt voornamelijk gebruik gemaakt van bestaande meubelen, zoals de modulaire kastprogramma's en universeel bruikbare tafels, indien nodig of wenselijk aangevuld met maatwerk. De vergaderzaal van de psychiatrische instelling Rustenburg en een advocatenkantoor, beide te Brugge, respectievelijk in 1985 en 1994 ingericht, zijn slechts enkele van de verwezenlijkingen van het meubelbedrijf (afb. 203-204) ³⁰¹. In tegenstelling tot onder meer de jaren zestig worden echter geen of weinig volledige interieurs van woningen door Van den Berghe-Pauvers gerealiseerd.

²⁹⁹ VAN DEN BERGHE, B., VAN DEN BERGHE, D., informatie uit gesprek d.d. 20 januari 2003.

³⁰⁰ VAN DEN BERGHE, B., VAN DEN BERGHE, D., informatie uit gesprek d.d. 20 januari 2003.

³⁰¹ BA VdB-P, mapdocnr. 21/92: lijst met referenties VdB-P.

8.2. Deelname aan beurzen.

Vanaf het midden van vorige eeuw was het meubelbedrijf aanwezig op diverse beurzen, tentoonstellingen en evenementen. De deelnames tijdens deze voorbije decennia werden eerder besproken ³⁰². Ook in de jaren zeventig, tachtig en negentig en in de eerste jaren van de eenentwintigste eeuw exposeerde Van den Berghe-Pauvers op diverse interieurevenementen. Op beurzen als Je Huis...Een Thuis in Antwerpen, Het Ideale Huis in Brussel, Jong Wonen in Brugge en Linea te Gent was het bedrijf vaak present ³⁰³.

Terwijl in de jaren vijftig en zestig de beursstanden veelal een grote eenheid vertoonden en de tentoongestelde meubelen tot dezelfde reeks behoorden, werden later meubelen uit diverse reeksen samengebracht, wat tot heden het geval is. Gezien de tijdloze meubelen lang in productie blijven en slechts weinig nieuwe ontwerpen gerealiseerd worden, zijn vaak dezelfde meubelen te zien op de diverse beursstanden, die op die manier soms erg gelijkend zijn (afb. 205-206).

In 1968 vond de eerste editie van de Kortrijkse biënnale Interieur plaats. Het beoogde doel van deze interieurbeurs was “het opwekken en bevorderen van de creativiteit op het gebied van binnenhuisarchitectuur, het bekendmaken en verspreiden met alle dienstige middelen en onder alle vormen van de nieuwste ideeën, vormen, formules, producten en realisaties op het gebied van interieur, door het op touw zetten van grote manifestaties, en vooreerst een grote tweejaarlijkse internationale tentoonstelling, die telkens een overzicht biedt van de meest recente gegevens en best geslaagde realisaties in verband met binnenhuisarchitectuur”, aldus een artikel uit het reglement van de organisatie ³⁰⁴. Terwijl aanvankelijk nog diende gezocht te worden naar ontwerpers en fabrikanten van het Belgische hedendaagse design, groeide Interieur, reeds na een aantal edities, uit tot een evenement met internationale uitstraling.

Van den Berghe-Pauvers was één van de exposanten van het eerste uur en nam, hoewel niet elke keer aanwezig, ook deel aan de meest recente editie in 2002.

Vanaf 1970 werd, in de schoot van de biënnale, ook een internationale wedstrijd georganiseerd, waardoor Interieur als soort mecenas of sponsor, kansen bood aan jong talent.

³⁰² Zie 4.1, 4.2, 4.3, 5.1, 5.2, 6.1, 6.2.

³⁰³ BA VdB-P, volgnr. 877-1046: deelname aan tentoonstellingen en beurzen.

³⁰⁴ F. DEFOUR, 1979, p. 175.

In deze ideeënwedstrijd Design For Europe reikte het meubelbedrijf als sponsor onder meer in 1992 de prijs voor houten meubilair uit ³⁰⁵.

Na een aantal jaren van afwezigheid, exposeerde Van den Berghe-Pauvers in de jaren negentig opnieuw op de Internationale Jaarbeurs te Gent. Het meubelbedrijf was niet met een eigen stand aanwezig, maar als onderdeel van de gezamenlijke stand van de groepering DAT, die nieuwe kansen wou scheppen voor hedendaags design. Initiatiefnemers van het in 1995 opgerichte collectief Design, Art & Technology waren Dries Van den Berghe van het meubelbedrijf in de Meibloemstraat, en Frank De Clercq, vormgever, interieurarchitect en meubelfabrikant. Oorspronkelijk verenigde DAT vijf Gentse bedrijven uit de woningsector. Naast Frank De Clercq en Van den Berghe-Pauvers waren dit Parca Design, Indecor en La Grange. De groepering werd opgericht met als bedoeling “een aantal gelijkgestemden op het gebied van de wooninrichting in een groep te bundelen en zich te distantieëren van de anderen”, waardoor DAT in zeker opzicht kan vergeleken worden met het gelijkaardige initiatief uit de jaren vijftig, Het Gentse Meubel ³⁰⁶.

Fabrikanten en ontwerpers die zich wilden aansluiten bij de groepering dienden de door de groep gehanteerde erecode te onderschrijven, waarin niet alleen kwalitatieve en esthetische eisen, maar ook beroepsethiek en correcte prijsafspraken aan bod kwamen. Hoewel de eigenheid en zelfstandigheid van elk lid diende te worden behouden, streefde DAT naar gezonde collegialiteit in plaats van concurrentie.

In 1996 telde de groep zeven leden en werd, naast de gemeenschappelijke deelname aan de Internationale Jaarbeurs ook een Designersweekend georganiseerd, waarbij de verschillende ondernemingen de deuren open zetten voor het geïnteresseerde publiek. In 1998 reeds, na onderlinge onenigheden tussen de leden, stierf dit idealistische en ambitieuze initiatief een stille dood ³⁰⁷.

De laatste jaren stelt het meubelbedrijf zijn deuren ook open tijdens de Open Bedrijvendag. Bij deze gelegenheid krijgt de klant niet enkel de toonzaal met afgewerkte producten te zien,

³⁰⁵ F. DEFOUR, 1979, p. 176.

BA VdB-P, volgnr. 1166-1174.

³⁰⁶ Het Gentse Meubel: zie 4.1.

S. VAN LAERE, *Gentse designers zetten deuren open*, in: *Het Volk*, 13 maart 1996.

³⁰⁷ BA VdB-P, volgnr. 636-652: DAT.

W. VLOEBERGH, *Designgroep DAT bepleit korrekte prijsafspraken*, in: *Zelfstandig Ondernemen*, 17 mei 1996, p. 15-16.

M. BUCQUOYE, *Design anders tonen?*, in: *Mobilia*, augustus 1995, p. 71.

maar kan ook een bezoek gebracht worden aan het atelier, waar het hout na diverse machinale en artisanale handelingen in meubelen omgevormd wordt ³⁰⁸.

8.3. De stijl is Van den Berghe-Pauvers

De Cirkante tafel, de Iris stoel en het dressoir van dezelfde reeks verwierven intussen, net als andere reeds lange tijd in productie zijnde meubelen, een zekere bekendheid bij het publiek.

Een aantal karakteristieken zijn kenmerkend voor Van den Berghe-Pauvers meubelen die als dusdanig ook te herkennen zijn. Het tijdloze karakter en de sobere vormgeving zijn twee dergelijke aspecten, die de uitstraling van de meubelen bepalen.

In de jaren dertig was het meubelbedrijf met Albert Van den Berghe een nieuwe weg, die van de moderne vormgeving, ingeslagen. Eind jaren zestig zorgden de meubelontwerpen van Dries en Bob eveneens voor een nieuwe wending in het familiebedrijf. Nog steeds zijn de creaties afkomstig van deze generatie, die in de loop der jaren een eigen herkenbare stijl ontwikkelde, waarin momenteel berust wordt (afb. 207).

De eenvoud van de ontwerpen zorgt dat de meubelen niet in één bepaalde functie, noch op één bepaalde plaats worden vastgepind, maar daarentegen universeel bruikbaar zijn. De rondomafwerking, eveneens een belangrijk kenmerk van Van den Berghe-Pauvers meubelen, bevordert deze flexibiliteit.

De perfecte afwerking van de meubelen is één van de grote troeven van het bedrijf en zorgt mede voor de kwaliteit, die gegarandeerd wordt door het gehanteerde ambachtelijke productieproces. Hoewel het Gentse meubelbedrijf uitgerust is met een modern machinepark en de meubelen ook in serie geproduceerd worden, blijft de artisanale kwaliteitszorg belangrijk (afb. 208). Elk meubel wordt gemaakt door bekwame vaklui die het gehele productieproces beheersen. “Machines staan in functie van de mens en niet andersom. Hierdoor krijgt elk meubel een stukje ziel en een ondefinieerbare meerwaarde.” ³⁰⁹

Uniek is dat zowel ontwerp en fabricatie als verkoop, levering en nazorg binnen en door hetzelfde bedrijf gebeuren. Hoewel Van den Berghe-Pauvers ook met externe ontwerpers samenwerkte, bleef de nauwe relatie tussen ontwerper en fabrikant, telkens gewaarborgd. Dries en Bob huldigen, net als onder meer de ontwerpers Jean Prouvé (1901-1984) en Willy Van Der Meeren (1923), het principe, dat de designer “aan de machine moet staan, sans

³⁰⁸ BA VdB-P, volgnr. 614-635: Open Bedrijvendag.

³⁰⁹ folder VdB-P, n.a.v. Open Bedrijvendag.

parasites entre créateurs et exécutants”³¹⁰. Heel wat jonge meubelontwerpers, die niet op dergelijke intieme wijze in contact staan met de fabricatie en het materiaal, hebben vaak slechte ervaringen met meubelfabrikanten, die de ontwerpen om technische of commerciële redenen, wijzigen en op die manier afbreuk doen aan de esthetische kwaliteiten van het ontwerp³¹¹. De verbondenheid met de meubelfabricatie en hun verantwoordelijkheid voor het bedrijf, maakt dat de ontwerpers Dries en Bob dergelijke beperkingen reeds incalculeren in hun ontwerpen. Beide broers vinden het belangrijk dat een ontwerper ook het materiaal kent, waarin een ontwerp zal gerealiseerd worden, wat voor hen, gezien hun jarenlange ervaring, een vanzelfsprekendheid geworden is. Ze denken als het ware in hout.

Eerder dan volledige meubelreeksen, worden momenteel voornamelijk afzonderlijke meubelen gecreëerd, wat de door de ontwerpers beoogde flexibiliteit, die reeds in de jaren vijftig nagestreefd werd, eveneens bevordert. Op die manier wordt vrijheid geboden aan de klant, die naar eigen smaak de meubelen kan combineren.

Het, overwegend jonge, Van den Berghe-Pauvers cliënteel is in diverse sociale middens te situeren. Deze verschillende persoonlijkheden hebben met elkaar en met de ontwerpers-fabrikanten gemeen dat ze niet gesteld zijn op overbodige luxe. De klanten, die zich op dezelfde golflengte bevinden van de ontwerpers, worden door Dries gekarakteriseerd als mensen die houden van gezelligheid, streekbier, grof brood en gevoel voor schoonheid³¹².

8.4. In een notendop.

Na jaren activiteit in de hout- en meubelsector en na twee generaties moderne vormgeving is Van den Berghe-Pauvers nog steeds aanwezig in de Vlaamse en Belgische designwereld. Het bedrijf dat eertijds tot één van de koplopers behoorde inzake moderne vormgeving, mist vandaag de vitale uitstraling van weleer. Heel wat meubelen die nu verkocht worden, werden

³¹⁰ M. DE KOONING, *Willy Van Der Meeren (1923) en Tubax*, in: *Het Mechelse Meubel 1500-2000, van houtsnijwerk tot design*, deel 3: *Hedendaags design. Albfred Hendrickx en het fifties-meubel in België* (tent. cat.), Gent, 2000, p. 93.

³¹¹ G. GOETHALS, *Design! Welk design? Design in Vlaanderen*, in: *Woon en bouw magazine*, januari 1994, p. 40-42.

L. DAENENS, *De geschiedenis van de industriële vormgeving in Vlaanderen: een nog ongeschreven verhaal*, in: *Op mens- en maat, tweede triënnale voor vormgeving in Vlaanderen, een blik op industriële vormgeving* (tent. cat.), Brussel, 1998, p. 18.

³¹² VAN DEN BERGHE, B., VAN DEN BERGHE, D., informatie uit gesprek d.d. 20 januari 2003. s.n., *Van den Berghe-Pauvers, grof brood, streekbier en Gents design*, in: *Feeling*, 1999, p. 148. (BA VdB-P, mapdocnr. 19/59)

jaren terug ontworpen, wat opnieuw wijst op de tijdloze kracht van deze ontwerpen. Aan de enkele nieuwe meubelen, die nu effectief gerealiseerd worden, gaat heel wat denkwerk vooraf. Deze recente creaties sluiten nauw aan bij de oudere meubelontwerpen waardoor kan gesteld worden dat een zekere berusting gevonden werd in de stijl eigen aan Van den Berghe-Pauvers meubelen.

De tijdloosheid en eenvoud zijn, samen met een perfecte en ambachtelijke afwerking de kenmerkende ingrediënten van een Van den Berghe-Pauvers meubel, dat zijn oorsprong vindt in de liefde voor het hout.

Besluit.

In voorgaande hoofdstukken werd in chronologische volgorde een overzicht gegeven van de activiteiten van Van den Berghe-Pauvers, de meubelfabriek die reeds sinds 1907 in de Meibloemstraat te Gent gevestigd is. Nog steeds is het bedrijf in handen van de familie Van den Berghe, die achttiende-eeuwse wortels in de houtsector heeft.

Na een aantal jaren te hebben samengewerkt met zijn broer Florimond, stichtte Désiré Van den Berghe, de grootvader van de huidige leidinggevende generatie, in 1920 samen met zijn echtgenote de meubelfabriek Van den Berghe-Pauvers. Deze naam bleef tot heden gebruikt voor de nog steeds bestaande onderneming.

Terwijl de meubelen van Désiré een nog erg traditionele uitstraling kenden, koos Albert Van den Berghe reeds midden jaren twintig voor een meer eigentijdse vormgeving, aansluitend bij de geldende invloed van de art deco. Waar deze art deco meubelen nog het midden hielden tussen traditie en vernieuwing, evolueerde Alberts smaak naar een voorkeur voor moderne vormgeving. Als meubelfabrikant ontving hij opdrachten van de architecten François Meirlé, Robert Verbanck en Gaston Eysselinck, naar wiens ontwerpen bij Van den Berghe-Pauvers meubelen vervaardigd werden.

Nadat de tweede wereldoorlog de opgang van het bedrijf had geremd en een bombardement de gebouwen had beschadigd, behoorde het meubelbedrijf, na een snelle heropbouw en bloei, in de jaren vijftig tot de koplopers van de Gentse meubelscène. Van den Berghe-Pauvers maakte deel uit van het eind 1951 opgerichte collectief Het Gentse Meubel en exposeerde op de drie edities van het Nationale Salon voor Modern Sociaal Meubel, twee initiatieven kaderend in de context van het sociaal meubel, een concept dat algemene verspreiding kende in de Belgische meubelwereld tijdens de jaren vijftig. Het bedrijf, dat een zekere bekendheid genoot, werkte mee aan de door de Kristelijke Arbeiders Vrouwengilden georganiseerde tentoonstellingen en richtte een groot aantal modelwoningen en –appartementen in, evenementen die eveneens in de context van het sociale meubel te situeren zijn.

In 1958 was het meubelbedrijf van Albert Van den Berghe op de Brusselse Expo aanwezig met een door Jos De Mey ontworpen meubel-ensemble. Gedurende de jaren vijftig en zestig werd de meubellijn van Van den Berghe-Pauvers bepaald door de creaties van De Mey. Zonder zijn belangrijk aandeel was het Gentse meubelbedrijf nooit geworden wat het ooit was en nog steeds is. Omgekeerd kan ook worden gesteld dat zonder de idealistische ingesteldheid en ambachtelijke kennis van Albert, en zijn voorkeur voor moderne vormgeving, de

meubelontwerpen van Jos de Mey mogelijk nooit, of in elk geval minder talrijk gerealiseerd werden.

Een andere meubelontwerper, die vanaf eind jaren zestig aan het bedrijf verbonden was, is Rik Gerard. Een door hem ontworpen eenvoudige, maar van een zekere elegantie getuigende eetkamerstoel werd eind 1959 bekroond met het Gouden Kenteken. Dit kwaliteitslabel werd in 1963 overgenomen door het Brusselse Design Centre. Een groot aantal meubelen van Dries en Bob Van den Berghe, die vanaf eind jaren zestig eveneens meubelen begonnen te ontwerpen voor het bedrijf van hun vader, werden tijdens de jaren zeventig en tachtig door dit Design Centre geselecteerd.

Waar Bob aanvankelijk met meubelreeksen in hooglanslak, iets totaal nieuw wilde brengen, werd even snel opnieuw overgeschakeld naar de vertrouwde en natuurlijke uitstraling van het hout. Hoewel de Van den Berghe-Pauvers meubelen uit de verschillende decennia van de tweede helft van de twintigste eeuw een duidelijke evolutie vertonen, worden ze alle gekenmerkt door een sobere vormgeving. Een aantal ontwerpen uit de jaren tachtig vallen, door hun vluchtige raakpunten met de toen algemeen geldende stroming van het postmodernisme, uit de boot in het door eenvoud gekarakteriseerde oeuvre van Van den Berghe-Pauvers. De bekendste meubelen hierin zijn ongetwijfeld de Cirkante tafel, het Iris dressoir en de stoel van dezelfde reeks. Deze dateren respectievelijk van 1976 en 1982 en worden nog steeds verkocht, net als andere reeds oudere ontwerpen.

De kracht van de Van den Berghe-Pauvers meubelen schuilt in hun tijdloze karakter, dat ook de meer recente ontwerpen kenmerkt. De nagestreefde eenvoud en tijdloosheid zijn ervoor verantwoordelijk dat de laatste tijd minder nieuwe meubelontwerpen worden gerealiseerd.

Kenmerkend voor de Van den Berghe-Pauvers filosofie is ook dat door de meubelontwerpers niet wordt gedictieerd hoe de meubelen dienen te worden gebruikt. Deze meubelen zijn bij voorkeur niet aan slechts één functie gebonden, maar bezitten daarentegen vaak diverse gebruiksmogelijkheden. Perfecte afwerking, vrijheid, flexibiliteit en mobiliteit worden door Dries en Bob Van den Berghe hoog in het vaandel gedragen, wat de uitstraling en vormgeving van de houten meubelen mee bepaald.

In deze verhandeling werd een overzicht gegeven van het oeuvre van de meubelfabriek Van den Berghe-Pauvers, dat in het bovenstaand gedeelte op beknopte wijze samengevat werd. Hoewel het begrip oeuvre eerder ongebruikelijk is in de context van een bedrijf, is het de term die de verwezenlijkingen van Van den Berghe-Pauvers het meest eer aandoet. Hoewel naast

de bedrijfsleidende meubelmakers en –ontwerpers, ook externe ontwerpers, voornamelijk in de jaren vijftig en zestig, een belangrijk aandeel hadden in de meubelproductie van het bedrijf, is het de verdienste van de twee laatste generaties meubelfabrikanten een coherent oeuvre te hebben gerealiseerd, binnen een eigen Van den Berghe-Pauvers stijl.

Als antwoord op de bekommernissen van Defour werd deze verhandeling de monografie van een meubelfabriek, waarin diverse ontwerpers, waaronder ook de meubelfabrikanten zelf, een rol speelden. Ik meen met dit onderzoek een aanzet te hebben gegeven tot het invullen van de door Defour aangeklaagde leemte en een niet onbelangrijke en originele bijdrage te hebben geleverd aan de studie van de Belgische meubelgeschiedenis, waarvan Van den Berghe-Pauvers uiteraard slechts een klein fragment uitmaakt.

Tegelijk kan deze licentiaatsverhandeling beschouwd worden als aanzet tot verder onderzoek, zowel specifiek naar Van den Berghe-Pauvers, als naar andere in deze studie aangesneden thema's. In verband met het behandelde meubelbedrijf kunnen onder meer de diverse deelnames aan interieurtentoonstellingen en –beurzen, het cliënteel en de door het bedrijf gevoerde publiciteit, waarvan de talrijke in het archief bewaarde advertenties getuigen, in aanmerking komen voor verder onderzoek. Ook het opsporen van nog bestaande, bij Van den Berghe-Pauvers vervaardigde meubelen, is een mogelijke aanvulling op deze studie, net als onderzoek naar aanverwante thema's. Zo zou onder meer studie kunnen gebeuren naar de Gentse context waarin Charles en daarna Désiré Van den Berghe, net als andere meubelmakers en schrijnwerkers aan het begin van de twintigste eeuw werkzaam waren. Het Brusselse Design Centre zou eveneens als dankbaar onderwerp kunnen fungeren. Ook gelijkaardige onderzoeken naar andere meubelfabrikanten, die een rol speelden in het Gentse, Vlaamse of Belgische meubeldesign uit de jaren vijftig en zestig, zou, in het kader van de door Defour vermelde leemte, een gewenste uitbreiding op deze verhandeling vormen.

Het bedrijfsarchief van Van den Berghe-Pauvers, dat naar aanleiding van het gevoerde onderzoek op wetenschappelijke wijze geïnventariseerd werd, diende in de eerste plaats te fungeren als werkinstrument in deze studie. Tegelijk werd het archief, door deze inventarisatie toegankelijker gemaakt voor andere geïnteresseerden en onderzoekers, voor wie de intussen makkelijk te hanteren archiefdocumenten eveneens als belangrijke bron kunnen fungeren.

In dit opzicht kan, naast de eigenlijke verhandeling, ook de archiefinventaris van het meubelbedrijf beschouwd worden als bijdrage aan het onderzoek naar de Belgische meubelgeschiedenis, waarbij de methode als te perfectioneren voorbeeld kan gelden voor andere te inventariseren atelierarchieven.

Bibliografie.

Literatuur, bijdragen en artikels.

A.R.G., *Zilver voor cirkant*, in: *De Standaard*, 24 november 2001.

BALLEGEER, J.P., DAENENS, L. *Meubels Emile Veranneman* (tent. cat.), Gent, 1978.

BEKAERT, G., BURCKHARDT, F., DAENENS, L., e.a., *Design made in Belgium 1900-1994* (tent. cat.), Tielt, 1994.

BEKAERT, G., STRAUVEN, F., *Louis-Herman De Koninck*, in: *Horta and after. 25 masters of modern architecture in Belgium* (tent. cat.), Gent, 1999, p. 92-95.

BOSSCHAERT, H., CASSIMAN, K., POULAIN, N., *Groeten uit 1926, De kunstscène te Gent anno 1926*, (tent. cat.), Gent, 1991.

BUCQUOYE, M.E., *De 'Barcelona Chair' made in Belgium*, in: *Art De Coene*, jaarboek 3, Kortrijk, 2002, p. 31-37.

BUCQUOYE, M.E., *De muren zijn wit, het design zwart, de stoelen hard. En dan steekt de polemiek rond het ornament opnieuw de kop op*. 80, s.l., 22 december 1989, p. 46-50.

BUCQUOYE, M., *Design anders tonen?*, in: *Mobilia*, augustus 1995, p. 71.

BUCQUOYE, M., *Design Centrum speelt rol in erkenning vormgeving*, in: *Mobilia*, juli 1984, p. 14.

BUCQUOYE, M., *Plagiaat*, in: *Weekend Knack*, 27 februari 1985.

BUCQUOYE, M. E., DAENENS, L. e.a., *Forms from Flanders, from Henry van de Velde to Maarten van Severen 1900-2000* (tent. cat.), Gent, 2001.

BUCQUOYE, M.E., KIECKENS, C., *1961-1973, experiment and production*, in: *Forms from Flanders, from Henry van de Velde to Maarten van Severen 1900-2000* (tent. cat.), Gent, 2001, p. 40-49.

CLAES, W., e.a., *Furniture from Belgium, from Henry van de Velde till today* (tent. cat.), Lier, 1979.

CRAET-BURSSSENS, F., DE MEY, J., e.a., *La decoration polychrome édité par le service Gallic Octochrome à l' occasion du 2^e Salon National du Meuble Moderne Social*, 1956.

DAENENS, L., *De geschiedenis van de industriële vormgeving in Vlaanderen: een nog ongeschreven verhaal*, in:

Op mens- en maat, tweede triënnale voor vormgeving in Vlaanderen, een blik op industriële vormgeving (tent. cat.), Brussel, 1998, p. 15-18.

DAENENS, L., *De toegepaste kunsten sinds 1800*, in: DECAVELE, J., e.a. *Gent Apologie van een rebelse stad, geschiedenis, kunst, cultuur*, Antwerpen, 1989, p. 361-364.

DAENENS, L., *Een historische benadering*, in: *Design made in Belgium 1900-1994* (tent. cat.), Tielt, 1994, p. 25-38.

DAENENS, L., *Museum voor Sierkunst Gent*, in: *Openbaar Kunstbezit in Vlaanderen*, Gent, jg. 31, oktober 1993, nr. 4, p. 123-125.

DAENENS, L., DEMEYER, H., DUBOIS, M., *Gaston Eysselinck architect en meubeldesigner (1907-1953)* (tent. cat.), Gent, 1978.

DE CNODDER, R., *Te Schelderode richtte Albert Van Wiemeersch een kunstforum in*, in: *Ons Land*, s.l., s.d., p. 43-47.

DEFOUR, F., *Belgische meubelkunst in de XXe eeuw, Van Horta tot heden*, Tielt, 1979.

DE HOUWER, V., *Handleiding voor de inventarisatie van architectuur- en atelierarchieven*, Leuven, s.d., onuitgegeven.

DE KEUSTER, S., *André Verroken, meubelen die hun eigen wereld scheppen, sterk in zichzelf*, Oostkamp, 2000.

DE KOONING, M., *Willy Van Der Meeren (1923) en Tubax*, in: *Het Mechelse Meubel 1500-2000, van houtsnijwerk tot design, deel 3: Hedendaags design. Albfred Hendrickx en het fifties-meubel in België* (tent. cat.), Gent, 2000, p. 85-96.

DE KOONING, M., FLORÉ, F., *1945-1960, the pioneering post-war years*, in: *Forms from Flanders, from Henry van de Velde to Maarten van Severen 1900-2000* (tent. cat.), Gent, 2001, p. 30-39.

DE KOONING, M., STRAUVEN, I., *Het fifties-meubel in België*, in: *Het Mechelse Meubel 1500-2000, van houtsnijwerk tot design, deel 3: Hedendaags design. Albfred Hendrickx en het fifties-meubel in België* (tent. cat.), Gent, 2000, p. 9-50.

DE KOONING, M., FLORÉ, F., STRAUVEN, I., *Het Mechelse Meubel 1500-2000, van houtsnijwerk tot design, deel 3: Hedendaags design. Albfred Hendrickx en het fifties-meubel in België* (tent. cat.), Gent, 2000.

DE MAEYER, J., VAN CLEVEN, J., e.a., *De Sint-Lucasscholen en de neogotiek 1862-1914*, Leuven, 1988.

DEMEY, A., *De Kortrijkse Kunstwekstedes Gebroeders De Coene: een successtory tot september 1944*, in: *Art De Coene*, jaarboek 1, Kortrijk, 2000, p. 2-11.

DEMEY, A., *Het modernisme*, in: *Openbaar Kunstbezit in Vlaanderen, Architectuur in het interbellum*, Gent, jg. 36, april 1998, nr. 2, p. 28-38.

DE MEY, J., *Het interieur in Vlaanderen*, in: *Kleur + interieur*, Brussel, jg. 17, januari 1967, nr. 1, p. 8.

DE MEY, J., *Nationaal Salon voor Moderne Sociale Meubelkunst Museum voor Sierkunst Gent van 6 tot en met 27 februari 1955*, in: *Bouwen en Wonen*, Antwerpen, maart 1955, nr. 3, p. 85-88.

DE MEYER, D., LAGAE, J., *Gaston Eysselinck*, in: *Horta and after. 25 masters of modern architecture in Belgium* (tent. cat.), Gent, 1999, p. 124-127.

DE MOL, G., *Nieuw wonen in veelvlakken*, in: *De Morgen*, 18 december 1985.

DEN BOON, T., GEERTS, G.G., *van Dale groot woordenboek der Nederlandse taal*, 13^{de} herziene uitgave, Utrecht-Antwerpen, 1999.

DE NIJN, H., *Inleiding*, in: *Het Mechelse Meubel 1500-2000, van houtsnijwerk tot design, deel 2: Meubelen uit Mechelen 1820-1960* (tent. cat.), Gent, 2000, p. 9-14.

DE NIJN, H., FABRI, R., VAN SANTVOORT, R., e.a., *Het Mechelse Meubel 1500-2000, van houtsnijwerk tot design, deel 2: Meubelen uit Mechelen 1820-1960* (tent. cat.), Gent, 2000.

DES CRESSONNIÈRES, J., *Design Centre, Gouden Kenteken 83*, Brussel, 1983.

DE SMET, Y., POULAIN, N., *Van kromme tot rechte, architectuur en toegepaste kunsten in Oost-Vlaanderen van 1920 tot 1940*, Gent, 1979.

DORMER, P., *Design na 1945*, Nijmegen, 1995.

DUBOIS, M., *Architect Gaston Eysselinck. De fatale ontgoocheling. Zijn werk te Oostende 1945/1953* (tent. cat.), Gent, 1986.

DUBOIS, M., *Avant-garde furniture in Belgium in the twenties and thirties*, in: *Forms from Flanders, from Henry van de Velde to Maarten Van Severen 1900-2000* (tent. cat.), Gent, 2001, p. 24-29.

DUBOIS, M., *Gaston Eysselinck*, in: *Het Mechelse Meubel 1500-2000, van houtsnijwerk tot design, deel 3: Hedendaags design. Alfred Hendrickx en het fifties-meubel in België* (tent. cat.), Gent, 2000, p. 77-84.

FABRI, R., *Papieren meubels*, in: *Het Mechelse Meubel 1500-2000, van houtsnijwerk tot design, deel 2: Meubelen uit Mechelen 1820-1960* (tent. cat.), Gent, 2000, p. 47-62.

F.D.S., *Het Gentse Meubel betracht vernieuwing en smaakveredeling*, in: *Vooruit*, 10 september 1953, p. 8.

FIELD, C., FIELD, P., *Design van de 20e eeuw*, Keulen, 2000.

FIELD, C., FIELD, P., *1000 chairs*, Keulen, 1997.

FIELD, C., FIELD, P., *50s decorative art, source book*, Keulen, 2000.

FIELD, C., FIELD, P., *60s decorative art, source book*, Keulen, 2000.

FLORE, F., *Het getemperd modernisme van Jos De Mey*, in: *Het Mechelse Meubel 1500-2000, van houtsnijwerk tot design*, deel 3: *Hedendaags design. Albfred Hendrickx en het fifties-meubel in België* (tent. cat.), Gent, 2000, p. 105-112.

FLOUQUET, P.L., *A l' Exposition de Bruxelles, la section des créateurs ensembliers*, in: *La Maison*, Brussel, jg. 14, 1958, nr. 9, p. 339.

FLOUQUET, P. L., *Dynamisme de l' architecture Flamande*, in: *Bâtir*, Brussel, jg. 6, januari 1937, nr. 50, p. 1006.

FLOUQUET, P.L., *Le 3^e salon du meuble social moderne*, in: *La Maison*, Brussel, jg. 13, mei 1957, nr. 5, p. 133.

GEERINCKX, R., *Schrijnwerk vergeten kunst*, Tielt, 1985.

GOETHALS, G., *Design! Welk design? Design in Vlaanderen*, in: *Woon en bouw magazine*, januari 1994, p. 40-42.

GÖSSEL, P., LEUTHÄUSER, G., SEMBACH, K.J., *Meubeldesign van de 20ste eeuw*, Hedel, 1989.

GREENBERG, C., *Mid-century modern, furniture of the 1950s*, New York, 1984.

HANKS, D.A., HOY, A., *Design 1950-2000*, Montréal, 2000.

HASLAM, M., KLEIN, D., MCCLELLAND, N.A., *Art Deco, ontstaan, ontwikkeling en opleving van deze decoratieve stijl*, Den Haag, 1987.

HATIER, D., *De fifties in België*, Brussel, 1988.

HENRICUS, B., *Moderne interieurkunst*, in: *Schets*, s.l., 1955, nr. 2, p. 56-60.

JACQUES, M., *Van emancipatie gesproken, fotoboek over zestig en meer jaren KAV-leven*, Brussel, 1980.

KOCKEN, M., *Het sociale leven van de Mechelse stoelenmakers*, in: *Het Mechelse Meubel 1500-2000, van houtsnijwerk tot design*, deel 2: *Meubelen uit Mechelen 1820-1960* (tent. cat.), Gent, 2000, p. 81-84.

LISABETH, P., SWIMBERGHE, P., *Strak van stijl*, in: *Art De Coene*, jaarboek 2, Kortrijk, 2001, p. 35-38.

MATTIE, E., *Wereldtentoonstellingen*, Antwerpen - Amsterdam, 1998.

MEGANCK, L., *Traditionalisme*, in: *Openbaar Kunstbezit in Vlaanderen, Architectuur in het interbellum*, Gent, jg. 36, april 1998, nr. 2, p. 8-13.

MERCATOR, *Démenti au pessimisme Zwartkijkers in het ongelijk*, in: *Guide Intérieur Gids*, Brussel, jg. 68, april 1956, nr. 474.

MERTENS, W., *Tussen stromat en legwerk: de bekleding van het zitmeubel in Mechelen van 1825 tot 1925*, in: *Het Mechelse Meubel 1500-2000, van houtsnijwerk tot design, deel 2: Meubelen uit Mechelen 1820-1960* (tent. cat.), Gent, 2000, p. 95-108.

PIEK, T., *Funkioneel en mooi: meubelen Van den Berghe-Pauvers*, in: *De Periscoop*, Brussel, jg. 9, mei 1959, nr. 7, p. 10-11.

POULAIN, N., *Art deco*, in: *Openbaar Kunstbezit in Vlaanderen, Architectuur in het interbellum*, Gent, jg. 36, april 1998, nr. 2, p. 14-27.

POULAIN, N., *Provinciale tentoonstelling "De goedkoope woning", Gent 1929*, in: *Interbellum*, Gent, jg. 18, mei 1998, nr. 3, p. 11.

ROTHIER, P., *Klassiekers van het moderne design*, Gent, 1990.

SMOUT-BAEYENS, M.C., *Bij het verschijnen van design...*, in: *Design made in Belgium 1900-1994* (tent. cat.), Tielt, 1994, p. 47-56.

SOSSET, L.L. *Onze jonge decorateurs, Jos De Mey*, in: *Guide Intérieur Gids*, Brussel, jg. 69, juni 1957, nr. 479, p. 4-8.

S.V., *Boeren bouwen 't huis hunner droemen, boerinnenbond in de bres voor landelijk schoon*, s.l., s.d.

SWIMBERGHE, P., *Het salon van de villa Dewaele te Berchem*, in: *Art De Coene*, jaarboek 1, 2000, p. 13-18.

TAMBINI, M., *100 jaar design, designklassiekers van de 20ste eeuw*, Antwerpen, 1997.

VAN CAUWENBERGH, I., *Ontstaan en ontwikkeling van de Mechelse meubelindustrie in de negentiende eeuw*, in: *Het Mechelse Meubel 1500-2000, van houtsnijwerk tot design, deel 2: Meubelen uit Mechelen 1820-1960* (tent. cat.), Gent, 2000, p. 15-46.

VANDENBREEDEN, J., *De architectuur van het meubel: het interbellum*, in: *Het Mechelse Meubel 1500-2000, van houtsnijwerk tot design, deel 2: Meubelen uit Mechelen 1820-1960* (tent. cat.), Gent, 2000, p. 109-132.

VANDE PUTTE, P., *Pour de bonnes habitations populaires*, in: *La Maison*, jg. 5, mei 1949, nr 5, p.154-158.

VAN DE WALLE, A.L.J., WOLFERS, M., *Internationale Wereldtentoonstelling Brussel 1958. Klasse van de Toegepaste Kunsten en Kunstambachten* (tent. cat.), Brussel, 1958.

VAN LAERE, S., *Gentse designers zetten deuren open*, in: *Het Volk*, 13 maart 1996.

VAN SANTVOORT, R., *De grote verscheidenheid in de structuur van de Mechelse meubelbedrijven*, in: *Het Mechelse Meubel 1500-2000, van houtsnijwerk tot design, deel 2: Meubelen uit Mechelen 1820-1960* (tent. cat.), Gent, 2000, p. 73-80.

VAN SANTVOORT, R., *De productie van de Mechelse meubelfabrikanten 1900-1960*, in: *Het Mechelse Meubel 1500-2000, van houtsnijwerk tot design, deel 2: Meubelen uit Mechelen 1820-1960* (tent. cat.), Gent, 2000, p. 63-72.

VLOEBERGH, W., *Designgroep DAT bepleit korrekte prijsafspraken*, in: *Zelfstandig Ondernemen*, 17 mei 1996, p. 15-16.

WATELET, J.G., *Een modern interieur voor iedereen*, in: HATIER, D., *De fifties in België*, Brussel, 1988, 284-287.

WISELIUS, S.I., *Houtvademecum*, Almere, 1998.

s.n., *Antwerpse wiskundige geeft vorm een nieuwe dimensie, één druk op de knop en je tafel wordt een kast*, s.l., 16 december 1985.

s.n., *België exporteert meubelontwerpen naar Denemarken*, in: *Het Volk*, Gent, 6 augustus 1982.

s.n., *Berlijn, Belgische meubelen op de tentoonstelling Interbau*, in: *Guide Intérieur Gids*, Brussel, jg. 69, juni 1957, nr. 479, p. 14.

s.n., *Bob Van den Berghe*, in: *Meubles et Décors*, s.l., januari 1971.

s.n., *Een uitstekend initiatief te Gent, het instellen van een kwaliteitsmerk*, in: *Vooruit*, 25 november 1952, p. 8.

s.n., *Een woning voor 200 blauwe briefjes*, in: *Raak*, januari 1955, p. 5.

s.n., *Functionele schoonheid en vakmanschap*, in: *Ons Land*, s.l., 28 mei 1966, p. 32-33, 54.

s.n., *Goede meubelen ontworpen en uitgevoerd in ons land. Tentoonstelling december 1954 in een modelwoning van de N.M.G.W.*, s.l., s.d.

s.n., *Groot, groter, grootst*, in: *Het Laatste Nieuws*, 14 november 1992.

s.n., *Het huis onzer dromen*, s.l., 28 maart 1953.

s.n., *Krokustafel volgt –stoel op*, in: *De Morgen*, 29 mei 1992.

s.n., *In de tentoonstelling 'de thuis'*, s.d.

s.n., *Meubelen van nu voor altijd*, in: *Libelle*, s.l., oktober 1969.

s.n., *Meubelfabriek Van den Berghe-Pauvers, woonfilosofie met vakmanschap*, s.l., s.d.

s.n., *Meubelwerkstede Van den Berghe-Pauvers*, in: *Kijk*, september 1967, p. 43-45.

s.n., *Moderne huisvesting*, in: *Vooruit*, 13 januari 1953, p. 8.

s.n., *Mooie plannen van de boerinnenbond gaan in vervulling*, s.l., s.d.

s.n., *Oostvlaamse designers exposeren in het Grand Palais, Champs-Élysées, Bob Van den Berghe*, s.l., 26 september 1981.

s.n., *Van den Berghe-Pauvers, grof brood, streekbier en Gents design*, in: *Feeling*, 1999, p. 148.

s.n., *Verbetering en verfraaiing van de landelijke woning, tentoonstelling het huis onzer dromen te Leuven, hoogtepunt in de actie van de boerinnenbond*, s.l., s.d.

s.n., *Wohnen auf der Expo*, in: *Moebel + Decoration*, Stuttgart, jg. 4, oktober 1958, nr. 10, p. 500.

s.n., *Zo ziet de heer Van den Berghe uit Gent, ontwerper en fabrikant, het eigentijdse meubel*, in: *Ons Land*, s.l., 21 mei 1966, p. 36-37, 58.

Mondelinge bronnen en e-mails.

DE MEY, J., informatie uit gesprek, d.d. 11 maart 2003.

MEGANCK, L., doctorassistente Universiteit Gent, informatie uit e-mail, d.d. 24 april 2003.

POULAIN, N., informatie uit gesprek d.d. 7 maart 2003.

VAN DEN BERGHE, B., VAN DEN BERGHE, D., informatie uit gesprek d.d. 20 januari 2003, 19 februari 2003.

VAN DEN BERGHE, B., VAN DEN BERGHE, H., informatie uit gesprek, d.d. 7 april 2003.

VAN DEN BERGHE, D., informatie uit e-mail, d.d. 19 april 2003.

VAN DEN BERGHE, E., informatie uit e-mail, d.d. 29 april 2003.

VERBANCK, W., informatie uit e-mail en brief, d.d. 17, 20 en 24 maart, 23 april 2003.

Internetbronnen.

<http://design.museum.gent.be/tentarch/naam.htm>

www.stokke-furniture.no

Lijst der afbeeldingen.

identificatie en bronvermelding

Illustraties titelpagina en tussenbladen.

Titelpagina.

logo Van den Berghe-Pauvers.

Inleiding.

Jos De Mey, titelpagina catalogus Van den Berghe-Pauvers, naar aanleiding van eerste Nationaal Salon voor Modern Sociaal Meubel, 1955.
BA VdB-P, mapdocnr. 8/90, s.d.

Hoofdstuk 1. historiek.

foto's Désiré, Albert, Bob, Hilda en Dries Van den Berghe.
BA VdB-P, mapdocnr. 40/64, 39/31, 28/10.

Hoofdstuk 2. 1922 |1939.

Albert Van den Berghe, zeteltje.
BA VdB-P, mapdocnr. 48/49, s.d.

Hoofdstuk 3. 1940 |1948.

gebouwen Van den Berghe-Pauvers verwoest door oorlogsbombardement, 1944.

BA VdB-P, mapdocnr. 28/79, 1944.

Hoofdstuk 4. 1949 |1957.

Jos De Mey, zetel, 1957.

M. DE KOONING, F. FLORÉ, I. STRAUVEN, 2000, p. 109.

Hoofdstuk 5. 1958 |1968.

Jos De Mey, stoel Aziatica, 1960.

BA VdB-P, mapdocnr. 15/101, s.d.

Hoofdstuk 6. 1969 |1979.

Bob Van den Berghe, Cirkante tafel, 1976.

BA VdB-P, mapdocnr. 11/86, 1978.

Hoofdstuk 7. 1980 |1989.

Bob Van den Berghe, dressoir Iris, 1982.

BA VdB-P, mapdocnr. 11/93, 1982.

Hoofdstuk 8. 1990 |2003.

Dries Van den Berghe, tafel Trifolium, 1992.

folder VdB-P, s.d.

Besluit.

samenvoeging van afbeeldingen gebruikt bij vorige tussenbladen.

Lijst der afbeeldingen, opgenomen in afzonderlijk gedeelte.

Hoofdstuk 1. historiek.

- afbeelding 1: kopie identiteitskaart Charles Van den Berghe.
BA VdB-P, mapdocnr. 40/63, 1914.
- afbeelding 2: briefhoofd gebroeders Van den Berghe.
BA VdB-P, mapdocnr. 20/18, 1920.
- afbeelding 3: briefhoofd gebroeders Van den Berghe.
BA VdB-P, mapdocnr. 20/17, 1920.
- afbeelding 4: briefhoofd gebroeders Van den Berghe.
BA VdB-P, mapdocnr. 13/48, s.d.
- afbeelding 5: briefhoofd g D. en F. Van den Berghe.
BA VdB-P, mapdocnr. 13/59, s.d.
- afbeelding 6: bedrijfskaartje D. Van den Berghe-Pauvers.
ADVDB, s.d.
- afbeelding 7: bedrijfskaartje D. Van den Berghe-Pauvers.
ADVDB, s.d.
- afbeelding 8: bedrijfskaartje D. Van den Berghe-Pauvers.
BA VdB-P, mapdocnr. 20/1, s.d.
- afbeelding 9: bedrijfskaartje Van den Berghe-Pauvers.
BA VdB-P, mapdocnr. 13/77, s.d.

- afbeelding 10: bedrijfskaartje D. Van den Berghe-Pauvers.
BA VdB-P, mapdocnr. 13/77, s.d.
- afbeelding 11: bedrijfskaartje Van den Berghe-Pauvers.
BA VdB-P, mapdocnr. 31/81, s.d.
- afbeelding 12: bedrijfskaartje D. Van den Berghe-Pauvers.
BA VdB-P, mapdocnr. 20/2, 1936.
- afbeelding 13: Désiré Van den Berghe.
BA VdB-P, mapdocnr. 40/64, 1914.
- afbeelding 14: Albert Van den Berghe.
BA VdB-P, mapdocnr. 39/31, s.d.
- afbeelding 15: Bob, Hilda en Dries Van den Berghe.
P. GOETHALS, 1998, p. 16 (BA VdB-P, mapdocnr. 28/10).

Hoofdstuk 2. 1922 |1939.

- afbeelding 16: Charles De Guis, blauwdruk meubelen buffetzaal station Brugge.
BA VdB-P, mapdocnr. 8/27, 1926.
- afbeelding 17: ontwerp: Leo Speiser, uitvoering: Van den Berghe-Pauvers, eetkamermeubelen.
BA VdB-P, mapdocnr. 18/103, 1929.
- afbeelding 18: ontwerp: Leo Speiser, uitvoering: Van den Berghe-Pauvers, slaapkamermeubelen.
BA VdB-P, mapdocnr. 18/93, s.d.
- afbeelding 19: Van den Berghe-Pauvers, eetkamermeubelen.
BA VdB-P, mapdocnr. 39/7, 1929.
- afbeelding 20: Van den Berghe-Pauvers, kastje.
BA VdB-P, mapdocnr. 38/42, s.d.
- afbeelding 21: Van den Berghe-Pauvers, kast.
BA VdB-P, mapdocnr. 18/62, s.d.
- afbeelding 22: Van den Berghe-Pauvers, kast, circa 1926.
H. BOSSCHAERT, K. CASSIMAN, N. POULAIN, 1991, p. 199.
- afbeelding 23: Van den Berghe-Pauvers, kasten.
BA VdB-P, mapdocnr. 18/91, 1929.
- afbeelding 24: Van den Berghe-Pauvers, kast.
BA VdB-P, mapdocnr. 18/58, s.d.
- afbeelding 25: Van den Berghe-Pauvers, radiokast.
BA VdB-P, mapdocnr. 18/46, 1929.
- afbeelding 26: Van den Berghe-Pauvers, radiokast.
BA VdB-P, mapdocnr. 18/47, 1929.
- afbeelding 27: Van den Berghe-Pauvers, radiokast.
BA VdB-P, mapdocnr. 18/90, s.d.
- afbeelding 28: Van den Berghe-Pauvers, kast.
BA VdB-P, mapdocnr. 18/60, s.d.
- afbeelding 29: Van den Berghe-Pauvers, kast.
BA VdB-P, mapdocnr. 18/55, s.d.
- afbeelding 30: Van den Berghe-Pauvers, kast.
BA VdB-P, mapdocnr. 38/41, 1931.
- afbeelding 31: Van den Berghe-Pauvers, kast.
BA VdB-P, mapdocnr. 18/61, s.d.
- afbeelding 32: Van den Berghe-Pauvers, kast.
BA VdB-P, mapdocnr. 18/89, s.d.
- afbeelding 33: Van den Berghe-Pauvers, kast.
BA VdB-P, mapdocnr. 18/53, s.d.
- afbeelding 34: Van den Berghe-Pauvers, kast.
BA VdB-P, mapdocnr. 18/45, s.d.
- afbeelding 35: Van den Berghe-Pauvers, tafel, zetel en stoel.

- afbeelding 36: BA VdB-P, mapdocnr. 18/51, s.d.
Van den Berghe-Pauvers, interieur met zetel en stoel.
BA VdB-P, mapdocnr. 38/82, s.d.
- afbeelding 37: Van den Berghe-Pauvers, interieur met zetel en tafel op achtergrond, cosy-corner en stoel.
BA VdB-P, mapdocnr. 20/80, s.d.
- afbeelding 38: Van den Berghe-Pauvers, cosy-corner en bijzettafeltje.
BA VdB-P, mapdocnr. 18/54, s.d.
- afbeelding 39: Albert Van den Berghe, hoekzeteltje.
BA VdB-P, mapdocnr. 8/61, s.d.
- afbeelding 40: Albert Van den Berghe, hoekzeteltje, circa 1925.
H. BOSSCHAERT, K. CASSIMAN, N. POULAIN, 1991, p. 201.
- afbeelding 41: Van den Berghe-Pauvers, (Fernand De Vleeschouder), staande klok in interieur.
BA VdB-P, mapdocnr. 18/84, s.d.
- afbeelding 42: Van den Berghe-Pauvers, kast.
BA VdB-P, mapdocnr. 18/86, s.d.
- afbeelding 43: Van den Berghe-Pauvers, zetel.
BA VdB-P, mapdocnr. 18/49, s.d.
- afbeelding 44: Charles Van Beerleire, metaalbeslag: Richard Demeyer, kast.
foto N. VERMEULEN, 2003.
- afbeelding 45: Charles Van Beerleire, metaalbeslag: Richard Demeyer, kast, met detail.
foto N. VERMEULEN, 2003.
- afbeelding 46: ontwerp: Jules Fonteyne, uitvoering: Van den Berghe-Pauvers en M. Geernaert, tabernakel Sint-Theresiakerk Gent, 1931.
BA VdB-P, mapdocnr. 38/57, s.d.
- afbeelding 47: ontwerp: Jules Fonteyne, uitvoering: Van den Berghe-Pauvers en M. Geernaert, tabernakel Sint-Theresiakerk Gent, 1931.
foto N. VERMEULEN, 2003.
- afbeelding 48: Van den Berghe-Pauvers, (Fernand De Vleeschouder), halmeubel.
BA VdB-P, mapdocnr. 18/85, s.d.
- afbeelding 49: ontwerp: Gaston Eysselinck, uitvoering: Van den Berghe-Pauvers, stoeltjes Defauw, 1936.
H. DEMEYER, M. DUBOIS, L. DAENENS, 1978, p. 56.
- afbeelding 50: Albert Van den Berghe, inkttekening.
BA VdB-P, mapdocnr., 17/41, 1923.
- afbeelding 51: Albert Van den Berghe, potloodtekening.
BA VdB-P, mapdocnr., 17/16, s.d.
- afbeelding 52: tentoonstellingsstand Van den Berghe-Pauvers.
BA VdB-P, mapdocnr., 18/102, s.d.

Hoofdstuk 3. 1940 |1948.

- afbeelding 53: blauwdruk bureau, meubelen kazerne Dendermonde, 1940.
BA VdB-P, mapdocnr. 13/62, 1940.
- afbeelding 54: affiche tentoonstelling Kristelijke Arbeiders Vrouwengilden, 1939.
M. JACQUES, 1980, p. 77.
- afbeelding 55: gebouwen Van den Berghe-Pauvers verwoest door oorlogsbombardement, 1944.
BA VdB-P, mapdocnr. 28/79, 1944.

Hoofdstuk 4. 1949 |1957.

- afbeelding 56: woord- en beeldmerk Het Gentse Meubel, 1951.

- BA VdB-P, mapdocnr. 20/41, 1952.
- afbeelding 57: ontwerp: Jos De Mey, uitvoering: Van den Berghe-Pauvers, dressoir, 1952.
BA VdB-P, mapdocnr. 32/96, s.d.
- afbeelding 58: ontwerp: Jos De Mey, uitvoering: Van den Berghe-Pauvers, kast, 1952.
BA VdB-P, mapdocnr. 32/99, s.d.
- afbeelding 59: ontwerp: Eric Lemesre, uitvoering: Van den Berghe-Pauvers, eetkamermeubelen, 1953.
BA VdB-P, mapdocnr. 8/86, s.d.
- afbeelding 60: ontwerp: Jos De Mey, uitvoering: Van den Berghe-Pauvers, zetel, 1952.
BA VdB-P, mapdocnr. 18/30, s.d.
- afbeelding 61: ontwerp: Jos De Mey, uitvoering: Van den Berghe-Pauvers, verstelbare zetel, 1952.
ADVDB, s.d.
- afbeelding 62: ontwerp: Eric Grinwis, uitvoering: Van den Berghe-Pauvers, boekenrek en zetel, 1952.
ADVDB, s.d.
- afbeelding 63: ontwerp: Eric Grinwis, uitvoering: Van den Berghe-Pauvers, tafel en stoelen, 1953.
BA VdB-P, mapdocnr. 20/85, s.d.
- afbeelding 64: ontwerp: Emiel Veranneman, uitvoering: Van den Berghe-Pauvers, eetkamer, 1952.
BA VdB-P, mapdocnr. 18/5, s.d.
- afbeelding 65: ontwerp: Emiel Veranneman, uitvoering: Van den Berghe-Pauvers, zithoek, 1952.
BA VdB-P, mapdocnr. 18/6, s.d.
- afbeelding 66: Emiel Veranneman, folder Van den Berghe-Pauvers.
ADVDB, s.d.
- afbeelding 67: Van den Berghe-Pauvers, slaapkamer De Thuis nr. 2.
BA VdB-P, mapdocnr. 32/100, s.d.
- afbeelding 68: Van den Berghe-Pauvers, slaapkamer De Thuis nr. 3, 1951.
BA VdB-P, mapdocnr. 18/7, s.d.
- afbeelding 69: Van den Berghe-Pauvers, slaapkamer De Thuis nr. 3, 1951.
BA VdB-P, mapdocnr. 20/74, s.d.
- afbeelding 70: ontwerp: Jos De Mey, uitvoering: Van den Berghe-Pauvers, stoel nr. 102, 1952.
BA VdB-P, mapdocnr. 32/108, s.d.
- afbeelding 71: ontwerp: Jos De Mey, uitvoering: Van den Berghe-Pauvers, tentoonstelling De Thuis te Antwerpen, 1952.
BA VdB-P, mapdocnr. 19/67, s.d.
- afbeelding 72: ontwerp: Jos De Mey, plattegrond, beursstand Van den Berghe-Pauvers, eerste Nationaal Salon voor Modern Sociaal Meubel, 1955.
J. DE MEY, 1955, p.86 (BA VdB-P, mapdocnr. 18/37)
- afbeelding 73: ontwerp: Jos De Mey, uitvoering: Van den Berghe-Pauvers, zitgroep, beursstand, eerste Nationaal Salon voor Modern Sociaal Meubel, 1955.
BA VdB-P, mapdocnr. 15/97, 1955.
- afbeelding 74: ontwerp: Jos De Mey, uitvoering: Van den Berghe-Pauvers, eetkamer, beursstand, eerste Nationaal Salon voor Modern Sociaal Meubel, 1955.
BA VdB-P, mapdocnr. 18/39, 1955.
- afbeelding 75: ontwerp: Jos De Mey, uitvoering: Van den Berghe-Pauvers, stoel nr. 153, 1954.
BA VdB-P, mapdocnr. 18/107, s.d.
- afbeelding 76: ontwerp: Jos De Mey, uitvoering: Van den Berghe-Pauvers, slaapkamer, beursstand, eerste Nationaal Salon voor Modern Sociaal Meubel, 1955.
BA VdB-P, mapdocnr. 18/134, s.d.
- afbeelding 77: ontwerp: Jos De Mey, uitvoering: Van den Berghe-Pauvers, eetkamer, stoelen met rieten rug, o.a. te zien op tweede Nationaal Salon voor Modern Sociaal Meubel, 1956.
BA VdB-P, mapdocnr. 15/119, 1959.
- afbeelding 78: ontwerp: Jos De Mey, uitvoering: Van den Berghe-Pauvers, armstoel met rieten rug, 1957.

M. DE KOONING, F. FLORÉ, I. STRAUVEN, 2000, p. 109.

- afbeelding 79: ontwerp: Jos De Mey, uitvoering: Van den Berghe-Pauvers, deel van toonzaal, met links tv zetels en achteraan Rubbens zetel, 1956.
BA VdB-P, mapdocnr. 18/21, s.d.
- afbeelding 80: ontwerp: Jos De Mey, uitvoering: Van den Berghe-Pauvers, Rubbens zetel (zetel 403), 1955.
BA VdB-P, mapdocnr. 18/15, 1954.
- afbeelding 81: bedrijfskaartje Van den Berghe-Pauvers, met beeldmerk, gedeponeerd in 1954.
BA VdB-P, mapdocnr. 20/50, s.d.
- afbeelding 82: woordmerk, gedeponeerd door Van den Berghe-Pauvers in 1954.
BA VdB-P, mapdocnr. 31/82, s.d.
- afbeelding 83: Renaat Braem, affiche Het Nieuwe Wonen, het Kiel te Antwerpen, 1953.
M. DE KOONING, F. FLORÉ, I. STRAUVEN, 2000, p. 23.
- afbeelding 84: Jos De Mey, inrichting van een modelappartement op het Kiel, 1953.
M. DE KOONING, F. FLORÉ, I. STRAUVEN, 2000, p. 105.
- afbeelding 85: Emiel Veranneman, inrichting van een modelappartement op het Kiel, 1953.
M. DE KOONING, F. FLORÉ, I. STRAUVEN, 2000, p. 24.
- afbeelding 86: Gaston Eysselinck, ontwerp voor wooncomplex te Gent, 1953.
M. DUBOIS, 1986, p. 27.
- afbeelding 87: Gaston Eysselinck, Geo Bontinck en Robert Rubbens, wooncomplex te Gent.
BA VdB-P, mapdocnr. 15/77, s.d.
- afbeelding 88: ontwerp Jos De Mey, uitvoering: Van den Berghe-Pauvers, inrichting modelappartement, wooncomplex te Gent, 1957.
BA VdB-P, mapdocnr. 18/143, s.d.
- afbeelding 89: ontwerp Jos De Mey en Emiel Veranneman, uitvoering: Van den Berghe-Pauvers, inrichting modelwoning, Doornik, 1954.
BA VdB-P, mapdocnr. 8/91, s.d.
- afbeelding 90: ontwerp Jos De Mey, uitvoering: Van den Berghe-Pauvers, bureau Interbau, 1957.
BA VdB-P, mapdocnr. 35/33, s.d.
- afbeelding 91: Jos De Mey, muurschildering, tuinmuur Van den Berghe-Pauvers, Gent.
BA VdB-P, mapdocnr. 36/54, s.d.
- afbeelding 92: ontwerp: Jos De Mey, uitvoering: Van den Berghe-Pauvers, meubelreeks Meander: kast, tafel en zitmeubel, schilderijen, museum Deurle, 1977.
AJDM, 1977.

Hoofdstuk 5. 1958 |1968.

- afbeelding 93: ontwerp: Jos De Mey, uitvoering: Van den Berghe-Pauvers, beursstand Expo 58, meubelreeks Abstracta, 1958.
BA VdB-P, mapdocnr. 18/16, 1958.
- afbeelding 94: ontwerp: Jos De Mey, uitvoering: Van den Berghe-Pauvers, armstoel Abstracta, 1958.
BA VdB-P, mapdocnr. 8/35, s.d.
- afbeelding 95: ontwerp: Jos De Mey, uitvoering: Van den Berghe-Pauvers, tafel met stoelen Abstracta, 1958.
BA VdB-P, mapdocnr. 18/8, s.d.
- afbeelding 96: ontwerp: Jos De Mey, uitvoering: Van den Berghe-Pauvers, slaapkamer Abstracta, 1958.
BA VdB-P, mapdocnr. 35/79, s.d.
- afbeelding 97: ontwerp: Jos De Mey, uitvoering: Van den Berghe-Pauvers, zetel en barmeubel Abstracta, 1958.
BA VdB-P, mapdocnr. 20/108, s.d.
- afbeelding 98: ontwerp: Jos De Mey, uitvoering: Van den Berghe-Pauvers, beursstand Jaarbeurs 1959.
BA VdB-P, mapdocnr. 35/93, s.d.

- afbeelding 99: ontwerp: Jos De Mey, uitvoering: Van den Berghe-Pauvers, beursstand Jaarbeurs 1960, zithoek Aziatica, 1960.
BA VdB-P, mapdocnr. 15/100, s.d.
- afbeelding 100: ontwerp: Jos De Mey, uitvoering: Van den Berghe-Pauvers, beursstand Jaarbeurs 1960, eetkamer Aziatica, 1960.
BA VdB-P, mapdocnr. 35/70, s.d.
- afbeelding 101: ontwerp: Jos De Mey, uitvoering: Van den Berghe-Pauvers, stoel Aziatica, 1960.
BA VdB-P, mapdocnr. 15/101, s.d.
- afbeelding 102: ontwerp: Jos De Mey, uitvoering: Van den Berghe-Pauvers, dressoir Aziatica, 1960.
BA VdB-P, mapdocnr. 20/105, s.d.
- afbeelding 103: ontwerp: Jos De Mey, uitvoering: Van den Berghe-Pauvers, bureau Aziatica, 1960.
BA VdB-P, mapdocnr. 20/104, s.d.
- afbeelding 104: ontwerp: Jos De Mey, uitvoering: Van den Berghe-Pauvers, stoel nr. 107.
BA VdB-P, mapdocnr. 32/118, s.d.
- afbeelding 105: Van den Berghe-Pauvers, tafel Rustica, stoel nr. 102, dressoir Weekend.
BA VdB-P, mapdocnr. 14/14, s.d.
- afbeelding 106: ontwerp: Jos De Mey, uitvoering: Van den Berghe-Pauvers, barkast Weekend.
BA VdB-P, mapdocnr. 14/13, s.d.
- afbeelding 107: ontwerp: Jos De Mey, uitvoering: Van den Berghe-Pauvers, beursstand Jaarbeurs 1962, eetkamer, tafel Cirkel, stoel nr. 107.
BA VdB-P, mapdocnr. 35/68, s.d.
- afbeelding 108: ontwerp: Jos De Mey, uitvoering: Van den Berghe-Pauvers, beursstand Jaarbeurs 1962, bureau nr. 781, bureau en wandmeubel Space.
BA VdB-P, mapdocnr. 35/59, s.d.
- afbeelding 109: ontwerp: Rik Gerard, uitvoering: Van den Berghe-Pauvers, tafel Ring.
BA VdB-P, mapdocnr. 11/18, s.d.
- afbeelding 110: ontwerp: Rik Gerard, uitvoering: Van den Berghe-Pauvers, stoel Gouden Kenteken, 1958.
logo Gouden Kenteken.
BA VdB-P, mapdocnr. 8/59, s.d.
- afbeelding 111: Jos De Mey, folder Van den Berghe-Pauvers, 1957.
ADVDB, 1957.
- afbeelding 112: toonzaal Van den Berghe-Pauvers, 1957.
BA VdB-P, mapdocnr. 39/21, s.d.
- afbeelding 113: inkom toonzaal Van den Berghe-Pauvers, met tv zetels.
BA VdB-P, mapdocnr. 39/23, s.d.
- afbeelding 114: Van den Berghe-Pauvers, interieurinrichting, woonkamer.
BA VdB-P, mapdocnr. 35/104, s.d.
- afbeelding 115: Van den Berghe-Pauvers, inrichting, bureau.
BA VdB-P, mapdocnr. 30/52, s.d.
- afbeelding 116: Van den Berghe-Pauvers, perspectieftekening, inrichting, jeugdkamer, opdrachtgever: Langenaeken uit Houthalen.
BA VdB-P, mapdocnr. 6/14, s.d.
- afbeelding 117: Van den Berghe-Pauvers, interieurinrichting, woonkamer, tafel Ring, stoelen Gouden Kenteken, op voorgrond zetel van Pierre Paulin.
BA VdB-P, mapdocnr. 20/28, 1966.
- afbeelding 118: Jos De Mey, composiettekeningen exterieur en interieur woning Windekind, Baarle.
BA VdB-P, mapdocnr. 14/64, 1962.
- afbeelding 119: woning Windekind, zithoek, tafeltjes Lotus, ruststoel Charles en Ray Eames.
BA VdB-P, mapdocnr. 13/76, 1966.
- afbeelding 120: woning Windekind, eetkamer, tafel Konstrukto, Y-stoelen Hans Wegner.
BA VdB-P, mapdocnr. 7/69, s.d.

- afbeelding 121: ronde tafel Konstrukto.
BA VdB-P, mapdocnr. 11/29, s.d.
- afbeelding 122: woning Windekind, vestiairemeubel, zicht op eetkamer.
BA VdB-P, mapdocnr. 39/69, s.d.

Hoofdstuk 6. 1969 |1979.

- afbeelding 123: Bob Van den Berghe, armstoel Gamma, 1968.
BA VdB-P, mapdocnr. 8/39, s.d.
- afbeelding 124: Bob Van den Berghe, armstoel Gamma, 1968.
BA VdB-P, mapdocnr. 18/65, s.d.
- afbeelding 125: Bob Van den Berghe, kastelementen Gamma, 1968.
BA VdB-P, mapdocnr. 14/21, s.d.
- afbeelding 126: Bob Van den Berghe, tafel Futura, folder Van den Berghe-Pauvers, 1970.
BA VdB-P, mapdocnr. 33/59, s.d.
- afbeelding 127: Bob Van den Berghe, eetkamer Futura, 1970.
BA VdB-P, mapdocnr. 20/65, s.d.
- afbeelding 128: Bob Van den Berghe, slaapkamer Futura, 1970.
BA VdB-P, mapdocnr. 20/72, s.d.
- afbeelding 129: Bob Van den Berghe, slaapkamer Futura, 1970.
BA VdB-P, mapdocnr. 34/6, s.d.
- afbeelding 130: Gaetano Pesce, Donna zetel, nr. 5 en 6 van de Up reeks, 1969, onder meer te zien op de beursstand van Van den Berghe-Pauvers op de Jaarbeurs 1970.
C. FIELL, P. FIELL, 2000, p. 460.
- afbeelding 131: Bob Van den Berghe, stapelementen Kubus, Bonanza zetel van Tobia Scarpa, Jaarbeurs
1971.
BA VdB-P, mapdocnr. 11/109, 1971.
- afbeelding 132: Bob Van den Berghe, dressoir Futura, stoelen Verner Panton, Jaarbeurs 1971.
BA VdB-P, mapdocnr. 37/13, s.d.
- afbeelding 133: kastelementen Behr, Elda zetel van Joe Colombo, Jaarbeurs 1971.
BA VdB-P, mapdocnr. 11/80, s.d.
- afbeelding 134: zitelementen Ra-ra.
BA VdB-P, mapdocnr. 35/40, s.d.
- afbeelding 135: Bob Van den Berghe, woning Bob Van den Berghe, zithoek met kubus elementen en zitzak Sacco, bureau en keuken, 1971.
BA VdB-P, mapdocnr. 11/57, 1971
- afbeelding 136: Van den Berghe-Pauvers, interieurinrichting, slaapkamer, 1972.
BA VdB-P, mapdocnr. 14/58, 1972
- afbeelding 137: Van den Berghe-Pauvers, interieurinrichting, bureau met boekenrek, 1972.
BA VdB-P, mapdocnr. 14/53, 1972
- afbeelding 138: Van den Berghe-Pauvers, interieurinrichting, kastenwand, 1972.
BA VdB-P, mapdocnr. 11/23, 1972
- afbeelding 139: Van den Berghe-Pauvers, dressoir Konstrukto.
BA VdB-P, mapdocnr. 15/116, 1976.
- afbeelding 140: Van den Berghe-Pauvers, dressoir en tafel Konstrukto.
BA VdB-P, mapdocnr. 37/93, 1974.
- afbeelding 141: Van den Berghe-Pauvers, tafel Konstrukto, 1962.
BA VdB-P, mapdocnr. 22/24, s.d.
- afbeelding 142: Bob Van den Berghe, tafel en stoelen Academy, 1971.
BA VdB-P, mapdocnr. 18/163, s.d.
- afbeelding 143: Bob Van den Berghe, stoel Academy, 1971.
BA VdB-P, mapdocnr. 11/30, 11/85, 11/84, 1972.

- afbeelding 144: Bob Van den Berghe, bed met nachtkastjes Academy, 1971.
BA VdB-P, mapdocnr. 8/80, 1974
- afbeelding 145: Bob Van den Berghe, barmeubel en detail Academy, 1971.
BA VdB-P, mapdocnr. 18/163, s.d.
- afbeelding 146: Bob Van den Berghe, wandsysteem Socrates, 1974.
BA VdB-P, mapdocnr. 9/4, 1974.
- afbeelding 147: Bob Van den Berghe, wandsysteem Socrates, 1974.
BA VdB-P, mapdocnr. 37/86, 1974.
- afbeelding 148: Bob Van den Berghe, wandsysteem Ratio, 1975.
BA VdB-P, mapdocnr. 11/89, 1976.
- afbeelding 149: Bob Van den Berghe, slaapkamermeubelen Ratio.
BA VdB-P, mapdocnr. 39/52, 1978.
- afbeelding 150: Bob Van den Berghe, bureaumeubelen Ratio.
folder, VdB-P, s.d.
- afbeelding 151: Bob Van den Berghe, kasten Sculptura, 1975.
BA VdB-P, mapdocnr. 18/68, 1982
- afbeelding 152: Bob Van den Berghe, kasten Zen.
BA VdB-P, mapdocnr. 11/90, 1981
- afbeelding 153: Bob Van den Berghe, kasten Zen.
BA VdB-P, mapdocnr. 18/67, 1981
- afbeelding 154: Bob Van den Berghe, dressoir Lotus.
BA VdB-P, mapdocnr. 11/60, 1979.
- afbeelding 155: Bob Van den Berghe, dressoir Lotus.
BA VdB-P, mapdocnr. 11/61, 1979.
- afbeelding 156: Bob Van den Berghe, bed Lotus.
BA VdB-P, mapdocnr. 15/55, 1978.
- afbeelding 157: Bob Van den Berghe, cirkante tafel, 1976.
folder VdB-P, s.d.
- afbeelding 158: Bob Van den Berghe, cirkante tafel, 1976.
BA VdB-P, mapdocnr. 11/85, 1986.
- afbeelding 159: Bob Van den Berghe, rechthoekige cirkante meeting, 1996.
BA VdB-P, mapdocnr. 28/11, s.d.
- afbeelding 160: ontwerp: Jochen Flacke, uitvoering: Rosenthal, Seven Way Table, 1985.
BA VdB-P, mapdocnr. 32/16, s.d.
- afbeelding 161: ontwerp: André Verroken, uitvoering: Heden-Team, meubelreeks Ambiente, 1984.
S. DE KEUSTER, 2000, p. 24.

Hoofdstuk 7. 1980 |1989.

- afbeelding 162: Bob Van den Berghe, armstoel Iris, 1982.
BA VdB-P, mapdocnr. 11/68, s.d.
- afbeelding 163: Bob Van den Berghe, stoel Iris, 1982.
BA VdB-P, mapdocnr. 11/69, 1983.
- afbeelding 164: Bob Van den Berghe, stoel Iris, 1982.
BA VdB-P, mapdocnr. 11/70, s.d.
- afbeelding 165: Bob Van den Berghe, detail dressoir Iris, 1982.
BA VdB-P, mapdocnr. 8/74, 1982.
- afbeelding 166: Bob Van den Berghe, dressoir Iris, 1982.
BA VdB-P, mapdocnr. 11/66, 1982.
- afbeelding 167: Dries Van den Berghe, tafel Iris, 1982.
BA VdB-P, mapdocnr. 11/40, 1982.
- afbeelding 168: Dries en Bob Van den Berghe, bureau Iris.
BA VdB-P, mapdocnr. 18/69, s.d.

- afbeelding 169: Dries Van den Berghe, tafel Iris Japonica, 1983.
BA VdB-P, mapdocnr. 11/6, 1983.
- afbeelding 170: Dries Van den Berghe, stoel Orchidee, 1985.
folder VdB-P, s.d.
- afbeelding 171: Bob Van den Berghe, stoel Krokus, 1987.
BA VdB-P, mapdocnr. 22/6, s.d.
- afbeelding 172: Dries Van den Berghe, tafels Ann, 1976.
BA VdB-P, mapdocnr. 11/52, 1980.
- afbeelding 173: Dries Van den Berghe, lage tafel Ann met schaakbord.
BA VdB-P, mapdocnr. 18/161, s.d.
- afbeelding 174: Dries Van den Berghe, bed Ann.
BA VdB-P, mapdocnr. 11/71, 1981
- afbeelding 175: Dries Van den Berghe, tafel Abstrakta, en detail.
BA VdB-P, mapdocnr. 5/58 en 5/59, 2000.
- afbeelding 176: Dries Van den Berghe, tafeltjes Rustenburg, 1985.
BA VdB-P, mapdocnr. 19/16, 2000.
- afbeelding 177: Dries Van den Berghe, tafels Mobilis, 1983.
BA VdB-P, mapdocnr. 27/49, s.d.
- afbeelding 178: Dries Van den Berghe, draaiplaat Roulette, 1983.
BA VdB-P, mapdocnr. 21/12, s.d.
- afbeelding 179: Dries Van den Berghe, salontafel voor fabrikant Mirodan, met draaiplaat Roulette, 1983.
BA VdB-P, mapdocnr. 21/13
- afbeelding 180: Dries Van den Berghe, salontafel Roulette, 1984.
folder VdB-P, s.d.
- afbeelding 181: Dries Van den Berghe, Levenslijn op Sculptura element, 1983.
BA VdB-P, mapdocnr. 18/66, 1983.
- afbeelding 182: Michel Delaere, sculptuur op dressoir, 1985.
BA VdB-P, mapdocnr. 37/11, s.d.
- afbeelding 183: ontwerp: Hugo Verheyen, uitvoering: Van den Berghe-Pauvers, barkast Variabele Geometrie, 1985.
BA VdB-P, mapdocnr. 7/53, s.d.
- afbeelding 184: ontwerp: Hugo Verheyen, uitvoering: Van den Berghe-Pauvers, kast-tafel Variabele Geometrie, 1985.
BA VdB-P, mapdocnr. 7/54, s.d.
- afbeelding 185: ontwerp: Hugo Verheyen, uitvoering: Van den Berghe-Pauvers, sculptuur Variabele Geometrie, 1985.
BA VdB-P, mapdocnr. 7/55, s.d.
- afbeelding 186: Bob Van den Berghe, dressoir Delta, 1985.
BA VdB-P, mapdocnr. 18/70, s.d.
- afbeelding 187: Bob Van den Berghe, tafel en stoel Delta, 1985.
BA VdB-P, mapdocnr. 27/63, 1985.
- afbeelding 188: Bob Van den Berghe, details tafel en stoel Delta, 1985.
BA VdB-P, mapdocnr. 11/14 en 11/13, s.d.
- afbeelding 189: Bob Van den Berghe, stoelen Delta, 1985.
BA VdB-P, mapdocnr. 27/64, s.d.
- afbeelding 190: Dries Van den Berghe, tafel Parthenon, 1985.
BA VdB-P, mapdocnr. 11/11, s.d.
- afbeelding 191: Dries Van den Berghe, tafel Pisa, 1985.
BA VdB-P, mapdocnr. 27/47, s.d.
- afbeelding 192: Dries Van den Berghe, tijdschriftenhouder Butterfly, 1983.
BA VdB-P, mapdocnr. 27/51, s.d.

Hoofdstuk 8. 1990 |2003.

- afbeelding 193: Dries Van den Berghe, detail kastelement Pagode, 1990.
folder VdB-P, s.d.
- afbeelding 194: Bob Van den Berghe, tafel Krokus, 1992.
BA VdB-P, mapdocnr. 10/62, s.d.
- afbeelding 195: Bob Van den Berghe, stoel Wave, 1998.
BA VdB-P, mapdocnr. 28/44, s.d.
- afbeelding 196: Bob Van den Berghe, dressoir Wave.
BA VdB-P, mapdocnr. 22/28, 1996.
- afbeelding 197: Dries Van den Berghe, tafel Trifolium, openvouwend en in compacte toestand,
bovenaanzicht, 1992.
folder VdB-P, s.d.
- afbeelding 198: Dries Van den Berghe, tafel Duplo, 2000.
BA VdB-P, mapdocnr. 28/12, s.d.
- afbeelding 199: Dries Van den Berghe, tafel Twins, 2002.
BA VdB-P, mapdocnr. 27/6 en 27/14, 2002.
- afbeelding 200: Dries Van den Berghe, tafel Libelle, 1995.
BA VdB-P, mapdocnr. 10/62, s.d.
- afbeelding 201: Hans J. Wegner, Y stoel, 1950, wordt verkocht bij Van den Berghe-Pauvers.
C. FIELL, P. FIELL, 2000, p. 268.
- afbeelding 202: Stokke, rustzetel Peel, wordt verkocht bij Van den Berghe-Pauvers.
www.stokke.furniture.no
- afbeelding 203: Van den Berghe-Pauvers, vergadertafel Rustenburg, Brugge, 1985.
BA VdB-P, mapdocnr. 15/48, s.d.
- afbeelding 204: Van den Berghe-Pauvers, inrichting advocatenkantoor, Brugge, 1994.
BA VdB-P, mapdocnr. 22/26, 1994.
- afbeelding 205: Van den Berghe-Pauvers, beursstand Buro 1992.
BA VdB-P, mapdocnr. 36/16, 1992.
- afbeelding 206: Van den Berghe-Pauvers, beursstand Je Huis...Een Thuis, Antwerpen, 1997.
BA VdB-P, mapdocnr. 10/46, 1997.
- afbeelding 207: advertentie Van den Berghe-Pauvers, 1998.
BA VdB-P, mapdocnr. 28/35, 1998.
- afbeelding 208: de meubelfabriek Van den Berghe-Pauvers.
BA VdB-P, mapdocnr. 21/60, s.d.